

Masteroppgave

ADM755 Samfunnsendring, organisasjon og ledelse

Leve hele livet

**En kvalitativ casestudie av Oslo, Trondheim og
Levanger sine planer for en aldersvennlig by**

Martine Bjermeland Opsal

Totalt antall sider inkludert forsiden: 100

Molde, 20.05.2021

Høgskolen i Molde
Vitenskapelig høgskole i logistikk

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none"> • ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands. • ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt. • ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt. • har alle referansene oppgitt i litteraturlisten. • ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å betrakte som fusk og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høyskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i URKUND, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht. Personopplysningsloven skal meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD, for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av NSD?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 30

Veileder: Lisa Hansson

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja   nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja   nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja   nei

Dato:

Forord

Denne masteroppgaven er skrevet våren 2021, og markerer slutten på mine fem år ved Høgskolen i Molde. Først bachelor i juss og administrasjon, og deretter master i samfunnsendring, organisasjon og ledelse.

Masteroppgaven har blitt skrevet ved siden av full jobb som HR koordinator.

Ideen om temaet kom i en forelesning i emnet «Fremtidens (smarte) byer». Gjennom arbeidet med oppgaven har jeg fått bekreftet noen antakelser, men har også blitt overrasket av andre momenter. Det inspirerer meg at feltet er sammensatt og dynamisk.

En oppgave av denne størrelsen krever mye av mange, ikke bare av meg. Jeg vil rette en stor takk til min dyktige veileder Lisa Hansson for verdifull veiledning og interessante samtaler. Jeg vil også takke mine medstudenter og forelesere for noen fantastisk lærerike år ved Høgskolen i Molde.

Stor takk til familie, venner og min snille og tålmodige samboer. Jeg er heldig som har verdens beste heiagjeng!

Til sist, men ikke minst, vil jeg takke min gode og kunnskapsrike farfar. Takk for at du har vært min sparringspartner gjennom hele livet, og spesielt de siste årene på skolebenken. Du har fått meg til å reflektere over hva jeg skriver, og ikke minst hvorfor. Du har gjort meg nysgjerrig og inspirert meg til å bli akkurat det jeg vil. Historier fra gamle dager, kloke ord, erfaringer og gode samtaler har vært gull verdt. Alle skulle hatt en farfar som deg å diskutere med.

Sammendrag

Den foreliggende oppgaven utforsker hvorvidt tre norske byer har arbeidet med å bli aldersvennlige byer.

Et sentralt funn i studien er at det viser seg at det som er bra for eldre i stor grad sammenfaller med det som er godt for alle. Ved at man skaper aldersvennlige miljøer er man med på å skape en bærekraftig by for alle aldre. Når man implementerer aldersvennlige tiltak i byene, skaper man også tiltak som gagnar flere enn kun den tiltenkte målgruppen.

Men for å få til dette er man avhengig av at man setter fokus på bærekraft tidlig i prosessen. Bærekraften har innvirkning på alle deler av samfunnet, og er nødvendig å ha fokus på så vi ikke ødelegger mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Arbeidet for et mer aldersvennlig samfunn angår alle deler av samfunnet, ikke bare helse- og omsorgssektoren. Byer og kommuner må legge til rette slik at eldre kan delta, leve aktive liv og bevare sin selvstendighet så lenge som mulig. Men eldre må også selv involvere og engasjere seg, og være viktige bidragsytere i lokalsamfunnet for å få til en slik gevinst.

Formålet med denne oppgaven har vært å bidra til en økt forståelse til hvordan aldersvennlige tiltak kan bidra til mer bærekraftige byer. En aldersvennlig by er nødvendig for noen, men bra for alle. Tankesettet må vris til å se på eldre som en ressurs, istedenfor en belastning.

En aldring varer hele livet.

God lesing!

Innhold

1.0	Innledning	1
1.1	Tema og problemstilling	5
1.1.1	Avgrensning	6
1.2	Tidligere forskning.....	6
1.3	Oppgavens disposisjon.....	7
1.4	Bakgrunn	8
1.4.1	FN-sambandet	8
1.4.2	WHO	9
1.4.3	Regjeringen	11
2.0	Metode	14
2.1	Metodevalg.....	14
2.2	Kvalitativ dokumentanalyse.....	15
2.3	Komparativ casestudie	16
2.3.1	Valg av case	17
2.4	Kvalitet.....	18
2.4.1	Reliabilitet	19
2.4.2	Validitet.....	20
2.4.3	Generaliserbarhet	20
2.4.4	Forskerrollen	21
2.4.5	Forskningsetikk	22
3.0	Teori	23
3.1	Prosjektevaluering.....	23
3.2	Bærekraftige byer, samfunn og kompakt by	27
3.3	Policy-prosess	33
3.3.1	Problemdefinering og agendasetting.....	34
3.3.2	Beslutningstaking.....	34
3.3.3	Implementering	35
3.3.4	Evaluering	36
3.4	Teoriens relevans for å møte forskningsspørsmålene i oppgaven	37
4.0	Analyse - Komparativt casestudie	38
4.1	Oslo	38
4.2	Trondheim	40
4.3	Levanger.....	40
4.4	Policy-prosess	42
4.4.1	Problemdefinering og agendasetting.....	42
4.4.2	Beslutningstaking.....	51
4.4.3	Implementering	58
4.4.4	Evaluering	72
4.5	Evalueringsmodell.....	78
4.5.1	Den tredelte bunnlinjen	79
4.5.2	Positive og negative effekter av tiltakene	85
4.6	Bærekraftig utvikling i den aldrende byen.....	86
5.0	Avslutning	89

1.0 Innledning

Økende miljøbevissthet, urbanisering og teknologisk utvikling har sammen resultert i et pressende behov og mulighet til å vurdere hvordan vi konstruerer og administrerer byene våre. Hvordan byene skapes, og hva som er den ideelle byen avhenger i stor grad av hvordan vi definerer problemene med dagens byer. Dette sentrerer rundt byens muligheter for å bli bærekraftige, gitt premissene om menneskeskapte klimaendringer og en klode med begrensede ressurser (FN-sambandet, 2021).

I dag står byene for om lag 75 prosent av alle klimagassutslipp, men de utgjør bare 3 prosent av jordoverflaten (ibid.). Samtidig som utslippene øker, flytter også flere til byene. Det anslås at innen 2050 vil 66% av verdens befolkning være bosatt i byer (UNEP, 2018). Dette innebærer at 2.4 milliarder mennesker vil bli lagt til den globale bybefolkningen, som igjen vil resultere i en utvidelse av eksisterende bymiljøer og føre til behovet for å skape nye. Byene forventes å oppleve store utfordringer knyttet til vekst, ytelse, konkurranseevne og innbyggernes levebrød (Mckinsey & Company, 2013).

På 70-tallet var befolkningsveksten i verden på sitt høyeste, men har siden den gang gått ned. I 2011 passerte vi 7 milliarder mennesker på jorda, og FN estimerer at vi bikker 10,8 milliarder mennesker i år 2100. Da befolkningsveksten var på sitt høyeste var man redd for overbefolkning og mer fattigdom. I dag handler debatten i større grad om bærekraftig utvikling. Det er grenser for hva naturen tåler, og vi må derfor finne nye måter å skape gode levekår for mennesker i dag uten å ødelegge for fremtidens generasjoner, skriver FN-sambandet på sine sider (FN-sambandet, 2021).

Urbanisering skaper både store muligheter og utfordringer. På den positive siden sørger byer for at mennesker kan leve gode liv, og utvikle seg både økonomisk og sosialt. På den negative siden vokser byene raskere enn tilbudet av arbeidsplasser og boliger (FN-sambandet, 2021).

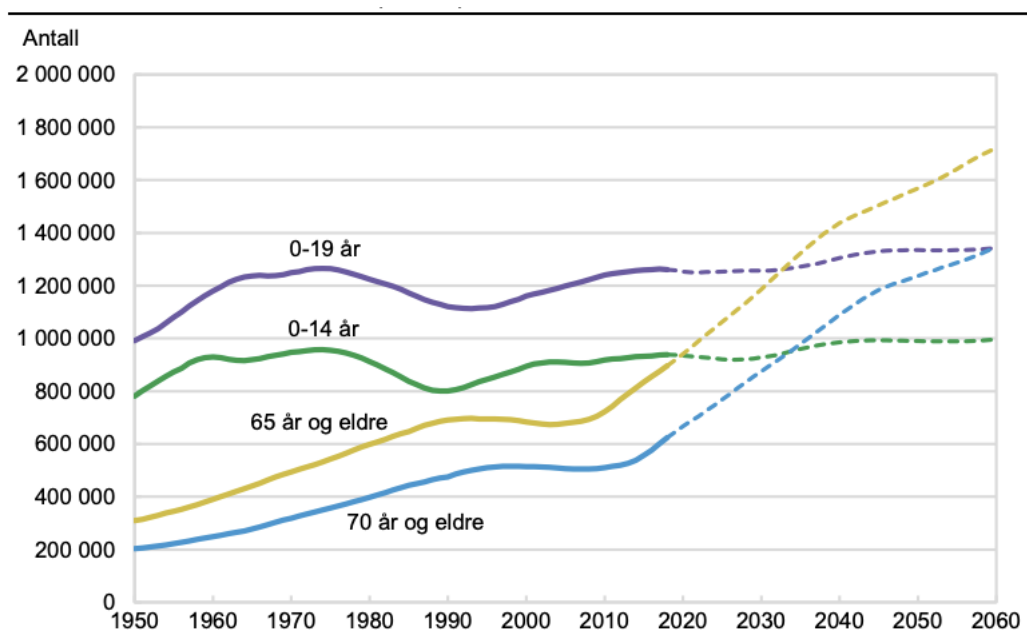
Parallelt med denne utviklingen, skjer det også en økende aldring av befolkningen. Det blir globalt født færre barn, samtidig som hver enkelt lever lenger. Og utviklingen er sterkest i land med høy levestandard (FN-sambandet, 2021). Den økte andelen av eldre medfører

både samfunnsøkonomiske og bedriftsøkonomiske utfordringer for samfunnet. Så vel som muligheter.

Bærekraftig utvikling er et overordnet mål for samfunnsutviklingen i Norge og internasjonalt. Det handler om at samfunnsutviklingen skal kunne vedvare over tid uten å forringe nåværende eller kommende generasjoners muligheter (Helsedirektoratet, 2018).

Befolkningsframskrivninger gjennomført på oppdrag av Statistisk sentralbyrå i 2018 viste til at gjennom hele den norske historien har det alltid vært flere barn og unge sammenlignet med antall eldre i befolkningen. De neste årene kommer vi til å oppleve et historisk skifte. Selv om antall barn og unge øker, øker antall eldre mye kraftigere (Leknes m.fl. 2018: 21):

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 1: Antall barn og unge sammenlignet med antall eldre, registrert 1950-2018 og fremskrevet 2019-2060 (Leknes m.fl., 2018: 21).

Vi blir eldre, og lever enda lenger. Innen få år kommer det til å være nesten dobbelt så mange 80-åringere i Norge som i dag. Og det snakkes om eldrebølgen og begreper som *The silver tsunami* og *The agequake* (Mitchell m.fl., 2014).

Begrepene *Silver Tsunami* og *Eldrebølge* er metaforer som blir brukt til å beskrive aldringen av befolkningen. Begrepene er omdiskutert og flere, blant annet Trude Drevland, leder i Rådet for et aldersvennlig Norge, mener at både tsunami og bølge ikke er treffende analogier da de dreier seg om noe som kommer i stor fart, gjør stor skade og deretter trekker seg tilbake. «*Eldre mennesker kommer ikke i bølger, og at vi blir flere har vi visst lenge,*» sier hun (Drevland og Halsen, 2021). Drevland mener vi derimot må snu på flisa, og se på det heller som en mulighet som hele storsamfunnet må ta inn over seg.

De to globale trekkene, aldringen av befolkningen og økende urbanisering henger sammen når man snakker om bærekraftige byer, og det er ofte den miljømessige dimensjonen av bærekraft man tenker på i denne sammenheng. Men bærekraftbegrepet inneholder også dimensjoner omkring sosial bærekraft og økonomisk bærekraft.

Som en følge av dette har flere byer valgt ulike strategier for å gjøre byene mer bærekraftige, og samtidig legge til rette for den økte eldrebølgen som kommer. Men hva innebærer egentlig et godt liv? Og hva innebærer en bærekraftig by for de eldre?

I denne oppgaven blir det sett på tre byer i Norge som har valgt å fokusere på nettopp dette. Hvordan de skal gjøre byene mer bærekraftig og samtidig mer aldersvennlige.

Et verdensomspennende nettverk

Mulighetene og utfordringene knyttet til en økende andel eldre har lenge stått på den globale agendaen (Moneta, 2019), og i 2015 publiserte Verdens helseorganisasjon (WHO) verdensrapporten om aldring og helse. Dette satte ut en ny konseptuell forståelse og et operativt rammeverk for sunn aldring fokusert på det nye konseptet.

Sunn aldring er fokuset for WHO sitt arbeid for aldring mellom 2015 og 2030. De ønsker at eldre skal forbli en ressurs for deres familier, lokalsamfunn og økonomier (WHO, 2018).

I 2010 etablerte WHO et nettverk for byer og samfunn som arbeider med å tilrettelegge samfunnet for eldre innbyggere. Nettverket oppfordret byene til å innføre aldersvennlige tilnærminger til urbane inngrep. Visjonen til det globale nettverket er at alle byer og samfunn skal strebe etter å bli stadig mer aldersvennlig. Tiltaket er for å hjelpe byer til å

forberede seg på de to verdensomspennende demografiske endringene som ble nevnt innledningsvis.

En vanlig misforståelse av begrepet aldersvennlige samfunn er at det handler om tiltak som kun er rettet mot de eldre. Både forskning og WHO sitt arbeid viser tydelig at det som er bra for eldre ofte er til gode for alle (Moneta, 2019).

Tre norske byer har meldt seg inn i dette nettverket. Oslo kommune var den første norske byen som ble medlem av nettverket i 2014. Deretter ble Trondheim medlem i 2015, og Levanger medlem i 2017 (WHO, 2021). Dette er tre byer som jobber aktivt for å gjøre byene mer bærekraftige og samtidig mer aldersvennlig. Det er bakgrunnen for valg av case til denne masteroppgaven.

1.1 Tema og problemstilling

De globale utfordringene er også gjeldene på nasjonalt og lokalt nivå. Det store spørsmålet i Norge i årene som kommer er hvordan vi kan sikre ordninger, tjenester og løsninger som er bærekraftige i møte med tre av de største utfordringene vi står overfor. For det første gjelder dette at befolkningsutviklingen vil bli preget av at vi blir flere eldre, at andelen eldre i befolkningen vil øke, og at det etter hvert vil bli en sterk vekst blant de eldste eldre (St.meld. nr. 15, 2017-2018). Videre kommer det til å bli større geografiske ulikheter i kommune-Norge, og den nasjonale befolkningsveksten kommer til å bli svært ujevnt geografisk fordelt. Sistnevnt, men kanskje den aller største utfordringen for Norge er rekruttering av arbeidskraft og fagutdannet personell til helse- og omsorgstjenestene.

«Å arbeide videre med å finne mer fleksible og bærekraftige løsninger som gjør det mulig å kombinere omsorgsarbeid med yrkesaktivitet vil være en utfordring både for arbeidslivet og helse- og omsorgstjenestene,» skriver Helse- og omsorgsdepartementet i en kvalitetsreform for eldre (St.meld. nr. 15, 2017-2018:54).

Vi lever lenger, vi blir eldre og friskere. Samtidig som denne utviklingen skjer blir vi færre yrkesaktive nordmenn som står bak hver pensjonist. Dette blir ofte presentert som en stor trussel mot velferdsstaten og en utfordring i helse- og omsorgssektoren (Regjeringen, 2020).

Å få til en bærekraftig utvikling er et overordnet mål for samfunnsutviklingen både lokalt, nasjonalt og globalt. For å nå dette målet er et effektivt folkehelsearbeid en av forutsetningene. Den økte aldringen av befolkningen er ikke bare noe som helse og omsorg har ansvar for, det er et ansvar på tvers. Befolkningens helse og livskvalitet er avgjørende for bærekraften i et samfunn (Helsedirektoratet, 2018).

I arbeidet med å sikre bærekraftig samfunnsutvikling globalt og lokalt, har FN i samarbeid med medlemslandene etablert 17 bærekraftsmål med tilhørende delmål. Bærekraftsmålene fungerer som verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimautfordringene innen 2030 (FN-sambandet, 2019).

Formålet med denne oppgaven er å bidra til en økt forståelse til hvordan aldersvennlige tiltak kan bidra til mer bærekraftige byer. Dette munner ut i tre forskningsspørsmål:

1. Hvordan har Oslo, Levanger og Trondheim jobbet frem for å bli aldersvennlige byer?
2. Er de aldersvennlige tiltakene virkelig koblet til bærekraft?
3. Kan man se en bærekraftig utvikling i den aldrende byen?

For å undersøke om det finnes en bærekraftig utvikling i den aldrende byen så må man se om tiltakene virkelig er koblet til bærekraft. Forskningsspørsmål 3 vil i hovedsak være en diskusjon av resultatfremstillingen som kommer frem i forskningsspørsmål 1 og 2.

1.1.1 Avgrensning

Utgangspunktet for masteroppgaven er å finne ut hvordan de tre norske byene har arbeidet med prosjektet aldersvennlige byer. Avgrensningen vil derfor bli til de tre byene, koblet opp imot WHO's arbeid med aldersvennlige byer. Det ville vært interessant å se på flere aspekter ved byene også, men dette har ikke blitt prioritert i denne oppgaven her. Det ville også vært ønskelig å se på flere byer i Norge som jobber med aldersvennlige tiltak, men på grunn av tidsmessige hensyn har det blitt valgt ut disse tre.

Den utvilsomt største begrensningen for arbeidet med masteroppgaven er også tiden kandidaten har til rådighet. En oppgave på 30 studiepoeng forløper seg til bare ett semester, og det betyr at arbeidet vil være begrenset sammenlignet med annen forskning.

1.2 Tidligere forskning

Forskning og praktisk erfaring fra WHO sitt mangeårige arbeid viser til at det som er bra for eldre i stor grad sammenfaller med det som er godt for alle. Ved at man skaper aldersvennlige miljøer skaper man også bærekraftige byer for alle aldre (Moneta, 2019).

I en artikkel fra 2018 skrevet av Joost Van Hoof m.fl. ble det blant annet sett på utfordringene knyttet til urban aldring, og hvordan gjøre byene mer aldersvennlige i Europa. De brukte eksempel fra to byer i Nederland og Polen. Artikkelen konkluderte med

at for å oppnå en virkelig aldersvennlig by, bør initiativ være under en kontinuerlig syklus av evaluering og validering av de åtte domene som inngår i den aldersvennlige byen. Dette må man gjøre gjennom aktiv involvering av eldre mennesker som gir uttrykk for sine meninger og erfaringer (Hoof m.fl. 2018).

Tidligere forskning på aldersvennlige byer i en norsk kontekst har i hovedsak vært masteroppgaver på emnet fra 2017-2020. En masteroppgave fra NMBU tok for seg et pilotprosjekt i Nordre Aker (Oslo) om en alders- og demensvennlig bydel (Sæther, 2018). En annen tok for seg en kvalitativ studie om visjoner, planer og praksiser omkring eldres bosituasjon i aldersvennlige Oslo (Martinsen, 2019). En tredje tok for seg de eldre innbyggernes medvirkning i utviklingen av en aldersvennlig by (Oslo) (Myhre, 2017). Og den siste tok for seg Aldersvennlige Sandnes by (Undheim, 2020).

Det disse masteroppgavene har til felles er at de alle tar for seg spesifikt én by.

En grunn til at flere ønsker å forske på konseptet aldersvennlig by kan være fordi urban aldring er et voksende domene som tar for seg en stor andel av verdens befolkning. Flere ønsker å vite om prosjektene har noen overføringsverdi, og om prosjektet aldersvennlige byer kan være en av løsningene. Oppgavene som er nevnt over har også omhandlet bærekraft. Teorier knyttet til dette vil bli videre gjennomgått i teoriavsnittet.

1.3 Oppgavens disposisjon

I det kommende kapitlet blir det presentert en bakgrunn med begrepsavklaringer. Deretter blir det i kapittel 2 gjennomgått hvilke metoder som er valgt for å belyse de tre forskningsspørsmålene, og det vil bli gjort rede for prosessen og selve gjennomførelsen av oppgaven.

Deretter vil det i kapittel 3 utdypes om den valgte teorien for oppgaven, knyttet til evaluering, bærekraftige og smarte byer, policy-prosessen og avslutningsvis teoriens relevans. I kapittel 4 blir det gjennomført en analyse av de tre byene med teori fra kapittel 3, og i kapittel 5 blir det gjort avsluttende refleksjoner rundt oppgaven, og forskningsspørsmålene blir besvart.

1.4 Bakgrunn

Før det blir tatt fatt på metodedelen er det behov for en begrepsavklaring for å kunne evaluere byenes tiltak. Definisjoner knyttet til smarte og bærekraftige byer, og aldersvennlige byer vil bli gjennomgått. Det vil her bli sett på tre sentrale policyaktører sine formuleringer knyttet til eldrepolitikk. Disse er FN, WHO og regjeringen.

Byutvikling handler først og fremst om hvordan byene utvikler seg, og hvordan deres fysiske form endres. Urbanisering betegnes som det samme som byutvikling. I tråd med den opprinnelige definisjonen av bærekraftig utvikling (Brundtland, 1987), kan en by defineres som bærekraftig «*hvis produksjonsforholdene ikke ødelegger forholdene for reproduksjon over tid*» (Castells, 2000).

1.4.1 FN-sambandet

FN skriver at byene har en nøkkelrolle i kampen mot klimaendringer, og at vi i fremtiden må bygge byene slik at de kan gi tilgang til grunnleggende tjenester som energi, boliger og transport for innbyggerne (FN-sambandet, 2021).

Nye intelligente teknologier blir sett på som en nøkkelfaktor for å redusere klimagassutslipp og forbedre byens energieffektivitet. Teknologiene må være smarte, integrerte, kostnadseffektive, ressurseffektive og de skal ha innvirkning ikke bare på miljømessig bærekraft, men også på innbyggernes velvære og økonomisk bærekraft (Ahvenniemi m.fl. 2016).

Definisjonen til FN om smarte og bærekraftige byer ble til gjennom en involvering med over 300 internasjonale eksperter:

«En smart bærekraftig by er en innovativ by som bruker IKT og andre midler for å forbedre livskvaliteten, effektiviteten i bydrift og tjenester og konkurransevne, samtidig som den sørger for at den oppfyller behovene til nåværende og fremtidige generasjoner med hensyn til økonomisk, sosialt og miljømessig så vel som kulturelle aspekter» (FN-sambandet, 2020).

I 2015 vedtok FN et sett med 17 bærekraftige og globale mål, der 15 er relevante for aldring. Dette er en felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe

klimaendringene innen 2030. Byer og lokale interessenter er selve nøkkelen til implementering av bærekraftsmålene. Visjonen om den globale strategien er at vi skal leve i en verden der alle kan leve lenge og sunt. FN presenterer tre dimensjoner i sitt arbeid med bærekraftig utvikling – klima og miljø, sosiale forhold og økonomi (FN-sambandet, 2019). Dette innebærer at dersom utviklingen skal være bærekraftig så må den både være miljømessig, økonomisk og sosialt bærekraftig (Jerkøy, 2009).

Å skape aldersvennlige byer og samfunn er en prioritet skriver FN, og et av bærekraftsmålene går på å skape nettopp dette: Bærekraftige byer og samfunn. Målet er å gjøre byer og samfunn mer bærekraftige, inkluderende og trygge. Ved at man fokuserer på mer grønne, smartere, åpnere og robuste samfunn kan man redusere påvirkningen på miljøet, avtrykket og belastningen på naturen (Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, 2021).

1.4.2 WHO

WHO (2007) omtaler de eldre som personer mellom 60 og 74 år, og gamle som mennesker fra 75 år og eldre. Selv om vi vet at dagens eldre og gamle er sprekere både mentalt og fysisk enn gårsdagens eldre og gamle (Engedal, 2019).

WHO definerer en aldersvennlig by som:

«Et inkluderende og tilgjengelig fellesskapsmiljø som optimaliserer muligheter for helse, deltakelse og sikkerhet, for at livskvalitet og verdighet skal sikres når folk eldes» (WHO, 2007).

Nettverket om aldersvennlige byer har nå medlemmer i 1114 byer og samfunn i 44 land, som dekker over 262 millioner mennesker over hele verden (WHO, 2021). Dette er byer og lokalsamfunn som har forpliktet seg til å skape lokalmiljø som er inkluderende og tilgjengelige for mennesker i alle aldersgrupper. Lokale tiltak er ikke bare begrenset til helse- og omsorgssektoren, men omfatter også områder som byplanlegging, transport, boliger, sosial deltagelse og kulturliv (Omsorgsforskning, 2020).

Nettverket og medlemskap er gratis, men medlemmene forplikter seg til å arbeide for aldersvennlige byer og samfunn. Medlemskapet gir tilgang til prosjekter,

erfaringsutvekslinger og initiativer, samt teknisk veiledning og oppfølging gjennom prosessen med implementering av tiltak.

Men for å møte utfordringene med aldring i bymiljøet er det viktig at beslutningstakere skaper støttende og muliggjørende miljøer (Steels, 2015). Det er gjennom disse urbane strukturene og tjenestene som kan påvirke måten eldre mennesker eldes i bymiljøet, noe som gjør forskjellen mellom selvstendige eller avhengige liv.

De som deltar i nettverket, forplikter seg til å iverksette en syklus med kontinuerlig vurdering og forbedring av sin aldersvennlighet. Syklusen består av fire faser (St.meld. 15, 2017-2018:11):

1. Planlegging (årene 1-2)

- a. Utarbeide et opplegg for å involvere den eldre befolkning gjennom hele syklusen.
- b. Utføre en grunnleggende vurdering av byens eller lokalsamfunnets aldersvennlighet.
- c. Utarbeidelse av en treårig handlingsplan med utgangspunkt i en vurdering av funnene.
- d. Identifisering av indikatorer til bruk i oppfølging av framdriften.

2. Implementering (årene 3-5)

Når første fase er fullført, og senest to år etter en blir tatt opp i nettverket, skal handlingsplanen sendes WHO til vurdering, før planen implementeres over en treårsperiode.

3. Vurdering av framskritt (slutten av år 5)

Når den første implementeringsperioden er fullført, skal rapport sendes til WHO der framdrift for indikatorene som ble utviklet i første fase skisseres.

4. Kontinuerlig forbedring

Forutsatt resultater fortsetter en fase med kontinuerlig forbedring, med ny handlingsplan sammen med tilhørende indikator.

1.4.3 Regjeringen

Når det kommer til begrepsdefinering av aldring og eldre omtales eldre i offentlige dokumenter som personer over 60 år. Andre ganger tar man pensjonsalderen som utgangspunkt, der man i Norge snakker om befolkningen over 67 år, og i andre land over 65 år (Jacobsen og Sundsbø, 2020).

I følge det store medisinske leksikon kan man dele menneskets normale livsløp inn i tre perioder: Oppvekst, moden alder og alderdom, men det er ingen skarp grense for når en alder slutter og når alderdommen settes inn. Det er derfor vanskelig å beskrive det ut fra kronologisk alder, fordi dette vil være individuelt fra personer til person. Men likevel så mener man at aldringsprosessen er så uttalt at man kan klassifisere mennesker ut fra ord som eldre og gammel (Engedal, 2019).

Aldring kan defineres som:

«Summen av alle irreversible fysiologiske prosesser som rammer alle individer av en art som fører til en slik svekkelse av organismen som helhet, at det ikke er forent med liv. Aldringen setter spor etter seg i alle organer» (ibid.)

I Norge regnes alle mennesker over 18 år som voksne, men det er stor forskjell mellom en person i alderen 20 år og en person som er 50 år (Engedal, 2019). Mer spesifikke skiller er derfor nødvendig, som eksempelvis ung voksen og middelaldrende voksen. Samme måte er grupperinger nyttige for å forstå eldre. Eldre blir ofte slått sammen til å gjelde alle over 65 år. Den eldre befolkningen kan derfor deles inn i tre undergrupper på livsstadiet: Den unge gamle (ca. 65-74), den eldre (ca. 75-85) og den gamle (over 85 år) (ibid.).

Når det gjelder bærekraftig byutvikling har dette vært et sentralt begrep i Norge siden 80-tallet, da det først ble formulert i en rapport fra Brundtlandkommisjonen, «Vår felles framtid». Begrepet bærekraft betegner hvordan miljø, økonomi og sosial utvikling er tett knyttet sammen.

Definert her som:

«En utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov» (Næss 2000:2).

Sluttrapporten «Vår felles fremtid» har fått avgjørende betydning for offentlig politikk i miljøspørsmål både lokalt og globalt, og ifølge rapporten er det spesielt to momenter man må ta stilling til. Det er å prioritere grunnbehovene til verdens fattige over de som har mer ressurser tilgjengelig, og det andre er å anerkjenne at dagens teknologi legger for mye press på miljøet, og kan fungere som en hindring i utviklingen av fremtidens samfunnssystem. Hovedbudskapet er at verdenssamfunnet må innrette seg, og gjøre det som kreves for å sikre for kommende generasjoner (ibid.).

I Norge har de fleste som bor i by tilgang til vann, veier, tjeneste, energi og søppelhåndtering (FN-sambandet, 2021). Det er få hjemløse, og de fleste opplever byene som trygge. I norsk sammenheng er det Kommunal- og moderniseringsdepartementet som har ansvaret for å koordinere arbeidet med målet i Norge.

Departementet definerer smart by som:

«Smarte byer bruker digital teknologi til å gjøre byene til bedre steder å leve, bo og arbeide i. Smartby-initiativer har som mål å forbedre offentlige tjenester og innbyggernes livskvalitet, utnytte felles ressurser optimalt, øke byenes produktivitet, og å redusere klima- og miljøproblemer i byene»
(Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019: 6).

Regjeringen har prioritert å styrke og fremme eldres situasjon og likeverd, og dette kommer til uttrykk gjennom flere stortingsmeldinger og handlingsplaner for helse- og omsorgstjenestene. I helse- og omsorgssektoren er det utviklet gode og bærekraftige løsninger gjennom å utvikle en tverrsektoriell folkehelsepolitikk for å fremme befolkningens helse og forebyggende tiltak, skriver helse- og omsorgsdepartementet i en proposisjon fra 2019 (Prop. 64L (2019-2020)).

Arbeidet for et mer aldersvennlig samfunn angår alle deler av samfunnet, og i 2016 la regjeringen frem en strategi for et aldersvennlig samfunn kalt: Flere år – flere muligheter (Regjeringen, 2016). Denne strategien handler om aktive eldre, og ikke omsorgspolitik. Alle departementene var involvert i prosessen, siden et aldrende samfunn berører alle sektorer.

«Å skape et aldersvennlig samfunn handler om hva vi som samfunn kan gjøre for at hver enkelt skal kunne bruke sine ressurser,» skriver Statsminister Erna Solberg om strategien (Regjeringen, 2016: 6).

I 2018 ble reformen «Leve hele livet» publisert. Reformen består av 25 konkrete og utprøvde løsninger på områder der man vet at tilbudet ofte svikter hos eldre i dag. Meldingens hovedmål er å skape et mer aldersvennlig Norge, og program for et aldersvennlig Norge er en av fem hovedsaker i eldrereformen. De resterende fire hovedmålene er: Aktivitet og fellesskap, mat og måltider, helsehjelp og sammenheng i tjenestene. Formålet med reformen er å gi en større valgfrihet til eldre. Reformen bygger på hva ansatte, pårørende, frivillige, forskere og ledere har sett fungere i praksis (St.meld. nr. 15, 2017-2018). «Tidligere reformer har handlet om systemer, leve hele livet handler om mennesker,» (St.meld. nr. 15, 2017-2018:6).

Samme år ble også rådet for et aldersvennlig Norge etablert, for å bidra til å gjennomføre og forankre programmet «Leve hele livet» i de ulike sektorene. Gjennom å spre kunnskap, bevisstgjøre aldring og være en pådriver for endringer (St.meld. nr. 15, 2017-2018). Rådet består av medlemmer fra pensjonistforbundet, frivillighet Norge, kommunesektorens organisasjon (KS), næringslivets hovedorganisasjon (NHO), husbanken, IKT Norge og Nova-OsloMet (Aldersvennlige Norge, 2020).

Arbeidet for et mer aldersvennlig samfunn i Norge er forankret i regjeringens strategi for et aldersvennlig samfunn – «Flere år – flere muligheter» og *St.meld. 15 (2017-2018) Leve hele livet*.

Norge har også knyttet seg til nettverket, og støtter og koordinerer det lokale arbeidet gjennom å etablere et eget nasjonalt nettverk for norske kommuner i samarbeid med Regjeringen og Kommunesektorens organisasjon (KS) (St.meld. 15, 2017-2018).

2.0 Metode

Kapitlet inneholder en presentasjon av valg av metode for å belyse problemstillingen og en begrunnelse av metodevalget.

Ofte bruker man begrepet metode om fremgangsmåte, og man skiller gjerne mellom to hovedtyper: Kvalitativ og kvantitativ metode (Ringdal, 2018). I kvalitativ metode legges det vekt på nærhet og observasjon av et fåtall studieobjekter, i kvantitativ metode er forskeren gjerne langt fra dem som studeres. Kvalitativ metode består gjerne av tekstdata, naturlige omgivelser og formålsforklaringer. Vanlige metoder er intervju, observasjon og dokumentstudier. Kvantitativ metode består gjerne av talldata, statistiske analyseteknikker, årsaksforklaringer og store representative utvalg. Vanlige metoder er spørreundersøkelser og kvantitative innholdsanalyser.

De to forskningsstrategiene kan også i praksis bli kombinert og kalles da for triangulering. Dette kan skje ved at den ene metoden er underordnet, eller ved at begge metodene er likestilte (Ringdal, 2018).

Valg av design for et prosjekt avhenger av hva man vil fokusere på. I denne oppgaven her er jeg ute etter å finne foreliggende data om prosesser og innhold til tre valgte kommuner. Dette er data fra tidsrommet 2014-2021, og det gjelder spørsmål knyttet til fortiden. Siden kommunene har utskiftninger i sine folkevalgte hvert fjerde år vil det være vanskelig å finne tilbake til hvem som hadde ansvar for hva, og hvem som skulle blitt intervjuet. Jeg ser det som hensiktsmessig å velge kvalitativ metode, siden det er dokumentene som gir svar på det jeg skal undersøke.

2.1 Metodevalg

I denne oppgaven vil det bli benyttet en kvalitativ dokumentanalyse. Det vil bli gjennomgått flere dokumenter for å finne svar på det problemstillingen spør etter. Grønmo (2016) skriver at kvalitative analyser handler om at forskeren tolker meningsinnholdet i det som bli sagt eller skrevet. Og at de kvalitative innholdsanalysene bygger på at man gjennomgår innholdet i dokumentene systematisk.

Denne studien er basert på en gjennomgang og analyse av utvalgte planer hos de tre byene, og tilhørende litteratur fra Verdens helseorganisasjon (WHO). Studien er også basert på tidligere forskning på emnet, og nasjonale dokumenter har blitt benyttet. Problemstillingen gjorde at jeg måtte utvikle en bred forståelse, og en kvalitativ metode ble mest naturlig. For å belyse problemstillingen på best mulig måte har en kvalitativ dokumentanalyse blitt valgt.

2.2 Kvalitativ dokumentanalyse

Både innholdsanalyse, litteraturstudie og dokumentanalyse er begreper og metoder som ofte flyter over i hverandre. De er alle studier av sekundærdata.

Jacobsen (2005) bruker både begrepet litteraturstudie og dokumentundersøkelse på studier av dokumenter, tekster og statistikker. Dokumentundersøkelser er nyttige når man eksempelvis ønsker skriftlige fremstillinger av et spesielt hendelsesforløp. Grønmo (2016) bruker begrepet innholdsanalyse uten å skille mellom typer av dokumenter.

I denne oppgaven ble Oslo, Trondheim og Levanger valgt grunnet at de alle var medlem av WHO sitt nettverk om Aldersvennlige byer og samfunn. Ingen andre byer i Norge er per nå medlem av nettverket. I forkant av dette ble det brukt god tid på opparbeiding av kunnskap om WHO sitt arbeid, og hvordan de har jobbet frem til i dag. I hovedsak var det tre rapporter som ga meg stort innblikk, disse var «*Measuring the age-friendliness of cities, a guide to using core indicators*» (WHO, 2015a), «*The global network for age-friendly cities and communities, looking back over the last decade and looking forward to the next*» (WHO, 2018) og “*Global age-friendly cities: a guide*” (WHO, 2007).

Rapportene gav et solid bakteppe på hvorfor arbeidet med aldersvennlige byer var viktig og nødvendig.

Mine primære kilder i analysen har vært rapporter, møtetreferat og handlingsplaner fra Trondheim-, Oslo- og Levanger kommune. Dette har vært helt sentralt for å få en så objektiv og nøyaktig fremstilling av hvordan arbeidet har foregått. Det ble også sendt en personlig mail til hver av de som hadde ansvar for prosjektet i sin kommune, der jeg spurte om jeg kunne få tilgang til ekstra dokumenter, vedtatte planer, prosjekter og eventuelle evalueringer som ikke allerede var lagt ut. I etterkant av dette svarte alle de tre

kommunene utfyllende, og henviste meg blant annet til sine nettsider og sendte ekstra materiale.

Etter at internett har tatt mer over som formidlingskanal har vi fått lettere tilgang til ulike dokumenter, også med søkemuligheter. Dette har lettet arbeidet med å lete i fysiske dokumenter, og som en følge av dette har jeg fått tilgang til en større mengde lesestoff. Dette har vært med på å gjøre dokumentarbeidet langt lettere, siden jeg har kunnet søke etter spesifikke temaer og ord (Tjora, 2020). I utvelgelsen av møtereferat og dokumenter knyttet til arbeidet med aldersvennlig by i kommunene valgte jeg å søke etter ord som «Aldersvennlig by», «Verdens helseorganisasjon» og «WHO» i tidsrommet før de ble medlem og frem til i dag. Etter hvert som flere og flere tekster ble studert og analysert ble forskningsspørsmålene bedre belyst.

En av fordelene med å gjøre en dokumentanalyse er at svært mye av empirien er tilgjengelig via åpne databaser og nettsider (Asdal og Reinertsen, 2020). Det ble desto viktigere å gjøre kategorisering til en viktig del av datainnsamlingen. Målet var å skape en oversiktlig inndeling og sammenfatning av datamaterialet. Her ble teorien brukt som et rammeverk for kategoriseringen. Policy-prosessen er en av teoriene som blir benyttet i oppgaven, og den starter først med problemdefinering, deretter beslutningstaking, implementering og deretter evaluering. Denne modellen ble brukt når jeg innhentet dokumentasjon fra kommunene. Innhenting ble gjort kronologisk. Ved at man har en tydelig kategorisering sikres det å få registrert innholdet som er relevant for problemstillingen (Grønmo, 2016).

2.3 Komparativ casestudie

Ifølge Andersen (2013) er kvalitative casestudier intensive studier av en eller noen få undersøkelsesenheter. Tjora (2020) mener at dette ikke er en datagenererings- eller analysemetode, men en avgrensning. Det finnes ingen ren oppskrift, og det er derfor mange ulike oppfatninger knyttet til nettopp dette.

Casestudie definert her som: «*Case er intensive studier av en eller noen få enheter. Case kan være organisasjoner, beslutninger, forhandlinger, en diskurs, et hendelsesforløp, en handling, en prosedyre eller et utsagn (...)*» (Andersen, 2013:23).

Som vist over egner case-studier seg til å studere prosesser, men er ikke egnet for å generalisere på grunn av det lave antallet enheter som studeres.

Videre i sin artikkel om casestudier skriver Andersen (2013) at Robert Yin har hatt stor innflytelse på definisjonen av hva som er et case. Yin skriver at valg av case avhenger i stor grad av forskningsspørsmålene. Styrken til casestudien ligger i forståelsen og forklaringen av handlinger og prosesser.

Det kvalitative casestudiet omfatter både generelle forskningstilnæringer, og ulike former for datainnsamling og analyse. Det er også viktig å avgjøre hvem eller hva det er som skal studeres, og muligheten for tilgang. Hva som kjennetegner en god casestudie, reiser spørsmål om validitet og reliabilitet. Indre validitet handler om kvalitet og troverdighet, og fremheves ofte som casestudiers styrke. Ytre validitet handler om spørsmål om hvor representative slik funn er for en større populasjon. Reliabilitet etableres gjennom overbevisende dokumentasjon av fremgangsmåter, datagenerering og analyse (Andersen, 2013). Andersen skiller videre mellom fire hovedtyper casestudier. A-teoretiske, Teoretisk fortolkende, teorigenererende og teoriutviklende. I denne oppgaven er det teoretisk fortolkende som er mest treffende (ibid.).

2.3.1 Valg av case

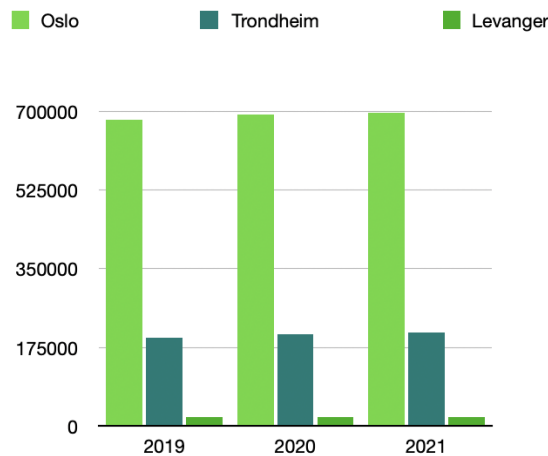
I denne oppgaven ble det foretatt en komparativ casestudie av tre norske byer, som alle er medlem av samme nettverk: Verdens Helseorganisasjon (WHO) sitt nettverk for aldersvennlige byer. Bakteppet for oppgaven har vært å øke forståelsen til hvordan aldersvennlige tiltak kan bidra til mer bærekraftige samfunn og byer.

De tre norske byene som er valgt er Trondheim, Oslo og Levanger. De har alle meldt seg inn i WHO sitt nettverk, og jobber aktivt med både bærekraft og aldersvennlighet i sine kommuner (WHO, 2021). Kommunene har til felles at de er kommuner i Norge, og er på bakgrunn av dette like case. Kommunene har deretter valgt å implementere og utforme forskjellige aldersvennlige tiltak og har som følge av dette ulike utfall.

Dette kan være fordi kommunene har ulik tilgang til ressurser, metoder og påvirkningsmulighet for å velge noen. Kommunene skiller seg distinkt fra hverandre når det kommer til folketall, Oslo er Norges hovedstad og største kommune i innbyggertall

med 693 494 innbyggere, og Levanger kommune har til sammenligning 20 170 innbyggere. Visuelt fremstilt under.

Figur 2: Statistisk sentralbyrå innbyggertall i kommuner (Statistisk sentralbyrå, 2021)

2.4 Kvalitet

Kvaliteten til samfunnsvitenskapelige data kan ikke vurderes på en helt generell måte, skriver Sigmund Grønmo (2016). Kvaliteten må sees i sammenheng med hvilket datamateriale som skal brukes. Hensikten er å belyse bestemte problemstillinger. Datakvaliteten blir høyere jo mer velegnet materialet er til å belyse problemstillingene.

Hvor godt et datamateriale egner seg til å belyse problemstillingene i en bestemt studie avhenger av flere forhold. Datamaterialet må være basert på prinsippene for forskningens sannhetsforpliktelse, datainnsamlingen må bygge på vitenskapelige prinsipper for logikk og språkbruk, utvelging av enheter må gjennomføres på en forsvarlig måte, utvelgingen av informasjonstyper må utføres på en systematisk måte og gjennomføringen av datainnsamlingen må foregå på en forsvarlig måte (Grønmo, 2016). Datamaterialets kvalitet kan betraktes som et samlet uttrykk for hvor godt disse forholdene er oppfylt.

De fem generelle forutsetningene for god datakvalitet som er nevnt i avsnittet over kan også forklares gjennom en mer systematisk måte med kun to kriterier. Denne fremgangsmetoden tar for seg to overordnede kriterier for kvalitetsvurderinger, og sammenfatter de viktigste aspektene ved de fem forutsetningene. Kriteriene kalles

reliabilitet og validitet (Grønmo, 2016). Tjora legger også til et tredje kriterium i sin tolkning - generaliserbarhet (2020).

I denne oppgaven kunne det også blitt benyttet intervjuer som gav komplementerende informasjon. Intervjuene kunne bidratt til å styrke kvaliteten på oppgaven, og gitt økt innsikt i forståelsen av datamaterialet. Dette ble ikke gjort grunnet begrenset tid jeg hadde til rådighet. Men i etterpåklokskapens lys ser jeg at jeg kunne ha intervjuet en fra hver av kommunene som har jobbet med prosjektet.

2.4.1 Reliabilitet

Reliabilitet refererer til datamaterialets pålitelighet. Et annet ord som ofte blir brukt for å beskrive samme fenomen er ordet troverdighet.

Reliabiliteten måles på en skala som går fra høy til lav reliabilitet. Den er høy hvis undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen gir pålitelige data. I praksis kan dette vises ved at man får identiske data dersom man bruker samme undersøkelsesopplegg ved ulike innsamlinger av data om de samme fenomenene. Reliabiliteten blir da et uttrykk for hvor stort samsvar det er mellom det tidligere datasettet og det nye. Reliabiliteten er lav hvis det som er nevnt over ikke skjer. Reliabiliteten forteller i hvilken grad en studie kan etterprøves.

I kvalitativ forskning er det som regel vanskelig å teste og beregne reliabiliteten. Forskeren må derfor vise til gjennomsiktighet i arbeidet, og redegjøre godt for metodiske valg og vurderinger som blir gjort.

Videre skiller man mellom indre og ytre reliabilitet. Den indre forklarer i hvilken grad andre forskere kan bruke begrepsapparatet i en studie på samme måte eller ikke, om begrepsapparatet ikke er direkte overførbart vil det oppstå reliabilitetsproblemer.

Ytre reliabilitet angir i hvilken grad ulike forskere kommer til å oppdage samme fenomen og generere samme begreper i den aktuelle og liknende situasjoner (Grønmo, 2016).

Troverdigheten til materialet blir gjort ut ifra hvorvidt datamaterialet er gjort på en systematisk måte, og om det er i samsvar med forutsetninger i det benyttede undersøkelsesmaterialet.

2.4.2 Validitet

Validitet dreier seg mer om datamaterialets gyldighet, og man skiller videre mellom indre og ytre validitet. Indre validitet dreier seg om kvalitet og troverdighet og fremheves ofte som casestudiers styrke. Ytre validitet er et spørsmål om hvor representative slike funn er for en større populasjon (Grønmo, 2016).

Validiteten er høy hvis undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen resulterer i data som er relevante for problemstillingen. Validiteten gir et uttrykk for hvor godt datamaterialet svarer til forskerens intensjoner når det kommer til datainnsamlingen og undersøkelsesopplegget (ibid.). I praksis kan det være vanskelig å fastslå hvor stort dette samsvaret er. Validiteten er lav dersom undersøkelsesopplegget er lite treffende for problemstillingen (Grønmo, 2016).

I kvalitative studier skiller det videre mellom tre typer validitet; kompetansevaliditet, kommunikativ validitet og pragmatisk validitet (Grønmo, 2016). Kompetansevaliditeten er knyttet til forskerens egne erfaringer, forutsetninger og kvalifikasjoner knyttet til datainnsamlingen. Desto mer kompetanse forskeren har på feltet, desto større er mulighetene for å få et datamateriale med høy validitet. Kommunikativ validitet er knyttet til hvorvidt forskeren har diskutert med andre hvorvidt datamaterialet er godt og tilfredsstillende til å besvare problemstillingen. Pragmatisk validitet er knyttet til i hvilken grad datamaterialet og resultatene danner grunnlag for bestemte handlinger (ibid.).

2.4.3 Generaliserbarhet

Generaliserbarhet handler mye om graden av overførbarhet. Det er knyttet til forskningens relevans *utover* de enheter som faktisk blir undersøkt (Tjora, 2020).

En eller annen form for generalisering er ofte et eksplisitt eller implisitt mål innenfor det meste av samfunnsforskningen, skriver Tjora (2020). Men i kvalitative undersøkelser er generalisering sjeldent et mål. I kvantitative undersøkelser ønsker man et tilfeldig og

representativt utvalg, og generalisering kan være et viktig kriterium. I kvalitative undersøkelser velges enhetene sjeldent tilfeldig, og statistisk generalisering er ikke mulig. Begrepet overførbarhet passer derfor bedre til kvalitative studier. Man kan da overføre kunnskap fra en undersøkelse til andre områder enn det som studeres (Tjora, 2020).

I kvalitativ forskning er overførbarhet knyttet til om man kan kjenne igjen meningen, og om denne meningen gir innsikt av betydning.

2.4.4 Forskerrollen

Kvalitative forskningsmetoder kan bringe forskeren både fysisk og psykisk nærmere personer som gjøres til gjenstand for forskning, sammenlignet med kvantitative metoder som er mer preget av statistikk og spørreskjemaer (Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag, 2009).

Ved kvalitativ forskning er nærhet til feltet en viktig forutsetning, men det er også viktig med en refleksiv holdning for å kunne gi dataene en analytisk tolkning. Å redegjøre for egen posisjon og engasjement er også viktig.

Forskerrollen er både dynamisk og mangesidig, og idealet er at forskeren innehar en nøytral og objektiv posisjon (Tjora, 2020). Men en fullstendig nøytralitet er vanskelig å oppnå. Derfor er det viktig å gå ut i felten uten for mye forutforståelse, og være åpen og forberedt på å justere underveis. Forskeren skal kritisk vurdere de etiske og vitenskapelige utfordringene knyttet til ulike forskerroller (Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag, 2009).

Har forskeren et for snevert perspektiv kan dette føre til at tolkningen blir skjev og ensidig. Da risikerer man at relevante tekster blir oversett.

For å unngå at slike problemer kunne være til stede i min dokumentanalyse var jeg bevisst på å vurdere tekstene ut ifra ulike perspektiver, og ikke bli for subjektiv. Å bruke teorien til policy-prosessen gjorde det lettere å være systematisk i utvelgelsen av dokumenter. Et vesentlig poeng med dokumenter er at de gir informasjon om et saksforhold nedtegnet på et spesielt tidspunkt og sted, og det er gjerne skrevet for spesifikke lesere. Det ble derfor

viktig for meg å sette dokumentene i en kontekst og se på når de ble skrevet, hvor de ble skrevet, av hvem, for hvilke lesere og til hvilket formål (Tjora, 2020). Da ble det lettere å systematisere dokumentene og se de med et mer objektivt og kritisk blikk.

Gjennom hele masteroppgaven har det å søke etter gode kilder vært sentralt, siden oppgaven bygger på dokumentene. Det har blitt forsøkt å ha en så åpen, nøytral og objektiv forskerrolle som mulig, for å unngå at temaer ble utelatt.

2.4.5 Forskningsetikk

Det finnes mange ulike forskningsetiske normer som forplikter en forsker i arbeidet sitt (Ringdal, 2018). Forskningsetikken dreier seg ikke bare om normer, men også om verdier og ideal for forskningen som bør følges, og som skal gi ny kunnskap.

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) definerer forskningsetikk i nasjonale forskningsetiske retningslinjer som: «*Verdier, prinsipper, normer og institusjonelle ordninger, som til sammen bidrar til å konstituere og regulere vitenskapelig virksomhet*» (Den nasjonale forskningsetiske komité, 2016).

Etiske vurderinger spiller en rolle innenfor alle kvalitative studier. God forskningsetikk handler ikke bare om hvordan man behandler kildene, enten det er dokumenter, informanter eller annen type data. Det handler også om at det man skriver og publiserer skal være etterrettelig og etterprøvbart (Asdal og Reinertsen, 2020).

Siden det i denne oppgaven har blitt benyttet nedskrevne dokumenter er det i hovedsak sistnevnte som er relevant, etterrettelig og etterprøvbarhet.

I denne oppgaven har det ikke vært behov for å melde prosjektet inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD).

3.0 Teori

I dette kapittelet presenteres en teoridel. Her vil det bli gjennomgått relevant teori knyttet opp imot temaet og problemstillingen.

Det vil først bli gjennomgått generelt om evaluering og prosjektevaluering, deretter om smarte, bærekraftige og kompakte byer, forskjellen mellom disse og om policy-prosess. Avslutningsvis vil det også bli gjennomgått teoriens relevans for å møte forskningsspørsmålene i oppgaven

3.1 Prosjektevaluering

Siden det i denne oppgaven blir sentralt å se på hvordan de tre byene har arbeidet frem for å bli aldersvennlige byer er det nødvendig med et rammeverk rundt evaluering. I dette delkapittelet vil det bli gjennomgått teori på evaluering og nærmere bestemt metoder som kan brukes for å evaluere bærekraften i et prosjekt. Disse ulike metodene vil sammen skape et felles rammeverk som teori for masteroppgaven. Det tas forbehold om at det kan eksistere flere evalueringsmodeller som burde ha vært tatt med i denne masteroppgaven.

En evaluering kan gi nyttige erfaringer knyttet til resultater, gjennomføring og deltagelse. Hensikten er å gi innspill til videre arbeid. Evaluering som metode ble spesielt relevant i USA på 1960-tallet knyttet til Kennedy- og Johnson-administrasjonen og de sosiale programmene som ble implementert på den tiden. Målet var at man skulle lære av både suksesser og fiaskoer, og forbedre planleggingen fremover. Evaluering som metode spredte seg etter det til andre land og ulike sektorer (Volden, 2018).

En evaluering kan utføres på forskjellige stadier i løpet av et prosjekts levetid. Ulike trinn reiser forskjellige spørsmål som skal besvares, og det er derfor viktig med forskjellige evalueringstilnærminger. Her må man blant annet ta stilling til behovet for prosjektet, prosjektdesign, gjennomføring av prosjektet, resultat og kostnader.

En av evalueringsmetodene som har vokst seg frem de siste årene er programteorievaluering. Programteorievaluering er en systematisk metode for å samle inn, analysere og bruke informasjon for å svare på spørsmål knyttet til prosjekter, policyer eller

program. Det kan være aktuelt for interessenter å vite om prosjektet fungerer på tiltenkt måte, og hvordan de kan forbedre sin innblanding. Programteorieevaluering kan ofte gi den slags informasjon uten å mobilisere forskningsinnsatsen av en effektanalyse, skriver Brousselle og Champagne i sin artikkel om det aktuelle emnet (2010).

Interessen for programevaluering økte med erkjennelsen av at black-box-evalueringer var utilstrekkelige, og at bedre kunnskap om teorien bak programmet var nødvendig for å produsere generaliserbare funn (Bickman, 1987). Black-box-testingen går ut på at man undersøker funksjonaliteten til et program uten å titte inn i dets interne strukturer og funksjoner.

Weiss definerer programteori som «*Mekanismen som formidler mellom bevissthet av programmet og fremveksten av utfallene av interesse*» (Weiss, 1998).

Formålet med evalueringen er å forsøke å forstå hvordan et tiltak leder til en effekt. I artikkelen til Astrid Brousselle og Françoise Champagne bruker de en spesiell type programevalueringstype kalt logisk analyse. Denne er basert på eksisterende kunnskap, der man bruker ekspertvurderinger og vitenskapelig litteraturgjennomgang. Denne metoden er nyttig for å få bedre forståelse av inngrepets styrker og svakheter, og for å analysere hvor intervensjonen er utformet på en måte som logisk kan gi de ønskede resultater (Brousselle og Champagne, 2010).

En måte man kan evaluere på er å se på det som en logisk analyse med ulike trinn. Men man har også litteratur på hvordan man måler spesifikke deler av et prosjekt, til eksempelvis bærekraften i et prosjekt. Å tenke på bærekraft i evaluering betyr å vurdere i hvilken grad fordelene med et prosjekt, program eller policy opprettholdes etter at formell støtte er avsluttet.

For å øke forståelsen av bærekraft i evaluering, er det nødvendig å forstå begrepet. En måte man kan forstå bærekraft på er å se på det som «*en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov*» (Næss 2000:2).

FN-sambandet (2020) tar denne definisjonen videre og legger til flere aspekter. De definerer bærekraft ved at man skal oppfylle behovene til nåværende og fremtidige

generasjoner med hensyn til økonomisk, sosialt og miljømessig så vel som kulturelle aspekter.

Bærekraften i et prosjekt kan altså måles ved å vurdere de økonomiske, miljømessige og sosiale forhold ved det om skal evalueres. Dette har fått navnet «Den tredelte bunnlinjen» forkortet til TBL. Dette rammeverk ble utviklet av John Elkington allerede i 1997, og hans argument var at bedrifter burde fokusere på tre bunnlinjer, fremfor kun den økonomiske (Prosperity) som er en bunnlinje med hensyn til profitt og tap. De to andre bunnlinjene som var vel så viktige var sosiale forhold (People) og miljømessig ansvar (Planet). Alle de tre faktorene er avhengige av hverandre, og påvirker hverandre gjensidig. Dette innebærer at bedriftens ansvar ikke bare er knyttet til økonomiske verdier, men skal også bidra til økologisk kvalitet og sosial rettferdighet (Elkington, 1997). Selv om en balansert behandling av alle tre er ideelt, er det ikke nødvendigvis like lett å få til i praksis.

Elkington (1997) sin underliggende tanke bak å utvikle den tredelte bunnlinjen var at det selskapet faktisk måler er det de fokuserer på. Om bedriften kun setter økonomiske mål, vil andre faktorer bli nedprioritert.

Figur 3: Den tredelte bunnlinjen (Elkington, 1997).

25 år etter at John Elkington publiserte artikkelen om den tredelte bunnlinjen ser han at det radikale målet i stor grad har blitt glemt, og at tenkningen knyttet til den tredelte bunnlinjen er redusert til et rent regnskapsverktøy. Han ønsker at vi nå skal skape en ny bølge av bedrifter som fokuserer på tredelt bunnlinje-innovasjoner og distribusjon.

Bedrifter eller organisasjoner som arbeider med dette tankesettet skal ikke bare bli best i verden, men også best mulig *for* verden (Elkington, 2018).

En ulempe med dette rammeverket er at det ikke finnes noen felles måleenhet. Overskudd måles i kroner og ører, men hva måles sosial kapital i? Eller miljø- og økologisk helse? Å finne en felles måleenhet er en utfordring. Det finnes derfor ingen universell standardmetode for beregning av TBL. Dette kan sees på som en styrke fordi det tillater at man kan tilpasse det generelle rammeverket til behovene som virksomheten har (Slaper og Hall, 2011). Men det kan også sees på som en svakhet siden man ikke har et felles analyseverktøy.

Forskningen som fokuserer på bærekraft i prosjektsammenhenger fremstår som fragmentert, og det finnes derfor utallige måter man kan måle bærekraften i et prosjekt på. Wenche Aarseth m.fl. (2016) gjennomførte i 2016 en systematisk litteraturgjennomgang som dekket ulike strategier for bærekraft i et prosjekt. I deres analyse kom de frem til at å se på om bærekraftsmålene stemmer overens med det overordnede prosjektet/målet burde betraktes som lavhengende frukter med tanke på implementering. Også i denne artikkelen nevner de at sosiale og miljømessige dimensjoner kan påvirke den økonomiske dimensjonen. Å legge vekten på bærekraft i prosjektets begynnelse kan karakteriseres som et strategisk valg som resulterer i at man fokuserer på bærekraften under prosjektet (ibid.).

Wenche Aarseth m.fl. (2016) konkluderte med at deres funn om forskjellige bærekraftstrategier antydte at bærekraft er et fremtredende spørsmål som må vurderes grundig i prosjektorganisasjonen allerede i forkant av prosjektet. Dette er helt essensielt for å skape et bærekraftig prosjekt gjennom hele dets levetid, også etter at prosjektet er avsluttet.

En annen måte man kan måle bærekraften i et prosjekt er ved å benytte seg av bærekrafts indikatorer. En av disse indikatorene blir kalt for Key Performance Indicator (KPI) som kan oversettes til viktige nøkkeltall. Denne målingen ble utarbeidet av FNs organisasjon for smarte og bærekraftige byer og regioner, og den gjør det mulig for byer å måle hvor smarte og bærekraftige de er. Da ser man på hvilke områder man gjør det godt, og på hvilke områder man kan forbedre seg (Kommunesektorens organisasjon, 2020c).

Videre i denne oppgaven kommer jeg til å bruke disse evalueringsmetodene til å vurdere

bærekraften i prosjektene til byene. Siden det ikke finnes et felles og universalt rammeverk som fastsetter bærekraften i et prosjekt, vil det som er nevnt i dette kapittelet bli brukt som et felles bakteppe for å vurdere blant annet bærekraften til et prosjekt.

3.2 Bærekraftige byer, samfunn og kompakt by

For å kunne måle dette med bærekraft er det nødvendig med definisjoner.

En av de som har sett på hvordan man kobler bærekraft opp imot byene er professor i urbane studier, Simon Joss. Han omtaler dette i sin bok «Sustainable cities». Selv om den bærekraftige byen virker både forlokkende og enkel i teorien, er den ikke nødvendigvis det i praksis. Simon Joss mener derimot, etter en nærmere titt at den er mange ganger mer kompleks, med flere dimensjoner og forhold enn man først skulle tro. Den bærekraftige byen er både vanskelig å definere og avgrense, siden den krysser grenser mellom det geografiske, kulturelle og det politiske (Joss, 2015).

I en by eksisterer det tre forskjellige miljøer: Det økonomiske, sosiale og fysiske miljøet. Og hver av dem forklarer delvis eller i kombinasjon med hverandre eksistensen til en by. Alle tre miljøene genererer fordeler og ulemper for byen, og alle tre må vurderes sammen fordi de samhandler dypt med hverandre. De uttrykker samtidig mål, midler og begrensninger for menneskelig handling i byen (Camagni, Capello og Nijkamp, 1998).

I en norsk kontekst snakker man ofte om at en bærekraftig by er veldig lik den kompakte byen. Kompakt byutvikling har lenge stått sterkt som et ideal for bærekraftig byutvikling i Norge, skriver Petter Næss som er professor i planlegging i byregioner ved NMBU i ÅS (Næss, 2019).

Den kompakte byen er kjennetegnet ved å ha en tett bebyggelse med klar grense mot omland, i urbane områder som er bundet sammen ved hjelp av offentlig transport, og hvor innbyggerne har kort avstand mellom bosted, arbeidsplasser og servicetilbud (OECD, 2012).

I boken *kompakt byutvikling* skriver Hanssen m.fl. (2015) blant annet at fortetting og konsentrasjon av flere funksjoner som bolig, arbeidsplasser og kulturtilbud kan bidra til en oppblomstring av byrommet. Og siden man fortetter allerede tett bebygde områder unngår man å bygge ned jordbruksareal og naturområder. Den kompakte byen blir ofte beskrevet som mer miljøvennlig sammenlignet med byer som har spredt bebyggelse. Hanssen m.fl. (2015) argumenterer for at en kompakt by er mer egnet for å sikre en bærekraftig byutvikling sammenlignet med byspredning som består av mer utslipp. Tanken bak er at den kompakte byen er mer energieffektiv og mindre forurensende fordi innbyggere kan bo nærmere butikken, gå til jobb og ta kollektivtransport.

En del i bærekraftige byer er å se på den som en kompakt by, en annen del kan være å se på den som en smart by.

Det finnes heller ikke her en enhetlig og omforent definisjon av smarte byer. Begrepet begynte å utvikle seg på begynnelsen av 90-tallet, samtidig med de tidlige stadiene av PC-en og internett. Det viste da til bruk av ny IKT med fokus på den moderne infrastrukturen i byene. De store teknologiselskapene var primært de som satte begrepet i omløp.

Siden den gang har begrepet reist igjennom flere ulike stadier, og blitt kalt ulike ting. Slik som *Wired city*, *Virtual city*, *Cyber city*, *Digital city* og *Smart City*. Begrepet har videre utviklet seg til å bli kalt *Smart urbanism* og *Internet of Things city* (Willis og Aurigi, 2018). Det finnes derfor et utall ulike definisjoner som forsøker å ramme inn hva den smarte byen er. Og kanskje det er nettopp denne tvetydigheten som gjør fenomenet så populært innenfor ulike felt. Litteraturen avslører mangel på konseptuell klarhet rundt begrepet, noe som har resultert i en overflod av eksisterende definisjoner. Det åpner opp for operasjonalisering, og tilpasning etter lokale behov.

I artikkelen «*Understanding smart city – a data-driven literature review*» skrevet i 2020 av Johannes Stübinger og Lucas Schneider ble det systematisk gjennomgått de 200 mest siterte Google Scholar-publikasjonene i området som omfattet smart by begrepet. I artikkelen kom de blant annet frem til at det store flertallet av litteraturen som de hadde tatt for seg definerte betegnelsen «smart city» som applikasjoner og teknologier som tilfredstilte tre egenskaper: (1) Målgruppen var byer og samfunn, (2) Måten å leve og jobbe i regionen på var forbedret, og (3) Informasjons- og kommunikasjonsteknologi

(IKT) ble distribuert (Stübinger og Schneider, 2020). Kjerneelementet i mange av definisjonene var en «mennesket i sentrum»-tilnærming. De betraktes som nøkkelen til å gjøre en by smartere.

Som en del av det å realisere visjonen om smarte byer jobber planleggere, entreprenører og innovatører, større teknologiselskaper som Google, Microsoft, Siemens og politikere innenfor rammeverket *smarte byer* (Townsend, 2013).

Siden midten av 2000-tallet har interessen økt kraftig som følge av teknologisk forbedring, i tillegg til et økende antall mennesker som bor i urbane områder. Det er en stadig økende utfordring å forsyne befolkningen med grunnleggende ressurser som rent vann, sikker matforsyning og tilstrekkelig med energi, samtidig som man skal sikre en bærekraftig utvikling (Stübinger og Schneider, 2020).

En av de første som tok i bruk begrepet som blir mest brukt i dag *smart by*, var Robert Hollands (2008) i artikkelen «*Will the Real smart city please stand up?*». I denne artikkelen tar han for seg flere selvdefinerte smarte byer, og overgangen fra intelligente til smarte byer. Hollands tar et kritisk syn på *smart city*-begrepet, og diskuterer om dette bare er en merkelapp. Mye av det byer gjør er ofte markedsføring. Han løfter tre kritikker: Å være påkoblet er ingen garanti for å være smart, splittende urbanisme og sosial polarisering.

I artikkelen argumenterer Hollands (2008) for at vi er på vei mot mer progressive smarte byer. Byen trenger innspill og bidrag fra forskjellige grupper mennesker, og kan ikke enkelt bli merket som smart ved kun å vedta sofistikerte infrastruktur for informasjonsteknologi (IT), eller ved å opprette nettsted for selvreklame. Hollands mener smarte byer er mer enn bare ledninger og kabler, smarte kontorer og luksushotell. Det kan endre de helt underliggende problemene med byene.

I ytterligere spesifisering av konseptet refererer flere forskere til arbeidet som ble utført ved Center of Regional Science ved Vienna University of Technology. De sier at det finnes seks handlingstyper for en by: 1. Smart- økonomi, 2. Mobilitet, 3. Miljø, 4. Folk, 5. Levesett, og 6. Styring.

Disse ble senere allment vedtatt i «The Smart Cities Wheel», utviklet av Smart byekspert Dr. Boyd Cohen. Fra et strategisk perspektiv kan en tilnærming som dekker alle de seks indikatorene betraktes som en helhetlig strategi mot å bli en smart by (Höjer og Wangel, 2014).

Figur 4: Blockchain cities and the smart cities wheel (Cohen, 2018)

Det finnes en begrepsforvirring når det kommer til begrepene smart og bærekraftig, og de blir ofte slått sammen når man snakker om utviklingen av byer. Det er viktig å vite forskjellen og fellestrekkene mellom de to begrepene.

Smarte byer lover å generere økonomiske, sosiale og miljømessige verdier gjennom en sømløs tilkobling av urbane tjenester og infrastruktur med digital teknologi (Hollands, 2008). Men evnen byer har til å redusere ressursforbruk og avfallsproduksjon, forbedre miljøkvaliteten eller redusere karbonutslippene er ikke gitt, og det finnes derfor en forskjell mellom smarte og bærekraftige byer (Ahvenniemi m.fl. 2016).

I artikkelen “*What are the differences between sustainable and smart cities*” skrevet av Ahvenniemi m.fl. (2016) hevder de at det har skjedd et skifte de siste årene til at byer streber etter smarte bymål istedenfor bærekraftsmålene. Selv om det er en sammenkobling mellom disse begrepene så fremgår det at ikke alle smart by definisjonene gjenspeiler

deres forhold til bærekraftsmålene. De smarte byene mangler i stor grad miljøindikatorer mens de fokuserer mye mer på sosiale og økonomiske aspekter.

I artikkelen «*Modern Conceptions of Cities as Smart and Sustainable and Their Commonalities*» tar forfatterne for seg forskjellen mellom smarte og bærekraftige byer (D’Auria, Tregua og Vallejo-Martos, 2018). De gjennomførte en systematisk gjennomgang av de mest siterte vitenskapelige bidragene valgt av forskere som tok for seg de to emnene. Resultatene viste at de viktigste bidragene kunne klassifiseres inn i tre grupper. Hva de var merket som, hvordan de var merket, og hvordan de beskrev definisjonene, teknologiens rolle og de ulike søylene.

Gjennom arbeidet så de på utviklingen av begrepene, smart by og bærekraftig by. Hvordan smart by startet som en oppfatning om en digital by med aspekter relatert til teknologi, innovasjon og menneskets trekk ved bylivet. Den bærekraftige byen utviklet seg fra prinsippene for bærekraftig utvikling. Begrepene kan ikke betraktes som så ulike fra hverandre, fordi de deler mange trekk. Dette fordi oppmerksomheten rundt sosial, miljømessige og økonomiske spørsmål har innrammet debatten om bærekraft, samtidig som den har gått sammen i definisjonen av en smart by – og i forestillingen om en bærekraftig by (ibid.)

Artikkelen oppsummerer videre med å vurdere den smarte byen som hovedsakelig å sette retningslinjer for en transformerende by, mens den bærekraftige byen for det meste er tenkt som en tilnærming og en filosofi til moderne byer.

Table 1. Most-cited contributions from smart cities’ and sustainable cities’ authors.

Most-Cited Papers	Citations (from Smart City Scholars + Sustainable City Scholars)	Year
Batty et al. [73]—Smart cities of the future	127 + 13 = 140	2012
Caragliu et al. [47]—Smart cities in Europe	181 + 17 = 198	2011
Chourabi et al. [72]—Understanding smart cities: an integrative framework	78 + 12 = 90	2012
Florida [70]—The rise of the creative class	46 + 11 = 57	2002
Giffinger et al. [44]—Smart cities	171 + 10 = 181	2007
Graham and Marvin [69]—Splintering urbanism	52 + 10 = 62	2002
Hollands [71]—Will the real smart city please stand up?	186 + 18 = 204	2008
Neirotti et al. [74]—Current trends in smart city initiatives: some stylised facts	129 + 19 = 148	2014
Vanolo [75]—Smartmentality: the smart city as disciplinary strategy	83 + 19 = 102	2014

Authors’ elaboration from Web of Science.

Figur 5: De mest siterte vitenskapelige bidragene på «smarte byer» og «bærekraftige byer» (D'Auria, Tregua og Vallejo-Martos, 2018: 7).

Table 5. Changes in the main conceptions of cities' transformation.

Conception on Transforming Cities	Main Element of Change	Expected Goals
Digital city	Technology and innovation.	Mainly instrumental goals: the implementation of new technologies.
Smart city	Technology and services. Human side of changes.	Mainly guidelines about how to achieve changes in services based on innovative approaches.
Sustainable city	New approaches to services. Human side of changes. Perspective towards the future.	Mainly the achievement of goals both in a community-based view and on a long-time horizon.

Authors' elaboration.

Figur 6: Endringer i hovedoppfatningene av byers transformasjon (D'Auria, Tregua og Vallejo-Martos, 2018: 12).

Tabellene over viser at det finnes mange fellestrekk mellom de to begrepene. De skiller seg derimot fra hverandre på teknologi.

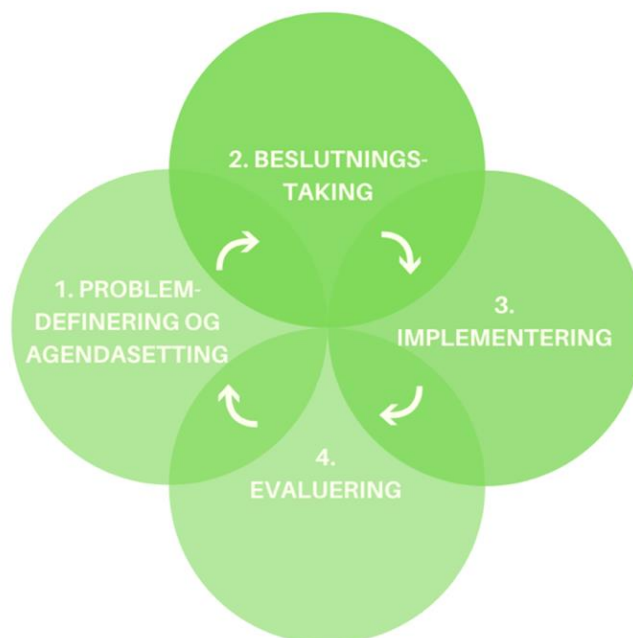
Ahvenniemi m.fl. (2016) mener at en by som ikke er bærekraftig heller ikke kan kalles for smart. De mener at bærekraftsvurderingen bør være en del av den smarte byutviklingen, og foreslår en mer nøyaktig betegnelse: Smarte og bærekraftige byer. Bruken av de to begrepene sammen vil være med på å sikre at bærekraften ikke blir neglisjert i byutviklingen.

3.3 Policy-prosess

En måte å studere hvordan kommunene har arbeidet med aldersvennlige prosjekt er å bruke et prosessperspektiv.

Denne oppgaven tar utgangspunkt i en kjent policy-prosess modell som tar for seg ulike stadier av politikkprosessen. Denne modellen blir kalt for «The famous policy cycle». Den modellerer politikken som en serie politiske aktiviteter som i utgangspunktet består av følgende fire faser (Knill og Tosun, 2012). Dette rammeverket blir brukt for å vise samtlige steg i offentlige prosjekt.

Rammeverket som blir brukt i denne oppgaven her kommer fra Christoph Knill og Jale Tosun (2012). De starter først med (1) Problemdefinisjon og agendasetting, deretter kommer (2) Beslutningstaking med politikkutforming og tilpasning, (3) Implementering og (4) Evaluering. Fasene bygger på hverandre, og påvirker hverandre gjensidig. Evalueringen i dette kapittelet tar for seg hvordan byene selv har evaluert sine tiltak. Denne evalueringen skiller seg fra prosjektevalueringen som ble nevnt i 3.1, som tar for seg hvordan forskeren tolker tiltakene.

Figur 7: Politisk beslutningsmodell basert på informasjon fra Knill og Tosun (2012:9)

3.3.1 Problemdefinering og agendasetting

Første steg i policysirkelen er problemdefinering og agendasetting. Denne fasen har stor innvirkning på utfallet i de neste fasene. Problemdefinering kan bli forstått ved at man får presentert et problem, deretter ser man på hvem eller hva som har forårsaket det og deretter utdeles skyld.

Problemdefinering setter scenen for de andre komponentene i beslutningsprosessen. Problemdefinering handler om å gjøre saker offentlige og gjøre de om til problemer som oppleves som viktige. Generelt sett kan et sosialt problem bare bli et politisk problem visst det oppfyller følgende tre kriterier: (1) Saken må få oppmerksomhet fra et stort antall mennesker, (2) Et betydelig antall av befolkningen må kreve handling, og (3) Policy-aktøren må kunne takle det, skriver Knill og Tosun (2012).

I en norsk kommunal kontekst kan man anta at ulike private aktører som ulike innbyggere, næringslivsaktører og interesseorganisasjoner vil kunne ønske å påvirke agendaen. Det er ikke bare politikere og administrasjonen som setter agendaen for politiske møter. Dette kan de eksempelvis gjøre ved å uttrykke seg i media eller snakke med politikere.

Sosiale medier har også de senere årene etablert seg som en viktig kanal for politisk påvirkning, og mye av promotering og nyhetsdeling skjer nå på blant annet LinkedIn, Facebook, Instagram og Snapchat. Mediene bestemmer ikke nødvendigvis hva vi skal mene, men de påvirker hva vi skal mene noe om.

3.3.2 Beslutningstaking

Når et spesifikt problem har blitt en del av den institusjonelle agendaen, vil de aktuelle aktørene ta opp det i løpet av beslutningsprosessen. Denne fasen består av to teoretisk atskilte handlinger. Den første handlingen viser utarbeidelsen av et lovgivingsforslag som ofte gir en debatt om den mer spesifikke naturen til det sosiale problemet som skal løses. Den andre handlingen refererer til selve vedtakelsen av policyforslaget for å gjøre det bindende (Knill og Tosun, 2012).

I løpet av politikkvedtaket prøver flere interessegrupper å påvirke de relevante aktørene til å endre et policyforslag slik at det passer deres preferanser bedre.

Beslutningstakingsfasen tar for seg ulike alternativer, og ser på hvilken effekt forslagene kan få potensielt på de problemene som skal løses. Politisk uenighet kommer ofte tydelig frem på dette tidspunktet, siden de ulike partiene gjerne vil ha ulike løsninger.

En vanlig definisjon på en beslutning er at det er et valg gjort mellom flere muligheter, og veien frem til det valget er selve beslutningsprosessen (Jacobsen og Thorsvik, 2013). I denne fasen blir det også dannet flere delbeslutninger underveis.

3.3.3 Implementering

Etter at problemstillingen har blitt satt på agendaen og beslutningstakerne har kommet frem til en avgjørelse er tiden inne for å iverksette implementering av vedtaket. Det er i denne fasen man setter vedtaket ut i livet.

Politikkimplementeringen skjer i hovedsak på forskjellige nivåer av byråkratiet. På nasjonalt nivå blir beslutninger vedtatt av stortinget, og utøvet av regjeringen – herunder ulike departement og direktorater. På lokalt nivå blir beslutningen fattet av kommunestyret, og implementeringen blir delegert til kommunedelsutvalg og administrasjonen tar seg av det formelle.

Det finnes ulike måter å implementere politikk på. Den tradisjonelle tilnærmingen til implementeringen av politikk er preget av et ovenfra og ned-perspektiv (top-down), som konsentrerer seg om politiske resultater. På 80-tallet dukket en annen tilnærming opp som blir kalt nedenfra og opp-perspektivet (bottom-up), her blir det lagt vekt på hvordan de som faktisk skal implementere endringene har løst oppdraget (Knill og Tosun, 2012). En tredje tilnærming som har vokst seg frem er en hybrid variant som tar for seg en kombinasjon av top-down og bottom-up perspektivene.

Kriteriene for en vellykket implementeringsprosess består gjerne av to faser. Først må den formelle implementering være på plass. Dette gjelder de juridiske og administrative bestemmelsene, og disse må være i orden før man kan gå videre. Tidsrammen og lovgiving er sentralt her. Når dette er godkjent kommer man til den praktiske implementeringen,

dette gjelder da selve utførelsen og omfatter organisatoriske og administrative strukturer og prosedyrer (Knill og Tosun, 2012).

3.3.4 Evaluering

Politikkevaluering handler om å sammenligne de intenderte og faktiske effektene av den offentlige politikken som har blitt vedtatt. Dette gjenspeiler da de eventuelle politiske utfallene og virkningene. Enkelt uttrykt betyr evaluering vurdering. Gjennom en vurdering er målet å frembringe ny viten, som kan bidra til videreutvikling og forbedring av det arbeidet som må gjøres, eller som grunnlag for nytt arbeid.

Selv om man har vedtatt en ny politikk betyr det ikke automatisk at det får noe annet enn en symbolsk verdi hvis ikke tiltakene er effektive nok til å løse problemene de ble designet for (Knill, Steinbacher og Steinebach, 2020). Det betyr at selv om man iverksetter tiltak for å bli mer aldersvennlig, så er det ikke sikkert tiltakene er effektive nok til å løse problemene.

Tiltakene kan bli evaluert underveis/løpende med fokus på prosessen. Denne typen blir kalt formativ evaluering. Tiltaket kan også bli evaluert summativt, ved at man på avslutning av et prosjekt ser på resultatene (Dalby, 2007).

Det er viktig å avklare hva det er man ønsker å evaluere, hvem som skal delta i evalueringen, om det skal det være intern evaluering eller ekstern, hvem er resultatene viktige for og hvor motiverte er de som skal delta. Alle disse spørsmålene er helt essensielle for å skape et så riktig bilde som mulig.

Evaluering i denne sammenhengen handler om hvordan de tre kommunene har evaluert sine prosjekter. Denne evalueringen kan bli brukt til å avdekke funn og forbedre eksisterende tiltak. Denne evalueringen skiller seg derimot i fra prosjektevalueringen i 3.1 som blir gjort av forskeren.

3.4 Teoriens relevans for å møte forskningsspørsmålene i oppgaven

	Forskningsspørsmål	Teori
1.	Hvordan har Oslo, Trondheim og Levanger jobbet frem for å bli aldersvennlige byer?	- Prosessevaluering (Policyprocess), Christoph Knill og Jale Tosun (2012)
2.	Er de aldersvennlige tiltakene virkelig koblet til bærekraft?	- Programteorievaluering, Gro Holst Volden (2018)
3.	Kan man se en bærekraftig utvikling i den aldrende byen?	- Definisjoner fra ulike policyaktører - Bærekraftige byer, Simon Joss (2015) - Den tredelte bunnlinjen, John Elkington (2007)

Jeg har satt sammen teori fra ulike områder for å besvare forskningsspørsmålene på best mulig måte. Tabellen viser til hvilket forskningsspørsmål som hører til hvilken teori.

Det overgripende formålet med oppgaven er å bidra til en økt forståelse av hvordan aldersvennlige tiltak kan bidra til mer bærekraftige byer. For å undersøke om det finnes en bærekraftig utvikling i den aldrende byen så må man se om tiltakene virkelig er koblet til bærekraft. Forskningsspørsmål 3 vil i hovedsak være en diskusjon av resultatfremstillingen som kommer frem i forskningsspørsmål 1 og 2.

4.0 Analyse - Komparativt casestudie

Formålet med dette kapitlet er å redegjøre for hvilket metodisk grunnlag som har blitt brukt i oppgaven. I de påfølgende delkapitlene vil det bli gjennomgått og evaluert hvordan de tre byene har jobbet frem for å bli aldersvennlige byer. Det vil også bli sett på om tiltakene virkelig er koblet til bærekraft og avslutningsvis blir det drøftet om man kan se en bærekraftig utvikling i den aldrende byen.

Dette vil bli gjort gjennom å svare på de tre forskningsspørsmålene, med tilhørende teorier. Før forskningsspørsmålene blir besvart vil en introduksjon om hver by bli gjennomgått.

4.1 Oslo

Oslo er Norges hovedstad og største by. Byen utgjør også en kommune og et fylke, og ligger innerst i Oslofjorden, med bysenteret innerst i de to vikene Pipervika og Bjørvika (Snl, 2020). Kommunen har 693 494 innbyggere, derav 11% over 67 år. Oslo er preget av nærhet til skog og mark, og av et rikt dyreliv.

Kommunen har et stort utvalg av universiteter og høyskoler. Universitetet i Oslo (UiO) er landets eldste og tradisjonelt største universitet, og ble grunnlagt allerede i 1811. OsloMet – storbyuniversitetet fikk universitetsstatus i 2018 og var en videreføring av Høgskolen i Oslo og Akershus (Store norske leksikon, 2021).

Næringslivet i byen strekker seg langt utover kommunegrensene, og det er tjenesteyting i vid forstand. Varehandel, samferdsel, bank- og forsikringsvirksomhet, offentlig og privat tjenesteyting med mer. Oslo forsyner hele landet med tjenester.

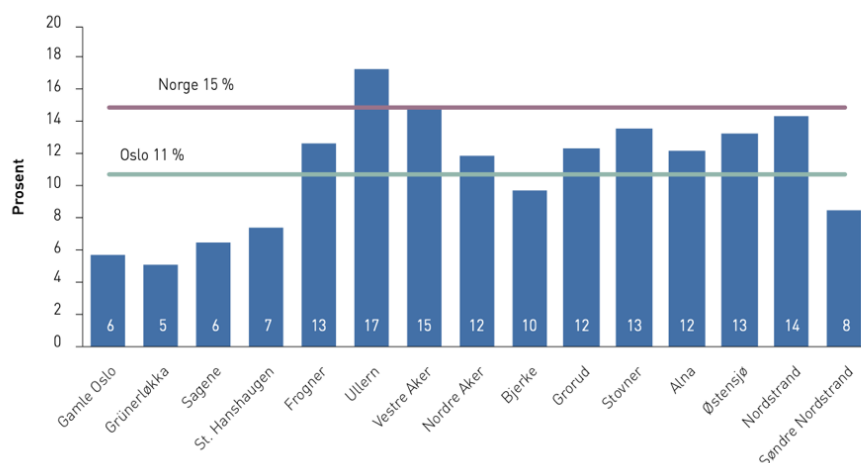
Når det gjelder de eldre i Oslo, utgjorde denne gruppen 11% av alle innbyggere i 2020.

Dette utgjør ca. 73 000 personer. Og veksten av eldre vil øke i årene som kommer.

I artikkelen *Eldre i Oslo*, skrevet av Silje Ohrem og Silje Corneliussen (2019) som sitter i byrådsavdeling for finans, kommer det blant annet frem hvordan de ser på dagens eldre i Oslo, hva som kjennetegner de og hvordan de forventer at de kommer til å endre seg i tiden fremover:

«Betydningen av at det blir flere eldre, avhenger ikke bare av antallet personer, men også av hvilke ressurser de har å møte alderdommen med. Dagens eldre har høyere utdanning, bedre økonomi, bedre helse og har vokst opp under andre forhold enn tidligere generasjoners eldre – men det er også store variasjoner innad i eldrebefolkningen i Oslo.» - Fra artikkelen *Eldre i Oslo* (Ohrem og Corneliussen, 2019: 5).

Andelen eldre i Oslo er lavere enn i landet som helhet, siden det i Oslo bor 11% over 67 år og i landet for øvrig 15% (ibid.). De eldste bor spredt over hele byen, men konsentrasjonen varierer mellom ulike deler av byen.

Figur 8: Andel eldre innbyggere 67 år og eldre i Oslo fordelt på bydeler, 2018 (Ohrem og Corneliussen, 2019: 6).

Andelen eldre er lav i indre by unntatt bydelen Frogner, og andelen er høyest i bydelen Ullern.

Oslo har en relativt ung befolkning, men antallet eldre øker. Etter andre verdenskrig kom det blant annet store fødselskull og sterk innflytning til Oslo. Kombinert med en høyere forventet levealder, gjør dette til at Oslo vil få flere eldre fremover. I 2040 er det forventet å være 63% flere over 67 år, og dobbelt så mange over 80 år (ibid.). 30 000 personer i alderen 67 år og eldre bor alene i Oslo. Andelen er høyere i Oslo sammenlignet med de andre fylkene i Norge.

En økende eldrebefolkning vil føre til press på kommunens helse- og omsorgstjenester til eldre. Det kommer til å bli færre unge til å ta vare på de økende antall eldre. Men sammenlignet med resten av Europa kommer Norge til å oppleve en svakere eldrebølge. Som en følge av disse endringene har også Oslo innsett at de har begrenset tid til å tilpasse seg.

4.2 Trondheim

Trondheim er en av de fem største byene i Norge, og ligger på en foreløpig fjerde plass i innbyggertall etter Oslo, Bergen og Stavanger. Byen har 207 015 innbyggere, derav 12.7% over 67 år (Rosvold, 2020a).

Kommunen er et betydelig skole- og utdanningssentrum med lange tradisjoner, og har i dag et stort antall videregående skoler med varierte retninger. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) ble opprettet i 1996 som en videreføring av Universitetet i Trondheim, vitenskapsmuseet, kunstakademiet i Trondheim og Trøndelag Musikkonservatorium. I tillegg til dette finnes det ulike forskning- og undervisningsinstitusjoner som SINTEF, Norges geologiske undersøkelse, Norsk institutt for naturforskning, og kanskje mest kjent St. Olavs Hospital (Rosvold, 2020a).

Trondheims næringsliv har vokst frem som det dominerende industri- og handelssentrum for Trøndelag. Og selv om Trondheim ikke er noen utpreget industriby har den en variert industri med bedrifter innen flere bransjer (ibid.).

4.3 Levanger

Levanger er en kommune i Trøndelag fylke, og den ligger ved Trondheimsfjorden som er 75km, nordøst for Trondheim. I nord og øst grenser kommunen til Verdal, i sør til Stjørdal og i vest til Frosta. Levanger tettsted har hatt status som by siden 1997 (Rosvold, 2020b).

Folkemengden i kommunen har vært økende siden 1950-tallet, og i tidsrommet 1995-2005 var der en økning på 4.7%. I perioden 2003-2013 var der en økning på 7.8% (Rosvold, 2020b). Levanger kommune har 20 170 innbyggere, derav 17% over 67 år. Som er høyere enn landsgjennomsnittet på 15.4% (Thorsnæs, 2020).

Levanger er et av de beste jordbruksdistriktene i Trøndelag, og viktigst er kornproduksjon som står for om lag halvparten av arealet. Kommunen er også stor på svineavl og melkeproduksjon. Når det kommer til skole og utdanning er Levanger en betydelig skoleby med Nord universitet som har avdelinger for lærer- og sykepleierutdanning samt økonomi, organisasjon og ledelse (ibid.).

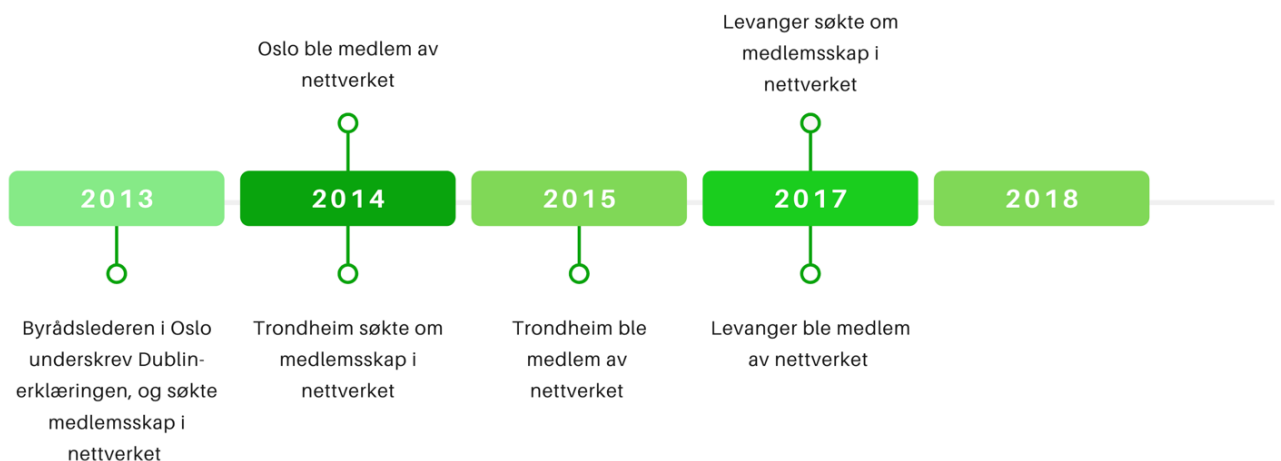
4.4 Policy-prosess

Forsknings spørsmål 1: Hvordan har Oslo, Trondheim og Levanger jobbet frem for å bli aldersvennlige byer?

I de påfølgende delkapitlene vil det bli gjennomgått systematisk hvordan de tre kommunene har jobbet frem mot å bli aldersvennlige byer. Rammeverket til Christoph Knill og Jale Tosun (2012) vil bli benyttet.

4.4.1 Problemdefinering og agendasetting

Den første fasen i policy-prosessen setter scenen for de andre komponentene i beslutningsfasen, og har stor innvirkning på utfallet i de neste fasene. Problemdefinering kan forstås med at man presenterer et problem, og deretter ser man på hva eller hvem som har forårsaket det. I denne analysen vil det være sentralt å se på hvilke aktører som har stått for agendasettingen. Det vil også være relevant å se på tre følgende kriterier som må være til stede for at et sosialt problem kan bli et politisk problem: (1) Saken må få oppmerksomhet fra et stort antall mennesker, (2) Et betydelig antall av befolkningen må kreve handling, og (3) Policy-aktørene må kunne takle det.

4.4.1.1 Oslo

I 2013 underskrev byrådslederen Dublin-erklæringen om aldersvennlige byer som er knytt opp mot WHO's nettverk for aldersvennlige byer. Erklæringen er et politisk forpliktende

samarbeid for tiltak for eldre. Kommunen søkte deretter medlemskap i nettverket. Og som første by i Norge ble Oslo medlem i 2014 (Oslo kommune, 2014).

Oslo kommune har i flere strategidokumenter referert til internasjonalt samarbeid, og i Oslos kommuneplan 2013 står det blant annet at: «*Det internasjonale arbeidet utøves gjennom medlemskap i internasjonale organisasjoner og nettverk (...)*». Dette fulgte Oslo kommune opp med forpliktende avtaler med ulike organisasjoner i Europa, blant annet opprettet de et Oslokontor i Brussel for å følge opp EUs politikktutvikling. Kontoret fikk i oppdrag å følge med på aktiviteter i EU rundt aktiv aldring og innovasjon i eldreomsorgen (Oslo kommune, 2014).

WHO fokuserer på de miljømessige, sosiale og økonomiske faktorene som påvirker Eldres helse og trivsel. Ved å bli medlem får Oslo kommune tilgang til et globalt nettverk av fagfolk innen de aktuelle områdene, tilgang til prosjekter, erfaringer, samt oppfølging gjennom prosessen med implementering av tiltak.

Seniormeldingen *Selvstendige, aktive og trygge eldre i Oslo*

Byrådet i Oslo vedtok i 2014 strategiske mål for perioden 2014 til 2024. Fokuset for arbeidet var å ha fokus på kunnskap om normal aldring hos mennesker, og byrådet la vekt på følgende (Oslo kommune, 2014:47):

- Utarbeide indikatorer for aldersvennlige byer i kommunens gjeldende planarbeid i samarbeid med WHO
- Utarbeide handlingsplan for videreutvikling av seniorsentrene
- Ulike senter for eldre søkes samlokalisert
- Utvikle arbeidsgiverpolitikk for eldre arbeidstakere for å gjøre det mulig for arbeidstakere som ønsker det å stå lenger i jobb
- Søke staten om tillatelse til å gjennomføre et forsøk med å gi eldre arbeidstakere mulighet til å arbeide utover ordinær aldersgrense når begge parter ønsker det

Program for tjenesteinnovasjon

For å sikre en koordinert bruk av ressurser i innovasjonsarbeidet i Oslo etablerte Byrådsavdeling for eldre, helse og sosiale tjenester et felles programstyre for Oslo+

Program. Programmet var en oppfølging og konkretisering av Bystyremelding 1/2014 *Seniormelding: Selvstendige, aktive og trygge eldre i Oslo*. Behovet for innovasjon rettet mot tidlig innsats og forebyggende arbeid var i forkant av dette blitt tydeliggjort i en årrekke i flere stortingsmeldinger og utredninger.

Oslo+ har et bredt nedslagsfelt der alle bydelene, en rekke etater og byrådsavdelinger er aktive utviklingspartnere, sammen med byrådsavdeling for eldre, helse og sosiale tjenester (Dolven og Farnes, 2016). Målet med prosjektet var å utvikle nye, nyttige og nyttiggjorte løsninger som gav gevinst. Løsningene skulle videreutvikles, og skille seg betydelig fra det daglige kvalitetsutviklingsarbeidet og lokale prosjekter.

Programmet skulle sammen med utviklingspartnere igangsette innovasjonsprosjekter innenfor tre innsatsområder (Dolven og Farnes, 2016:12).

- Tidlig innsats og mobilisering av ressurser, inkludert eldre, deres nettverk og lokalmiljøet
- Digitalisering og nye grensesnitt mot innbyggerne
- Innovasjoner i helse- og omsorgstjenester

I dag består Oslo+ av flere delprogrammer og prosjekter som (Nytveit, 2021):

- Delprogram for velferdsteknologi
- Oslo+ Tillitsmodell i hjemmetjenesten
- Oslo+ Alders- og demensvennlig bydel
- Oslo+ Nettverk og frivillighet
- Oslo+ Helsefremmende møteplasser 60+

Dette betyr at i Oslo var det Byrådet som var agendasettere. Det kom ikke tydelig frem i dokumentene hvem det spesifikt var som fremmet forslaget til byrådet. Når det gjelder problemdefinering handler det om at man først presenteres for et problem. Det gis uttrykk for at byrådet i Oslo i flere år før innmeldelsen har ønsket økt kunnskap om normal aldring hos mennesker. Det er grunn til å tro at saken fikk oppmerksomhet fra et stort antall mennesker, og ved at de folkevalgte politikerne stemte for vedtaket tyder det på at det var et betydelig antall mennesker som krevde handling.

4.4.1.2 Trondheim

Å oppnå at Trondheim oppfattes som en aldersvennlig by, handler om å etablere en holdning, å tilby en metodikk og vise vilje til å gjøre vurderinger der byens eldre innbyggere skal inkluderes. Tiltak for å gjøre byen aldersvennlig er som oftest ikke kostnadskrevende, og mye kan oppnås gjennom tydelige mål, god planlegging og involvering tidlig i ulike planprosesser. Å oppnå at Trondheim skal oppfattes som en aldersvennlig by handler om å etablere en holdning, tilby en metodikk og vise vilje til å gjøre vurderinger der byens eldre også skal inkluderes. Og med det mener de at *«Et politisk vedtak alene gjør ingen praktisk endring»* (Trondheim kommune, 2017:11). Det må et omfattende informasjonsarbeid til, sammen med holdningsendring og atferdsendring både fra kommunens egne organer, i næringslivet og fra frivillig sektor.

Samfunnsdel

Bystyret i Trondheim vedtok allerede i juni 2010 kommuneplanens samfunnsdel for 2009-2020. Vedtaket gav kommunen en overordnet plan som forpliktet til innsats for å løse de største utfordringene Trondheim sto overfor frem mot 2020. Byen skulle jobbe frem mot å bli en sunn, trygg, åpen og inkluderende by for alle. Et av hovedmålene lyder som følger: *i 2020 er Trondheim en god by å bli gammel i* (Trondheim kommune, 2010).

Kommunen ønsket å gi alle eldre over 70 år råd og veiledning som fremmet helse og egen mestring, gi et godt helse- og omsorgstilbud til eldre som har behov for tjenester og sist, men ikke minst - samarbeide med de eldre selv, frivillige, næringslivet, studenter og pårørende for å øke tilgangen til aktiviteter og kulturtilbud (ibid.).

Politisk forankring – aldersvennlig by

I 2014 la Kommunedirektøren for helse- og velferd frem saken om *Aldersvennlig by* i en interpellasjon til bystyret i Trondheim. Der ble det foreslått å søke om medlemskap i WHO sitt nettverk. Ordføreren ba rådmannen om mer informasjon og en vurdering rundt medlemskap og kostnader, og at saken skulle bli lagt frem for formannskapet til endelig beslutning. I formannskapet ble det gjennomgått hva nettverket inneholdt, hva byen skulle gjøre, erfaringer fra Oslo som da var den eneste byen i Norge som var medlem i nettverket, kostnader og konklusjon. Konklusjonen lyder som følger:

«Rådmannen mener at et medlemskap i WHO's nettverk av aldersvennlige byer vil gi økt bevissthet rundt aldersvennlighet. Et kontinuerlig forbedringsarbeid ved

bruk av en handlingsplan med tiltak og indikatorer vil bidra til å nå mål 3.2 i kommuneplanens samfunnsdel, "I 2020 er Trondheim en god by å bli gammel i",» (Trondheim kommune, 2014).

I saksfremlegget fra formannskapet ble det lagt frem forslag til vedtak om at Trondheim kommune skulle søke om medlemskap (Dale og Buset, 2019).

Forpliktelsesbrev

Daværende ordfører i Trondheim, sendte deretter i 2014 et forpliktelsesbrev til WHO sitt nettverk.

«På vegne av Trondheim kommune bekrefter jeg herved vår forpliktelse til å bli medlem av WHO Global Network of Age-Friendly Cities and Communities, og i prosessen bli en virkelig aldersvennlig by (...). Det er vår intensjon å implementere aldersvennlige tiltak på kort og lang sikt, i samsvar med områdene identifisert av Age-friendly cities prosjektet» (Ottervik, 2014).

Aldersvennlig by ble tydeliggjort i overordnede planer som planstrategi, kommuneplanens samfunnsdel og arealdel (Dale og buset, 2019).

I mars 2015 ble det orientert fra daværende kommunaldirektør for helse og velferd om status på søknaden. Søknaden hadde akkurat blitt godkjent av WHO i opptaksrunden i februar måned, og Trondheim var nå offisielt medlem av nettverket. Som en forberedelse til nettverket ble det opprettet jevnlig kontakt med Oslo kommune, opprettet kontakt med WHO's regionkontor i Europa, forberedt en nettside, laget en profilside for Trondheim i nettverket og planlagt en workshop for innspill på «Eldres dag» den 1.oktober 2015 (Trondheim kommune, 2015).

Formell organisering

Daværende rådmann satt opp en koordineringsgruppe i 2015 som skulle få ansvar for satsingen (Trondheim kommune, 2015). Denne gruppen består av representanter fra seniorrådet, helse og velferd, kultur, byutvikling og kommunikasjonsenheten. De ønsket at byens eldre innbyggere skulle være aktive medspillere i arbeidet knyttet til å bygge en aldersvennlig by (Trondheim kommune, 2017).

Koordineringsgruppa arrangerte sitt første frokostmøte på den eldres dag 1. oktober 2015, og de to neste første halvår i 2016. Disse ble annonsert i Adresseavisen, og i programmet for den kulturelle spaserstokken. Det ble også hengt opp plakater som reklame for arrangementene. De tre frokostmøtene ble alle avholdt på rådhuset i Trondheim.

Innspillene som kom frem på møtene ble gjennomgått, det ble skrevet ned hva som skulle bli gjort og hva som allerede var blitt gjort.

Tema for disse frokostmøtene var: (1) Hvordan kan vi gjøre byen mer fremkommelig og tilgjengelig for eldre? Hva er fremtidens tjenester for eldre? (2) Transport og fremkommelighet og (3) Eldreomsorg.

Koordinatorstilling

Det ble opprettet en koordinatorstilling i forbindelse med aldersvennlige Trondheim. Denne ble satt til 0,2 årsverk. Dette ble gjort på bakgrunn av erfaringer fra Oslo om at administrasjon og koordinering av medlemskapet krevde minimum en 20 prosent stilling (Trondheim kommune, 2017).

Seniorråd

Seniorrådet har to representanter i koordineringsgruppa for aldersvennlige byer og bidrar betydelig til arbeidet, skriver bystyret i sin uttalelse om Trondheim som aldersvennlig by. Seniorrådet mener at arbeidet må styrkes og vedtok dette i sitt møte 08.02.2017:

“Trondheim er medlem av og deltar i FN-prosjektet aldersvennlige byer. Det er vedtatt politisk at Trondheim skal delta, men hvor omfattende ambisjonene skal bli, er ikke avklart. Trondheim Seniorråd er oppnevnt av Trondheim bystyre, og er et høringsorgan for saker som gjelder seniorer. Deltakelse og ambisjonsnivå for Trondheim som aldersvennlig by er dermed en sak Seniorrådets syn bør tillegges stor vekt» (Trondheim kommune, 2017:11).

I samme møtet ble det trukket frem at koordineringsgruppa for aldersvennlig by var i gang med arbeidet, men kunne ikke forventet med daværende ressursbruk å oppnå særlig mye. De mente at daværende koordinatorstilling på 0,2 årsverk ikke hadde mulighet til å lykkes.

Seniorrådet ba rådmannen, innen 1.mai 2017 fremme et konkret forslag til hvordan koordinatorressursen kunne utgjøre minst ett årsverk (Trondheim kommune, 2017). Seniorrådet mener Trondheim bør ha som mål om å bli Norges mest aldersvennlige by (ibid.).

I Trondheim var det Kommunedirektøren for helse- og velferd som var agendasetter, og fremla saken i en interpellasjon til bystyret. Når det gjelder problemdefinering har kommunen arbeidet med aldringen av befolkningen i flere år før de sendte inn søknad til WHO. Trondheim opprettet også koordineringsgruppe med seniorrepresentanter og en koordinatorstilling.

4.4.1.3 Levanger

27.april 2016 ble rådmannens forslag til vedtak om å søke medlemskap i WHO's globale nettverk for aldersvennlige byer enstemmig vedtatt (Levanger kommune, 2016). I forkant av dette hadde forslaget vært til høring hos Levanger seniorråd 20.april 2016, Rådet for likestilling av funksjonshemmede i Levanger 19.april 2016 og i Formannskapet 27.april 2016.

Forpliktelsesbrev

Levanger kommune sendte et forpliktelsesbrev til WHO 12.juni 2017. I dette så stod det:

«Levanger kommune verdsetter helse, livskvalitet og personlig vekst gjennom hele livet, og ser det som selve hovednøkkelen til samfunnsutvikling. Dermed blir det å bli med i nettverk som støtter vårt arbeid, styrke oss til stadig å gjøre mer og gjøre det bedre i prosessen med å bli et mer bærekraftig og sunt samfunn for alle. Spesielt må vi forbedre innsatsen rettet mot den aldrende befolkningen. Levanger kommune erklærer herved ambisjon om å delta og bidra til nettverket» - Signert av daværende ordfører i Levanger Kommune (Svarva, 2017).

Kommunen ble medlem av nettverket i 2017.

Formell organisering

Det ble opprettet en prosjektgruppe for aldersvennlig by- og nærmiljø i årsskiftet 2018/2019. Denne gruppen består av to personer fra eldrerådet, en fra hjemmetjenesten, en fra enhet kultur, en fra enhet kommunalteknikk og en fra enhet bygg- og eiendom. Prosjektleder kommer fra kommunedirektørens stab (Levanger kommune, 2019b).

Frokostmøte

Første steg i Levangers arbeid mot å bli en aldersvennlig by startet med frokostmøter. I forkant av frokostmøtene innhentet daværende prosjektleder kunnskap og erfaring fra andre medlemsbyer. Prosjektlederen deltok på dialog- og dagskonferanse om Aldersvennlige samfunn arrangert av KS og innhentet data fra WHO's nettside om aldersvennlige byer. Prosjektleder leste også eksempler fra flere deltagerbyer rundt om i Norden. Prosjektledergruppen innhentet også erfaringer fra Oslo og Trondheim, gjennom skriftlige kilder og et besøk i februar 2019 hos Trondheim Kommune (Levanger kommune, 2019b).

Siden både Oslo og Trondheim startet sin jobbing med åpne frokostmøter, valgte også prosjektgruppen i Levanger å starte prosjektet med åpne frokostmøter med eldre. Som følge av dette inviterte de eldre innbyggere for å få innspill til det videre arbeidet. Frokostmøtene ble avholdt på tre ulike steder i kommunen. Det var viktig for prosjektgruppen å spre frokostmøtene på ulike steder i kommunen. Målet var å skape dialog mellom de ulike transportaktørene, kommunen og eldre, for å synliggjøre tilbudene som fantes og konkretisere ulike behov. Informasjon om frokostmøtene ble spredd via lokalavisene, og det ble hengt opp plakater på egnede steder. I tillegg fikk også mange organisasjoner invitasjon på epost. Seniorrådet ga informasjon om frokostmøtet, og det ble sendt ut informasjon til alle avdelinger innenfor helse.

Tema for første frokostmøte var transport. Her ble det stilt spørsmål til hvordan busstilbudet kunne bli bedre, hvordan fremkommeligheten var på vinterstid og om det var mulig med faste ruter og bestillingstjenester (Levanger kommune, 2019b). Møtet startet med informasjon om hva prosjektet handlet om, og hva innspillene skulle brukes til. Mesteparten av tiden ble brukt til gruppearbeid der gruppene kunne komme med innspill på tre spørsmål:

- Hvordan kan byen og lokalsamfunnet bli mer fremkommelig og tilgjengelig for eldre?
- Hva skal til for at du skal kunne ha en aktiv alderdom?
- En dag i 2025. hvordan ser dagen ut for deg? Hvordan vil du ha det?

Innspillene fra frokostmøtene ble til et kunnskapsgrunnlag i den pågående planprosessen. Innspillene ble også grunnlag for anbefalingene prosjektgruppen gav til videre arbeid. Anbefalingene ble behandlet i Rådmannens strategiske lederteam.

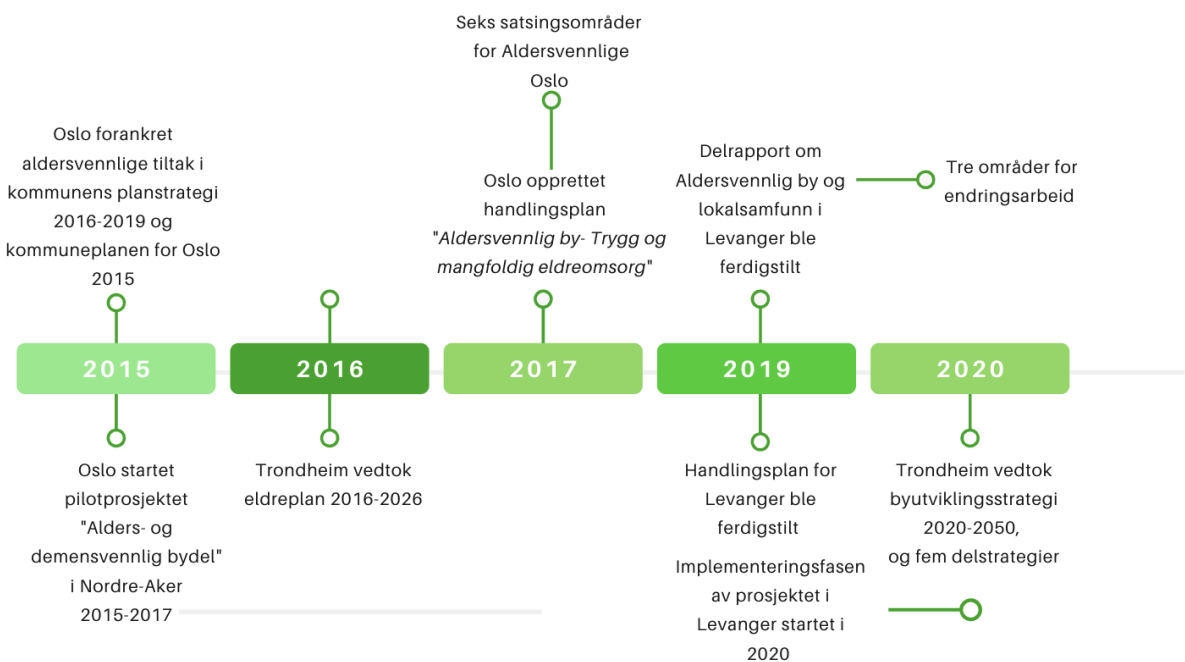
Prosjektlederstilling

I forbindelse med prosjektgruppen ble det opprettet en prosjektlederstilling som skulle drive arbeidet fremover.

I Levanger viser det seg at det var rådmannen i kommunen som var agendasetter, og som laget et forslag til vedtak om å søke til nettverket. Problemedefinering handler om å presentere et problem, og deretter finne ut hvordan man kan løse det. Levanger opprettet en prosjektgruppe for å formelt organisere arbeidet. Og satt i gang frokostmøter så de eldre i kommunen kunne få komme med innspill. På denne måten kunne de få innspill fra mange samtidig, på en uformell plattform.

4.4.2 Beslutningstaking

Den andre fasen i policy-prosessen handler om beslutningsprosessen. Når et spesifikt problem har blitt en del av den institusjonelle agendaen, vil de aktuelle aktørene ta det opp i løpet av beslutningsprosessen (Knill og Tosun, 2012). Beslutningstakingsfasen tar videre for seg ulike alternativer og ser på hvilken effekt forslagene kan få. Underveis i denne prosessen blir det også dannet flere delbeslutninger underveis.

4.4.2.1 Oslo

Oslo kommune kartla aldersvennlige tiltak på bakgrunn av WHO's nettverk, og startet pilotprosjektet «Alders- og demensvennlige bydel» i Nordre-Aker. Prosjektet ble forankret i kommunens planstrategi for 2016-2019, og kommuneplanen for Oslo 2015 (Oslo Bystyre, 2016: 9).

I planstrategien står det blant annet at Oslo skal gjøre grep for å bli en aldersvennlig by – der det er lett å bevege seg rundt og bruke kommunens tjenester på en god måte (Oslo Bystyre, 2016:13). Visjonen i planstrategien er «En grønnere, varmere og skapende by med plass til alle».

Pilotprosjektet «Alders- og demensvennlig bydel» varte fra 2015-2017 og bestod av diverse aldersvennlige tiltak gjennomført og testet i Nordre akers. De vellykkede tiltakene skulle overføres til de andre bydelene i Oslo (Sæther, 2018: 4).

Det ble også laget en handlingsplan i 2017 kalt «Aldersvennlig by – Trygg og mangfoldig eldreomsorg» (Oslo kommune, 2017). I forkant av handlingsplanen ble det lagt ned et betydelig innsiktsarbeid, skriver Monica Enge Eriksen i en e-post. Hun er spesialrådgiver i byrådsavdelingen for helse, eldre og innbyggertjenester (Monica Enge Eriksen, personlig kommunikasjon i e-post, 08.02.21). Innsiktsarbeidet ble blant annet innhentet på Oslo kommune sin medvirkningskonferanse 7.mars 2016 (Byrådsavdeling for eldre, helse og sosiale tjenester, 2016). I tillegg til dette hadde handlingsplanen vært skriftlig til høring i bydeler, aktuelle etater, brukerråd, fagforeninger, pasient- og brukerombudet, høyskoler, universiteter og næringsmiljøer (Oslo kommune, 2017).

Med utgangspunkt i dialog med innbyggere og tverrsektorielt samarbeid ble det trukket frem seks områder Oslo skulle satse på:

Figur 9: Seks områder for Aldersvennlige Oslo (Oslo kommune, 2017:11)

1. **Samfunnsdeltakelse:** Alle innbyggere skal ha mulighet til å delta i samfunnet, engasjere seg i den offentlige debatten og være med å påvirke utviklingen i byen
2. **Transport:** Alle innbyggere skal ha tilgang til hele byen, bruke offentlig transport og oppleve at reisen er trygg. Eldre skal opprettholde mobilitet og uavhengighet
3. **Bolig:** Kjente miljøer og tilpassede omgivelser fremmer trygghet. Ved tilrettelagte botilbud ønsker Oslo å legge grunnlag for at flere mestrer hverdagen i eget hjem.

4. **Utendørsområder og fysisk aktivitet:** Byrommene og grønne områder i nærmiljøet skal være tilrettelagt for bruk av alle aldersgrupper.
5. **Kommunikasjon og medvirkning:** Seniorbefolkningen i Oslo skal ha tilgang til relevant, forståelig, oppdatert og pålitelig informasjon.
6. **Helse- og omsorgstjenester:** Eldre skal få god hjelp og helhetlig støtte når de trenger det, og de skal oppleve mestring og trygghet

Beslutningsprosessen består i hovedsak av to adskilte handlinger: utarbeidelsen av et lovforslag og selve vedtakelsen av policyforslaget. Oslo kommune vedtok handlingsplan, planstrategi og igangsatte et pilotprosjekt for en alders- og demensvennlig bydel. Det ble i forkant av dette lagt ned et betydelig arbeid.

4.4.2.2 Trondheim

Formannskapet vedtok i 2015 at prinsippet om universell utforming skulle legges til grunn for all planlegging og utførelse i kommunen. Kommunen har også vært pilot- og ressurskommune i Kommunal- og moderniseringsdepartementets nasjonale satsing på universell utforming av blant annet offentlige uterom. Universell utforming handler om at man skaper gode og inkluderende lokalsamfunn der alle kan delta (Kommunesektorens organisasjon, 2019a).

De sentrale områdene for en aldersvennlig by

Som aldersvennlig by har Trondheim forpliktet seg til å jobbe for at byen skal bli en enda bedre by å bli gammel i. De åtte sentrale områdene som byen har valgt er (Trondheim kommune, 2021a):

1. Utendørsområder og bebyggelse
2. Transport
3. Bolig
4. Sosial deltagelse
5. Respekt og sosial inkludering
6. Deltagelse i samfunns- og arbeidslivet
7. Kommunikasjon og informasjon
8. Sosial- og helsetjenester

Etter en omfattende behandling i Kommunalt råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne, Trondheim eldreråd, Mangfoldsrådet og helse- og velferdskomiteen, vedtok Bystyret i 2016 en eldreplan som skulle gjelde for 2016-2026. Den tar for seg statlige- og kommunale styringsdokumenter, fremtidens eldreomsorg og utfordringer frem mot 2026, satsingsområder frem mot 2026 og organisatoriske tilpasninger (Trondheim kommune, 2016).

Eldreplanen har følgende målsettinger: a) Legge til rette for at alle brukere kan være sjef i eget liv, b) Gi alle innbyggere støtte til å mestre egen hverdag og fremme egen helse på et tidlig stadium, c) gi alle eldre muligheter for en aktiv alderdom, d) være en pådriver i utviklingen av velferdsteknologi, e) ha helse- og omsorgstjenester med tilgang på nødvendig kompetanse, og bruke den hensiktsmessig, f) være et demensvennlig samfunn og g) øke kvaliteten på kommunens tjenester (Trondheim kommune, 2016).

Byutviklingsstrategi for Trondheim mot 2050

Trondheim bystyre vedtok 09. desember 2020 en byutviklingsstrategi for Trondheim med mål for areal- og transportutvikling i kommunen frem mot 2050. Strategien har videre fem delstrategier som går på at Trondheim skal utvikles slik at mennesker lever og har det godt, og at den eksisterende bystrukturen videreutvikles og styrkes. Dette må gjøres samtidig som man tar vare på menneskene som bor i byen, og de som skal bo her i fremtiden (FramtidsTrondheim, 2020). De fem delstrategiene lyder som følger:

- Kvaliteter for en by i øyehøyde
- Flere folk i alle sentra
- Rett virksomhet på rett sted
- Boligbygging på rett sted til rett tid
- Det grønne for en trygg fremtid

Knyttet til demografiske endringer forventes det i Trondheim i år 2050 at befolkningen skal ha økt til 248 000 innbyggere, og at sammensetninger har endret seg fra i dag.

Befolkningen vil være relativt eldre og mer flerkulturell. I Trondheim kommer andelen 67 år og over til å øke fra 13 til 19 prosent, og andelen under 16 år og de i yrkesaktiv alder (16-66 år) vil gå ned. Dette vil føre til at andelen i yrkesaktiv alder per person over 67 år vil minke. Trondheim kommune ønsker derfor at det skal bli større fokus på at byene skal

være et godt sted å være med god mobilitet for alle innbyggere, steder som parker og uterom skal bli enda viktigere, man skal prioritere gående, syklende og kollektivreisende før bilisten, mer service hjem til folk og utvikle byboliger (FramtidsTrondheim, 2020:76).

Knyttet til beslutningstaking i Trondheim var det Bystyret som vedtok en eldreplan og en byutviklingsstrategi for byen med fokus på aldersvennlighet, klimavennlighet og attraktivitet i årene som kommer. Fokuset som kommunen har lagt er å bli en mer attraktiv og klimavennlig by i årene som kommer.

4.4.2.3 Levanger

I 2019 behandlet Formannskapet en målformulering som skulle inn i prosjektplanen:

“Å arbeide mot et mer aldersvennlig samfunn betyr å fremme og styrke eldreperspektivet i pågående og fremtidig arbeid, på tvers av sektorer, i samarbeid med lokalsamfunnet samt å videreutvikle politikken gjennom utrednings- og utviklingsoppgaver mot et aldersvennlig samfunn.» (Levanger kommune, 2019b: 5).

Formålet med å lage en prosjektplan var å etterleve det politiske ønske om at Levanger kommune skulle oppfylle kravene til medlemskap i nettverket. Prosjektet ble delt opp i et forprosjekt med en rapport som ble behandlet administrativt før prosjektgruppen arbeidet videre med prosjektet med målsetning om å levere en ferdig rapport og handlingsplan innen utgangen av 2019 (ibid.).

21.juni 2019 var delrapport om Aldersvennlig by og lokalsamfunn i Levanger ferdig. I den ble det gjennomgått hvilke valg Levanger kommune har tatt på veien mot å bli mer aldersvennlig. Gjennomgang av prosjektgruppen, erfaring fra frokostmøtene og en samlet oppsummering av innspillene som ble innhentet ble nøye forklart. Det ble også gjennomgått hvordan de ønsket å spre delrapporten videre, hvordan innspillene fra frokostmøtene skulle brukes, og anbefalinger til videre arbeid fra prosjektgruppen. En anbefaling ble gitt i prioritert rekkefølge (Levanger kommune, 2019a).

Tre områder for endringsarbeid

Etter en gjennomgang og prioritering etter innspillene fra både seniortrakk og frokostmøter ble det valgt å starte opp tre områder for endringsarbeid. I delrapporten som ble forelagt

Rådmannens ledergruppe ble følgende tre punkter foreslått og vedtatt videreført av prosjektgruppen: 1. Fysisk tilgjengelighet og universell utforming, 2. Transport og 3. Informasjon og kommunikasjon (Levanger kommune, 2019b).

1.	Konkret kan dette gjelde benker, rullestolramper, fysiske hindringer på fortau m.m. Et mål for kommunen er at byrommene og grønne områder i nærmiljøet skal være tilrettelagt for bruk av alle aldersgrupper.
2.	Konkret kan dette gjelde kollektivtilbud, merking av stier og snarveier, brukertilpassede løsninger, gåing og sykling. Et mål for kommunen er at alle innbyggere har tilgang til by- og bygdesentra, bruker offentlig transport og opplever at reisen er trygg. Det er viktig for kommunen at eldre opprettholder mobilitet og uavhengighet.
3.	Konkret kan dette gjelde informasjonstilgang, digital kompetanseheving, medvirkning og tilgang til aldersvennlig informasjon. Et mål for kommunen er at seniorbefolkningen i Levanger skal ha tilgang til relevant, forståelig, oppdatert og pålitelig informasjon.

Kommunesektorens organisasjon

Etter utarbeidelsen av delrapporten ble det bestemt at Levanger kommune skulle søke medlemskap i KS sitt arbeid med å utvikle en modell for et regionalt nettverk av kommuner som arbeider med å gjøre byer og lokalsamfunn mer aldersvennlige i Norge (Levanger kommune, 2019b).

Etter innmeldelsen ble det gitt beskjed om at en av målsettingene var å utvikle en veileder til bruk for kommuner som ønsket å arbeide med aldersvennlige samfunn. Denne håndboken ble utgitt i 2020.

Handlingsplan

En prosjektrapport med handlingsplan var ferdig desember 2019. I sammendraget skriver kommunen: For at en aldersvennlig by og et aldersvennlig lokalmiljø skal være et oppnåelig mål så er det viktig at målformuleringer og tiltak innarbeides i alle relevante plandokumenter i kommunen (Levanger kommune, 2019b).

Etter at handlingsplanen var ferdig i 2019 har det blitt jobbet med å skrive handlingsdelen inn i kommuneplanens handlingsdel og samfunnsdel. Disse planene (for ny 4-års periode)

skal til behandling før sommeren 2021, skriver prosjektleder i prosjektgruppen for aldersvennlig by- og nærmiljø i en e-post (John Ketil Vongraven, personlig kommunikasjon i e-post, 04.02.21).

Implementeringsfasen av prosjektet startet i 2020, og det var et mål at selve ideen og handlingsdelen av prosjektrapporten skulle sette tydelige spor i samfunnsdelen av kommuneplanen, planstrategidokumentet og kommunedelplaner (Levanger kommune, 2019b).

I forbindelse med beslutningstaking i Levanger var det kommunestyret som vedtok en handlingsplan for arbeidet med aldersvennlighet i byen. Dette arbeidet bygget på innspill fra frokostmøtene, prosjektgruppa og rådmannens ledergruppe.

4.4.3 Implementering

Den tredje fasen i policy-prosessen handler om implementering av beslutningene. Etter at problemstillingen har blitt satt på agendaen og beslutningstakerne har kommet frem til en avgjørelse er tiden inne for å iverksette implementering av vedtaket. Det er i denne fasen man setter vedtaket ut i livet (Knill og Tosun, 2012).

En videre diskusjon om bærekraft knyttet til tiltakene blir gjennomgått senere i oppgaven. Det er også verdt å nevne at tiltakene som har blitt valgt ut i dette kapitlet er prosjekter som på ulike måter belyser hva det kan bety å tilrettelegge for et aldersvennlig samfunn. I denne oppgaven har det ikke vært mulig å velge ut alle tiltakene som har blitt gjennomført siden innmeldelsen, og det har derfor blitt gjennomført en utvelgelse.

4.4.3.1 Oslo

Siden innmeldelsen i 2014 har Oslo kommune opprettet en del tiltak. Oslo kommune omtaler de eldre som personer i aldersgruppen 67 år og oppover, men legger vekt på at man må være oppmerksom på at dette ikke er en homogen gruppe.

Tiltakene er listet opp i tabellen under.

Tiltak som har innvirkning på individet, i denne sammenheng: Eldre som er 67+ år.

	Direkte på individet	Indirekte på individet	Miljø-dimensjon	Økonomisk-dimensjon	Sosial-dimensjon
Uteområder og fysisk aktivitet		✓	✓		
Områdesatsing i bydel sagene		✓	✓		
Pilotbydelen Nordre Aker	✓			✓	
Pilot bosetting av studenter i «seniorhus»	✓			✓	
Oslo+ velferdsteknologi		✓		✓	
Oslo+ tillitsmodell for hjemmetjenesten	✓			✓	
Senior i sentrum-uken	✓				✓
Tilrettelagt transport (TT)	✓				✓
Seniorveileder	✓				✓
Oslo+ helsefremmende møteplasser	✓				✓
Oslo+ nettverk og frivillighet	✓				✓
Anerkjenne frivillige eldre	✓				✓

Miljødimensjon

Utendørsområder og fysisk aktivitet

Byrommene og grønne områder i nærmiljøet har blitt tilrettelagt for bruk av alle aldersgrupper. Planleggingen og utviklingen av bebyggelse og uteområder gjøres i samråd med eldre for å sikre at deres stemme blir hørt (Oslo kommune, 2017).

Områdesatsing i Bydel Sagene

Siden 2013 har det foregått en områdesatsing på Søndre Åsen i Bydel Sagene der målet har vært å få til et aktivt og trygt bo- og nærmiljø. Grunnleggende for arbeidet er slagordet: alle er med! Hittil har bydelen oppnådd etablering av nye møteplasser, utvikling av friområder, nye aktiviteter på skolene, på biblioteket, hjemmetjenesten og på tjenestesteder gjennom satsingen (Nytveit, 2021).

Økonomiskdimensjon

Pilotbydelen Nordre Aker

Bydelen fikk midler til et pilotprosjekt som alders- og demensvennlig bydel fra 2015-2017. De ansatte en prosjektkoordinator, nedsatte arbeidsoppgaver, referansegruppe og styringsgruppe og implementerte flere tiltak i bydelen.

I pilotprosjektet ble det utformet en rekke sentrale områder: Som transport, nabolag, næringsliv, områdeutvikling, veiledning, medvirkning og generasjonskontakt.

Pilotprosjektet gjennomførte blant annet folkemøter der deltakerne ble bedt om å gi innspill på tiltak som kunne bidra til et mer aldersvennlig samfunn. Mange ønsket også naturlige møteplasser på tvers av generasjoner. Det ble derfor opprettet en testarena for alders- og demensvennlige tiltak som hadde særlig fokus på dette, i Pastor Fangens vei 22 Seniorhus i Bydelen Nordre Aker.

Bolig – Pilot bosetting av studenter i Pastor Fangens vei 22 Seniorhus

Seniorhuset er et bo- og aktivitetssenter for eldre, og huset er en sentral del av bydel Nordre Akers videre satsing mot å bli en aldersvennlig bydel. Målet er å fremme aktiv og sunn aldring i et inkluderende nærmiljø.

Tanken bak var at studenter kunne være med på å forebygge ensomhet gjennom å være samtalepartnere, fremme et fint og godt naboskap, bidra til flere gode møter mellom generasjonene og legge til grunnlag for at flere eldre kunne oppleve hverdagsmestring hjemme (Oslo kommune, 2018)

I en erfaringsrapport gjort av Oslo+ En aldersvennlig by og Bydel Nordre Aker kom det frem i oppsummeringen av rapporten at generasjonskontakt er minst like viktig for godt

voksne som unge, og de har mye å lære av hverandre. Ved å utnytte de ressursene som ligger i generasjonene, vil de eldre og de yngre være til gjensidig nytte og glede for hverandre. Så langt har de fått veldig gode erfaringer og historier fra utprøving av modellen «Medbeboere i Seniorhus» (Oslo kommune, 2018).

Oslo+ Velferdsteknologi

Velferdsteknologi gjør det mulig å tilby nye tjenester innenfor områder i helse og omsorg. Velferdsteknologien skal øke brukernes trygghet, mestring og aktivitet. Oslo kommune tester, utvikler og arbeider med å ta i bruk ny teknologi. De har etablert tjenester som trygghetsalarm og trygghetspakker, et velferdsteknologisk senter som heter Almas hus, elektroniske medisindispensere, lokalisering av personer med bruk av GPS og velferdsteknologi på helsehus og langtidssykehjem. Flere andre tjenester prøves ut, og andre planlegges (Nytveit, 2021).

Oslo+ tillitsmodell for hjemmetjenesten

Tiltaket er ment for å møte økningen av antall eldre i Oslo på en best mulig måte. I prosjektet får innbyggere og medarbeidere muligheten til å finne de beste omsorgsløsningene og utvikle en ny og bedre hjemmetjeneste, som er mindre basert på omsorg med stoppeklokke (Nytveit, 2021). Modellen blir nå testet ut i de fire bydelene Ullern, Gamle Oslo, Østensjø og Grorud. Der har små, selvstyrende og tverrfaglige team ansvar for hjemmetjenester innenfor et definert område. Målet er at eldre folk i Oslo skal ha færre ansatte å forholde seg til, og dette vil føre til tryggere og mer forutsigbare hverdager (ibid.).

Sosialdimensjon

Senior i sentrum-uken

Oslo kommune har arrangert Senior i Sentrum-uken siden 2013. Her inviterer de byens seniorer, ansatte og andre interesserte til å bli med. Programmet i 2019 inneholdt blant annet: Tema om Demens i Oslo, Workshop om veier til inkluderende eldreomsorg, rullator- og stavgangsløpet, åpen dag i Almas hus, utdeling av seniorprisene og festforestilling i Rådhuset (Oslo kommune, 2019).

Tilrettelagt transport (TT) – Rosa busser

Ruter aldersvennlig transport (rosa busser) er et nytt busstilbud for de som er 67 år og eldre. Tilbudet testes nå i bydelene Nordre Aker, Vestre Aker, Sagene og Ullern. Tilbudet skal hjelpe de som er hjemme på dagtid og trenger transport fra dør til dør til daglige ærender, besøk eller om de har lyst en tur ut.

Figur 10: Oslo kommune (2017:19)

Bussene kjører mandag til lørdag mellom kl.10-18, og kjører vedkommende frem og tilbake dit han/hun ønsker. Minibussen er tilrettelagt rullator og rullestol. Billettene må kjøpes på forhånd med RuterBillettappen, reisekort eller impuls kort (Oslo kommune, 2021).

Seniorveileder

Alle bydeler i Oslo har en seniorveileder, og tilbudet er gratis. Den skal styrke mulighetene til å bo trygt hjemme lengst mulig, og ha en aktiv og meningsfull hverdag.

Seniorveilederen kan også hjelpe til med å finne aktiviteter i nærmiljøet, og gi råd om hvordan de eldre kan leve gode og aktive liv. Seniorveilederen tar selv kontakt med personer over 80 år. Er man under 80 år kan man selv ta kontakt i sin bydel.

Oslo+ Helsefremmende møteplasser

Fremtidens helsefremmende møteplasser 60+ er en del av Oslo+ Program for tjenesteinnovasjon. Prosjektet er nå i en fase der flere bydeler prøver ut ulike tiltak som møteplass på et av bydelens kjøpesenter, et digitalt veiledningstorg, seniorsenter, helsestasjon for eldre og ressursenter (Nytveit, 2021).

Oslo+ nettverk og frivillighet

For å yte gode, forebyggende helse- og omsorgstjenester til eldre vil Oslo kommune arbeide mer systematisk for å mobilisere ressursene som ligger i nettverk og frivillighet (Nytveit, 2021).

Anerkjenne frivillige eldre

Oslo kommune er stolt av og legger stor vekt på frivillige, og spesielt de eldre frivillige. For å øke bevisstheten om innsatsen ble det arrangert en konferanse for eldre frivillige i april 2015. Konferansen hadde tre hovedmål: Anerkjennelse av bidrag fra eldre borgere gjennom deres bidrag, rekruttere nye frivillige og inspirere andre til å delta i det brede spekteret av frivillig arbeid som er tilgjengelig i bydelene (WHO, 2014).

Etter en gjennomgang fikk rådet for eldre borgere vite at selve arrangementet resulterte i en økning i rekrutteringen av frivillige eldre, og de fikk også beskjed om at de eldre frivillige satt pris på anerkjennelse (Nytveit, 2021).

I denne implementeringsfasen iverksetter man tiltakene, og setter de ut i livet. Den tradisjonelle tilnærmingen til implementering av politikk er typisk top-down-perspektiv. En annen tilnærming som har blitt mer vanlig er et bottom-up-perspektiv der iverksetting og gjennomføring er initiert nedenfra. Slik det framstår av dokumentene er det det førstnevnte perspektivet som har blitt benyttet her i hovedsak. Men det kan også tenkes at mange av tiltakene har kommet etter involvering fra innbyggerne og de eldre. Men det kommer ikke tydelig frem i dokumentene hvem det var som var initiativtager.

4.4.3.2 Trondheim

Siden innmeldelsen til WHO's nettverk har det blitt satt i verk en del tiltak. Trondheim kommune omtaler de eldre som over 67 år og de eldste eldre over 80 år (Trondheim kommune, 2016).

Tiltakene er listet opp i tabellen under.

Tiltak som har innvirkning på individet, i denne sammenheng: Eldre som er 67+ år.

	Direkte på individet	Indirekte på individet	Miljø-dimensjon	Økonomisk-dimensjon	Sosial-dimensjon
Nye parker og rehabilitering av gamle parker		✓	✓		
Nærturer		✓	✓		
Snarveiprojektet		✓	✓		
Bedre utebelysning		✓	✓		
Heat-kart		✓		✓	
Pilotprosjekt – aldersvennlige byområder	✓			✓	
BABA	✓				✓
AtB 67pluss - Fleksibel transport	✓				✓
Forebyggende hjemmebesøk	✓				✓
Den kulturelle spaserstokken	✓				✓

Miljødimensjon

Nye og rehabilitering av gamle parker

Universell utforming har stått øverst på planleggingsarket når Trondheim kommune har anlagt nye og rehabilitert gamle parker. Eksempelvis har de i den historiske bydelen Lade bygget en aktivitets- og sansestimulerende park. Gangveiene har fast dekke – noe som gjør at både rullestoler, barnevogner og trehjulssykler kan rulle lett uten å skli. Kanter, steiner og murer har tydelige farger som gjør det lettere for svaksynte å orientere seg. Ladeparken har en informasjonstavle med blindeskrift og en taktil merking i belegget på tvers av

gangveien. Ladeparken ble kåret til Norges beste uterom i klassen for byer i 2013, der tilgjengelighet er ett av kriteriene (Kommunesektorens organisasjon, 2019a).

Nærturer

Kommunen har utarbeidet og kartlagt nærturer, i samarbeid med Trondhjems Turistforening. Målet med turene er at de skal være geografisk jevnt fordelt i Trondheim, og ligge nært der folk bor. Rundene varierer fra 3 til 7 kilometer. Og målet er å få flere folk til å gå turer, fremfor å kjøre bil.

Snarveiprojektet

Trondheim har tatt konsekvensen av folks ønske om å gå kortest vei, og har siden 2014 kartlagt om lag 500, og oppgradert ca. 50 snarveier på ulikt vis. Fellesnevnerne er skilting, belysning, håndløpere, fast underlag og lede-linjer. Denne oppgraderinger har kostet millioner av kroner, og formålet har vært å korte ned avstandene slik at både elever og voksne velger å gå til skole og arbeid fremfor å kjøre bil.

Kommunesektorens organisasjon skriver på sine sider at eldres behov må være i fokus i utformingen. Hvis avstanden til butikken er mer enn 500 meter med stor stigning er det en stor fare for at eldre ikke tar turen. Stigninger i uteareal og lengden på gangarealet kan være årsaker til at eldre unngår å ta den lengre turen. Eksempelvis kan benker med fordel plasseres i nærheten, så man kan tilrettelegge for opphold og hvile (Kommunesektorens organisasjon, 2021).

Belysning skaper trygghet

God utebelysning gjør at alle føler seg tryggere når de ferdes rundt i mørket. I Trondheim kommune er belysning en integrert del av arbeidet med å skape et samfunn som inkluderer alle (Kommunesektorens organisasjon, 2019a). Kommunen har siden 2017 jobbet med en lysplan for hele Saupstad-Kolstad området. Fra før er belysningen langs to strekninger ved Nidelva blitt oppgradert, og den gjør det lettere å orientere seg i mørket.

Økonomiskdimensjon

Heat-kart

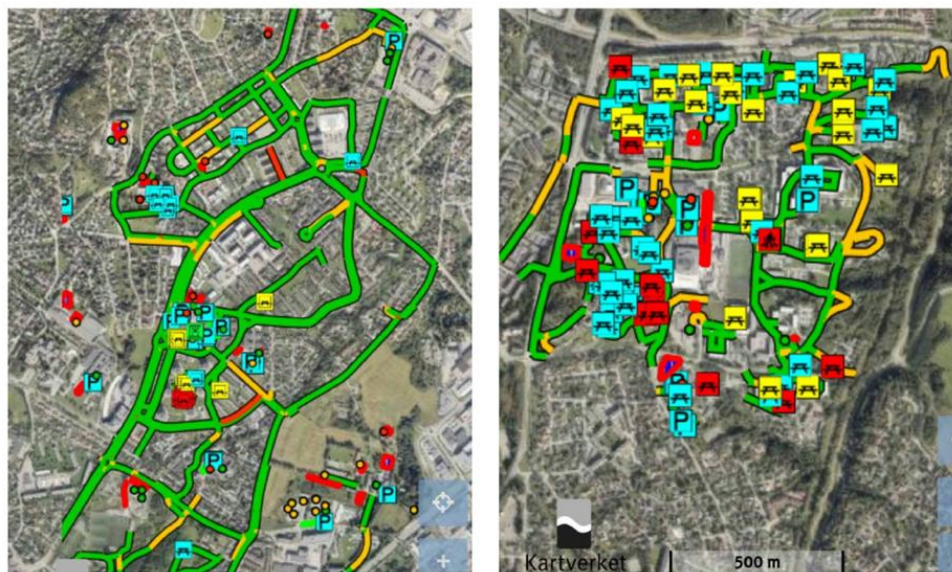
I 2019 kartla Trondheim kommune hvor det var størst behov for aldersvennlige tiltak (Trondheim kommune, 2021a). En smart bruk av kartlegging ga kommunen en verdifull

oversikt, og kartverket bidro med å lage heat-kart. Kartverket undersøkte hvor det var benker, offentlige toaletter, inngangspartier til offentlige bygg, fotgjengeroverganger etc. Solveig Dale, rådgiver for universell utforming ledet dette kartleggingsprosjektet.

Ut ifra kartleggingen ble det gitt tre fargekoder som indikerte hva som var bra, og hva som var nødvendig å gjøre noe med. Gode forhold fikk fargen grønn, forhold der det eksempelvis var brattere enn det burde være fikk fargen gul, og tiltak der det ble påkrevd fikk fargen rød. På denne måten fikk man enkelt vite hvor skoen trykket, og hvor behovet for aldersvennlige tiltak var størst. Kommunen kunne da målrettet sine tiltak (Kommunesektorens organisasjon, 2019a).

For med kartleggingen i boks var det lettere å vite hvor det var størst behov, og hvor det det dermed ville gi størst nytte å etablere eksempelvis gangveier. Heat-kartet ga også en oversikt over hvor det bodde flest eldre over 75 år i kommunen, og ut ifra dette definerte kommunen pilotområdene for aldersvennlig by: Saupstad/Kolstad, Valentinlyst og Midtbyen.

TYDELIG: Kartleggingen ga ent svært god oversikt over hvor behovet for aldersvennlige tiltak er størst. Ill: Statens kartverk.

Figur 11: Heat-kart over Trondheim kommune (Kommunesektorens organisasjon, 2019a)

Tre aldersvennlige byområder

Formannskapet i Trondheim Kommune vedtok i august 2018 at tre områder skulle være piloter som aldersvennlige byområder. Disse var Valentinlyst, Midtbyen og Saupstad-Kolstad (Trondheim kommune, 2018). Disse områdene ble valgt fordi det bor mange eldre der. Ved hjelp av et såkalt «heat-kart» kunne man se aldersfordelingen i byen, og kartet viste hvor folk over 70 år bor.

Sosialdimensjon

BABA – Livserfaring fra hele verden

I 2018 ble det iverksatt et kulturtilbud for seniorer fra hele verden som bor i Trondheim. På øvingene synger de, danser, snakker sammen og drikker kaffe. De møtes en gang i uken. Baba betyr bestemor eller bestefar på veldig mange språk.

AtB 67pluss - Fleksibel transport

Oslos rosa busser har vært en inspirasjon i Trondheims arbeid med en aldersvennlig, fleksibel og elektrisk transport. I Oslo kjøres passasjerene hjemmefra og dit de skal, i Trondheim skal de ikke kjøres fra dør til dør, men hjemmefra og til et målpunkt. For noen vil dette bli et supplement, for andre vil dette være det eneste tilbudet (Kommunesektorens organisasjon, 2020a). 67pluss er et toårig pilotprosjekt med aldersvennlig transporttilbud i et område i Trondheim. Tjenesten er tilgjengelig fra 9.30-17.30, mandag til fredag. Og prisen er som for ordinær honnørbillett. 67pluss er et tilbud til de som har fylt 67 år, og som har behov for transport fra døren til en adresse, som til en venn, til butikken eller til frisøren. Inkluderer også St. Olavs hospital (Atb, 2021).

AtB startet opp et toårig pilotprosjekt med én rute i 2020. En eventuell utvidelse av tilbudet til flere områder forutsetter kommunal medfinansiering, og det er satt av 0,8 millioner kroner fra 2023 (Trondheim kommune, 2021b). Videre er det planlagt å introdusere minibusser i 2021, og lage en ny bestillingsapp (Atb, 2021).

Forebyggende hjemmebesøk

I Trondheim får alle et brev når de fyller 80 år med et tilbud om hjemmebesøk, hensikten er å ha en samtale der de kan reflektere over hverdagen sin, helse, sikkerhet i hjemmet, kosthold og tema de selv er opptatt av. «*Brevet som ble sendt ut før var veldig innholdsrikt, men med mye fagspråk, så hensikten med hjemmebesøk falt litt bort*», sier

Bodil Klungerbo som er avdelingsleder for Infosenteret for seniorer (Trondheim kommune, 2021a).

Infomappen som de eldre får i tillegg til hjemmebesøket inneholder informasjon om aktiviteter, tilbud i nærmiljøet, treningsgrupper og helse- og velferdstjenester som kommunen tilbyr.

Den kulturelle spaserstokken

I 2007 ble det opprettet en statlig tilskuddsordning kalt «Den kulturelle spaserstokken» som ble finansiert av Helse- og omsorgsdepartementet og kulturdepartementet i fellesskap. Fra 2015 ble midlene til ordningen tilført rammen til fylkeskommunen, og det ble da de som fikk oppgaven med å finansiere og administrere det videre (Trøndelag fylkeskommune, 2020).

Den kulturelle spaserstokken skal være med og bidra til at alle seniorer i byen skal ha mulighet til å delta på kulturelle aktiviteter og fritidstilbud. Den er en del av kulturenheten i Trondheim kommune. Rent praktisk er det kommunen som organiserer ordninger, og fylkeskommunen som har ansvar for å få inn søknad og rapport fra kommunen.

Den kulturelle spaserstokken har flere hundre kulturarrangement årlig, på ulike arenaer i hele byen. Trondheim kommune skriver på sine sider at det er et mål at alle seniorer i Trondheim har tilgang til et mangfoldig og variert kulturtilbud. Tilbudet er åpent for alle, men det er spesielt tilrettelagt for seniorer (Trondheim kommune, 2020b)

Det fremgår også her at det er kommunestyret som har initiert de fleste tiltakene. Men det kan tenkes at innbyggerne og de eldre har kommet med forslag og tiltak som de har formidlet til politikerne. Slik som rehabilitering av parker og nærturer er tiltak som godt kan ha blitt frontet som et behov og en nødvendighet fra innbyggerne.

4.4.3.3 Levanger

Siden innmeldelsen til WHO's nettverk har det også i Levanger blitt satt i verk en del tiltak. Levanger kommune omtaler de eldre som 65 år og oppover, men legger vekt på at det er en svært uensartet gruppe (Levanger kommune, 2019b). Tiltakene er listet opp i tabellen under.

Tiltak som har innvirkning på individet, i denne sammenheng: Eldre som er 65+ år.

	Direkte på individet	Indirekte på individet	Miljø-dimensjon	Økonomisk-dimensjon	Sosial-dimensjon
Økt sykkelbruk	✓		✓		
Etablering av en informasjonskanal	✓			✓	
Opplive mestring og sosial samhörighet	✓				✓
Seniortrakk	✓				✓

Miljødimensjon

Økt sykkelbruk

I 2015 ble det vedtatt en temaplan for økt sykkelbruk 2015-2030 av kommunestyret i Levanger (Levanger kommune, 2015). Formålet med planen var å skape gode byrom og lokalsamfunn, forbedre folkehelsen, redusere sykefravær, redusere støy og utslipp av klimagasser og bedre trafikksikkerheten. En måte man kan gjøre dette på er ved å øke antall sykklister i befolkningen, og legge til rette for å gjøre sykkelen om til en transportform for hele året.

Sykling har påvirkning på folkehelsen, det er en kilde til avkobling, sosialt samvær, følelse av mestring og en glede over å være i god fysisk form. I 2021 kom det en ny anbefaling om fysisk aktivitet i uken, og helsedirektoratet skriver på sine sider at voksne og eldre bør være fysisk aktive i minimum 150 minutter med moderat intensitet eller 75 minutter med høy intensitet per uke. Aktiviteten kan fordeles ut over uken og deles opp i bolker på 10 minutters varighet (Helsedirektoratet, 2021). Dette viser at man kan bruke sykkel som transportmiddel for å gi økt aktivitet, som igjen gir ytterligere helsegevinst.

Økonomisk dimensjon

Etablering av en informasjonskanal

Etter gjennomføringen av seniortrakk og frokostmøter ble det utarbeidet flere tiltak. Et av tiltakene som ble gjennomført var en etablering av en informasjonskanal. Friskus.no ble valgt som løsning. Denne er godt etablert som kanal for aktiviteter rettet mot bl.a. eldre, skriver prosjektlederen i en e-post (John Ketil Vongraven, personlig kommunikasjon i e-post, 04.02.21). Gjennom denne informasjonskanalen kan alle innbyggere få en samlet oversikt over aktiviteter i sitt eget lokalsamfunn. Dette gjør det lettere å følge opp innbyggerne, og motivere til frivillighet og samfunnsdeltagelse, står det i handlingsplanen (Levanger kommune, 2019b).

Sosialdimensjon

Opplive mestring og sosial samhörighet

I 2019 ble det utarbeidet en Temaplan for arbeid og aktivitet 2019-2022. Denne gikk ut på at kommunen skal legge til rette for at innbyggere opplever mestring og en meningsfull hverdag gjennom tilrettelagt arbeid og aktivitet. Målgruppen for planen er innbyggere fra 18-100 år. Levanger kommune sin visjon er «Livskvalitet og vekst», og kommunedelplan for helse og omsorg heter «Mestring for alle». Det framstår derfor som helt grunnleggende å fremme livskvalitet, god helse og mestring i hverdagen. I rapporten blir det også referert til helsedirektoratet sin undersøkelse som skrev at hele 96% av alle som ble spurt i en undersøkelse hevdet at arbeid var viktig for deres psykiske helse, kun det å ha et hjem og nær familie ble ansett som viktigere (Levanger kommune, 2019c).

I planen blir det gjennomgått en tiltaksplan for 2019-2022, og denne gikk blant annet ut på å gi beboere i omsorgshjem tilgang til aktiviteter der de bor, utvikle driften av en kommunalt eiet «gårds»-arena og utrede opprettelse av et aktivitetshus blant annet.

Seniortrakk

I 2019 ble det gjennomført seniortrakk på tre plasser i kommunen. Prosjektgruppen anbefalte at metoden skulle tas inn i de ulike kommunedelplanene, og i den overordnede kommuneplanen. Seniortrakkgruppene ble rekruttert via e-post til ledere og kontaktpersoner i lokale lag og foreninger. Lokalavisa fikk også e-post vedrørende

arbeidet samt en elektronisk utgave av delrapporten med et spørsmål om de ønsket å møte gruppen i Levanger (Levanger kommune, 2019b).

Seniortrakk er metode som har blitt brukt i flere byer i Norge, og svarer godt på prinsippet om å skape sammen. Ved at man inviterer seniorer og mennesker med bevegelsesvansker til en fysisk områdebefaring bidrar dette til at man kan kartlegge hvor det er behov for strøing, brøyting, skilting og merking.

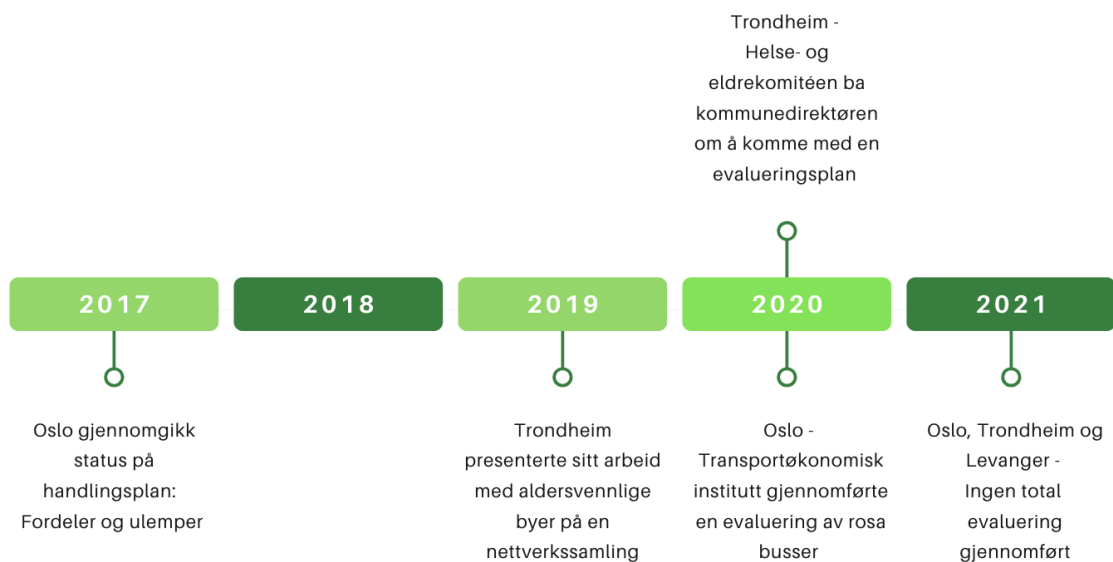
Etter at det var gjennomført seniortrakk i henholdsvis Åsen, på Skogn og i Levanger ble det laget en oppsummering av funnene med en kostnadsoversikt. I etterkant av dette ble det laget en rapport som viste registrerte hindringer på de ulike stedene, det ble dokumentert med bilder og en estimert verdi for å ordne det. Denne kostnadsoversikten ble også implementert inn i handlingsplanen til Levanger (Levanger kommune, 2019b).

I Levanger kommune er det kommunestyret som har iverksatt tiltakene, etter innspill fra innbyggerne. Men det kan også tenkes at de eldre har kommet med forslag til forbedring på eksempelvis seniortrakk-turene, og at dette igjen har ført til nye tiltak.

4.4.4 Evaluering

Den fjerde og siste fasen i policy-prosessen handler om evaluering. Da sammenligner man gjerne de intenderte og faktiske effektene av den politikken som har blitt vedtatt. Gjennom denne vurderingen kan man frembringe ny viten, som kan bidra til å videreutvikle og forbedre arbeidet som må gjøres, eller det kan legge grunnlag for nytt arbeid (Knill og Tosun, 2012).

Som tidligere nevnt i teoridelen kan tiltakene bli evaluert underveis/løpende med fokus på prosessen. Denne typen bli kalt formativ evaluering. Tiltaket kan også bli evaluert summativt, ved at man på avslutning av et prosjekt ser på resultatene (Dalby, 2007).

Evaluering i denne sammenhengen handler om hvordan de tre kommunene har evaluert sine prosjekter. Denne evalueringen kan bli brukt til å avdekke funn og forbedre eksisterende tiltak. Denne evalueringen skiller seg ifra prosjektevalueringen i 4.5 som blir gjort av forskeren.

4.4.4.1 Oslo

I byrådssak 175/17 ble det gjennomgått status på handlingsplanen for en aldersvennlig by i 2017. På side 20 ble det gjennomgått ulike foreleggelsler fra andre instanser, og det var

mange positive tilbakemeldinger på planen, blant annet at den var systematisk og gjennomarbeidet. Det som derimot ble dratt frem som negativt var:

«Flere høringsinstanser har påpekt at finansiering av ulike tiltak ikke er omtalt. Helseetaten etterlyser omtale av hvordan tiltakene i planen skal følges opp og evalueres. Noen påpeker også at målgruppe for planen er utydelig. Byrådet vil poengtere at Handlingsplan for en aldersvennlig by angir eksempler på tiltak for å synliggjøre mulighetsrommet. Det er satt av midler til enkelte tiltak for en aldersvennlig by. (...) Strategien vil foreslå tiltak som på sikt blant annet kan bidra til systematisk å kunne evaluere prosjekt og satsinger som beskrevet i planen,» (Oslo kommune, 2017:20).

Det fremgår ikke tydelig i verken handlingsplanen eller på nettsiden til aldersvennlige Oslo om tydelige evalueringskriterier for tiltakene. Dette ble også påpekt i en masteroppgave fra 2018 skrevet av Maria Helene Sæther. I den så ble det vist til at det ikke var blitt utarbeidet en evalueringsplan med evalueringskriterier i forkant av pilotprosjektet Alders- og demensvennlig bydel i Nordre Aker (Sæther, 2018:87). Videre i oppgaven står det at kun vellykkede tiltak kan overføres til de andre bydelene i Oslo kommune. Men det er vanskelig å tydeliggjøre hvilke tiltak som er vellykket om det ikke har blitt satt kriterier for grad av vellykkethet.

En evaluering som derimot har blitt gjennomført er evalueringen av rosa busser i Oslo. Denne ble gjennomført av Transportøkonomisk institutt i 2020, og ble gjort på oppdrag fra Byrådsavdelingen for helse, eldre og innbyggertjenester i Oslo og Ruter AS. Den kom frem til at rosa busser var et vellykket tilbud for de eldre, og gjorde de mer selvstendige, bedret helsen deres og de fikk mer selvstendige og aktive liv. Studien viste til at de som brukte bussene var de som hadde mest behov for tilbudet, i hovedsak eldre med fysiske problemer med begrenset mulighet til å reise med det ordinære kollektivtilbudet. Mulige forbedringspotensialer var primært knyttet til utvidelse av det geografiske nedslagsfeltet og av driftstidene (Nordbakke m.fl. 2020).

Denne evalueringen ble gjennomført underveis og løpende i prosjektet, og blir da kalt for en formativ evaluering.

4.4.4.2 Trondheim

Trondheim kommune presenterte sitt arbeid med aldersvennlige samfunn på en nettverkssamling i Trondheim november 2019. Kommunen startet med å sanke inn innspill fra eldre, hadde frokostmøter på rådhuset og i nærmiljøet, og har også utviklet en nettløsning for effektiv kommunikasjon.

Tverrfaglig samarbeid har gjennomsyret de mange prosjektene som kommunen har gjort, både ift. Universell utforming, og aldersvennlige lokalsamfunn. Uten en forankring i byplan-avdelingen hadde de ikke fått gjort mye, svarer Kirsti Buset og Solveig Dahle på spørsmål fra KS (Kommunesektorens organisasjon, 2020b).

«Egentlig er dette veldig enkelt: Vi må ha aktiviteter de eldre har lyst til å være med på, og så må veien dit være tilrettelagt i form av underlag, belysning, skilting og benker, oppsummerte Solveig Dale,» (ibid.)

Evaluering av arbeidet med aldersvennlig by

Bystyret i Trondheim vedtok i mai 2020 en rekke vedtak, deriblant et om prosjektet aldersvennlig by. I saksprotokollen står det følgende:

«Prosjektet aldersvennlige byer er positivt for hele Trondheims befolkning, men spesielt byens eldre (...). Arbeidet med Aldersvennlig by skal videreutvikles og evalueres, og innbyggerne skal involveres i den videre utviklingen. Pilotområdene bør utvides til å gjelde hele byen. Helse- og eldrekomiteen ber derfor kommunedirektøren komme tilbake med en plan for hvilken rekkefølge dette prosjektet videreføres i de ulike bydelene» (Trondheim kommune, 2020a).

Videre i rapporten står det at formannskapet vedtok tre pilotprosjektet for aldersvennlig by, og at de ønsker å videreføre dette arbeidet. Arbeidet er avhengig av et godt samarbeid mellom flere sektorer i kommunen. Byutvikling er sentral i arbeidet, sammen med kultur og næring, og helse og velferds. Trondheim kommune har enda ikke evaluert prosjektet aldersvennlige byer pr. Mai 2021, men det er grunn til å tro at dette arbeidet pågår.

Et av tiltakene som derimot har blitt evaluert er tiltaket om «Forebyggende hjemmebesøk».

Evaluering av forebyggende hjemmebesøk

Evalueringen av dette tiltaket ble publisert i 2014, og ble gjennomført av institutt for samfunnsmedisin og sykepleie ved NTNU Trondheim (Oldervoll m.fl. 2014).

Undersøkelsen som ble gjort i Trondheim 2013 viste til at majoriteten av 80-åringer som mottar forebyggende hjemmebesøk rapporterte god helse relatert livskvalitet og et godt kosthold ved besøket. Ved oppfølgingen rapporterte 70% at samtalen var nyttig. Et halvt år etter hjemmebesøket rapporterte signifikant flere å ha kjennskap til kommunale helsetjenester og at de gjennomførte planlagt fysisk aktivitet 1-2 ganger per uke (Oldervoll m.fl. 2014: 2). Denne evalueringen ble gjort før kommunen søkte om medlemskap i WHO's nettverk for aldersvennlige byer. Evalueringen av denne prosessen skjedde løpende i prosessen, og er da en formativ evaluering.

4.4.4.3 Levanger

I Levanger har det pr. mai 2021 ikke blitt gjennomført en evaluering av prosjektet aldersvennlige byer. Dette svarer prosjektleder i prosjektgruppa på en e-post.

Videre i mailen svarer han at prosjektgruppa var ment å skulle arbeidere med dette i 2020, men pandemien la en begrensning på mulighetene arbeidsgruppa hadde til å møte målgruppa, som da var i risikogruppa. Og man fikk derfor ikke muligheten til å jobbe fysisk sammen. I tillegg til dette og andre grunner ble det lagt en stopper for arbeidsgruppa sin aktivitet i andre halvår av 2020, og frem til nåværende tidspunkt. Per februar 2021 var ikke arbeidsgruppa operativ (John Ketil Vongraven, personlig kommunikasjon i e-post, 04.02.21).

I mailen ble det også nevnt at økonomien var vanskelig nå, som er følge av covid19. Dette har ført til at tiltakene som krever investeringer eller utfordringer i omlegging av drift til en viss grad er skjøvet ut i tid. Men grunnlaget og forarbeidet er lagt, og prosjektrapporten «Prosjektrapport med handlingsplan – mot en aldersvennlig by og et aldersvennlig lokalmiljø» (Levanger kommune, 2019b) har blitt oversatt til engelsk og oversendt WHO.

4.4.4.4 Samlet evaluering av byene

Verdens helseorganisasjon for aldersvennlige byer mener at medlemskapet i nettverket ikke bare en betegnelse, men også en forpliktelse til å gjøre fremskritt på reisen for å bli mer aldersvennlig (WHO, 2018:5). For å bli i nettverket er det flere ting som kreves:

- Forpliktelse, gjennom politisk vedtak
- Bruke en konkret metodikk
  - Kartlegging, handlingsplan og evaluering
  - Brukermedvirkning – eldre er aktive i prosessen
  - Handlingsplanen må utarbeides innen to år fra medlemskap
- Delta aktivt i nettverket og dele minst en praksis hvert år

Oslo kommune kan sies å ha forpliktet seg gjennom politisk vedtak. De første to årene har de gjennomført en grunnleggende vurdering av byens aldersvennlighet og de har utarbeidet en handlingsplan med utgangspunkt i en vurdering av funnene. Implementeringsfasen til WHO går ut på at senest to år etter man har blitt tatt opp i nettverket, 2017 for Oslo sin del, skal handlingsplanen bli sendt til WHO til vurdering før planen implementeres.

Handlingsplanen ble sendt til WHO på engelsk, og ligger tilgjengelig på deres nettside under «*Strategy and action plan*». Planen implementeres deretter over en treårsperiode.

Når implementeringsperioden er fullført, på slutten av år 5 skal en rapport sendes til WHO der fremdrift for indikatorene som ble utviklet i første fase skisseres, dette blir i 2022 for Oslo. Forutsatt at det finnes resultater fortsetter en fase med kontinuerlig forbedring, med ny handlingsplan sammen med indikatorer (St.meld. 15, 2017-2018:11). Det fremgår også av dokumentene brukt i denne oppgaven at de eldre har vært aktive i prosessen, knyttet til høringer og eldreråd. Byrådsavdelingen for eldre, helse og sosiale tjenester opprettet også et felles programstyre for Oslo+ program knyttet til koordinert bruk av ressurser i innovasjonsarbeidet (Dolven og Farnes, 2016).

Trondheim kommune har også forpliktet seg gjennom politisk vedtak. De har kartlagt og er godt i gang med arbeidet, og det ledes av en tverrsektoriell prosjektgruppe med to representanter fra helse, to representanter fra byutvikling, en representant fra kommunalenheten og to representanter fra seniorrådet. Det har blitt avholdt åpne

frokostmøter for å få innspill fra de eldre, og det har vært samspill med andre prosjekter. Det har blitt laget en egen informasjonsnettside for eldre, og arbeidet med tre pilotbydeler er satt i gang (Trondheim kommune 2018a, 2020a og St.meld. 15, 2017-2018).

Levanger kommune har også forpliktet seg gjennom politisk vedtak. Levanger har kartlagt og laget en handlingsplan. De har også evaluert erfaringer fra frokostmøtene og laget en samlet oppsummering av innspillene som ble innhentet. Handlingsplanen har blitt oversendt til WHO. Men som en følge av blant annet covid19 har prosjektet blitt satt på pause, og fremtiden er uviss. Grunnarbeidet har blitt lagt (Levanger kommune, 2019b).

4.5 Evalueringsmodell

Forsknings spørsmål 2: Er de aldersvennlige tiltakene virkelig koblet til bærekraft?

For å undersøke om det finnes en bærekraftig utvikling i den aldrende byen er det nødvendig å først finne ut om tiltakene virkelig er koblet til bærekraft. Vekten i denne diskusjonen kommer derfor til å bli lagt rundt bærekraft.

Rent overordnet kan man si at et prosjekt er bærekraftig visst man oppfyller behovene til nåværende og fremtidige generasjoner med hensyn til økonomisk, sosialt og miljømessige så vel som kulturelle aspekter. Tiltakene er bærekraftige visst de imøtekommer dagens behov, uten at de ødelegger for at fremtidige generasjoner får dekket sine (Næss, 2000:2).

Før en analyse av tiltakene blir gjennomført vil jeg se på om behovet for prosjektet er til stede.

At eldre mennesker skal ha mulighet til å aktivt delta i samfunnet og oppleve god livskvalitet i eldre år, er mål som står høyt på den politiske agendaen både nasjonalt og internasjonalt (Helse og omsorgsdepartementet, 2019). Aldringen av befolkningen har ringvirkninger på hele samfunnet, både for velferdsstatens bærekraft, kommunens økonomi, men også på individnivå.

Både FN, WHO og Regjeringen setter bærekraft og smarte byer på dagsordenen. Begrepet har de siste tiårene slått rot internasjonalt som en samlebetegnelse på innovative og IKT-baserte måter å organisere store deler av livet i byene på. I tillegg til at byene skal være smarte skal de også være både bærekraftig og attraktive (St.meld. nr. 27, 2015-2016).

Arbeidet for et mer aldersvennlig samfunn er forankret i regjeringens strategi for et aldersvennlig samfunn kalt «Flere år – flere muligheter» og Meld.st. 15 (2017-2018) Leve hele livet. I strategien står det blant annet at:

«Vi må skape et aldersvennlig samfunn. «Flere år – flere muligheter» er regjeringens strategi for nettopp det,» - statsminister Erna Solberg (Regjeringen, 2016:6).

Som en del av regjeringens kvalitetsform ble det også etablert et nasjonalt kompetansesenter for et aldersvennlig Norge i Ålesund. Satsingen dreier seg om de friske eldre og de ressursene denne gruppen representerer. Strategien viser også til at alle sektorer har virkemidler for å fremme et aldersvennlig samfunn slik at eldre mennesker kan delta, leve aktive liv og bevare sin selvstendighet så lenge som mulig (Rådet for et aldersvennlig Norge, 2020).

«Det aldersvennlige prosjektet er relevant hvis det er behov for det prosjektet leverer,» (Volden, 2018). Det vil i høyeste grad være relevant for et aldersvennlig prosjekt når regjeringen legger føringer for det. Og det fremgår også av dokumentene at det er behov for prosjektene og tiltakene som har blitt gjennomført.

4.5.1 Den tredelte bunnlinjen

Bærekraften i et prosjekt kan blant annet måles ved å vurdere de økonomiske, miljømessige og sosiale forhold ved det som skal evalueres – Profit, planet og people (Elkington, 1997). Selv om det mest ideelle er en balansert behandling av alle tre, er det ikke like lett å få til i praksis. Det vil her bli sett på om de positive effektene vedvarer etter prosjektets slutt. Gjør de det eksisterer det en bærekraftig utvikling.

De tre aktørene sine definisjoner knyttet til en aldersvennlig-, smart- og bærekraftig by:

Aktører	Definisjoner
WHO Aldersvennlig by	«Et inkluderende og tilgjengelig fellesskapsmiljø som optimaliserer muligheter for helse, deltakelse og sikkerhet, for at livskvalitet og verdighet skal sikres når folk eldes» (WHO, 2007).
FN Smart og bærekraftig by	«En smart bærekraftig by er en innovativ by som bruker IKT og andre midler for å forbedre livskvaliteten, effektiviteten i bydrift og tjenester og konkurranseevne, samtidig som den sørger for at den oppfyller behovene til nåværende og fremtidige generasjoner med hensyn til økonomisk, sosialt og miljømessig så vel som kulturelle aspekter» (FN-sambandet, 2020).
Kommunal- og moderniseringsdepartementet Smart by	«Smarte byer bruker digital teknologi til å gjøre byene til bedre steder å leve, bo og arbeide i. Smartby-initiativer har som mål å forbedre offentlige tjenester og innbyggernes livskvalitet, utnytte felles ressurser optimalt, øke

	<i>byenes produktivitet, og å redusere klima- og miljøproblemer i byene»</i> (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019: 6).
--	--

WHO sin definisjon av en aldersvennlig by fokuserer på en optimalisering av muligheter og inkludering. De nevner ikke spesifikt en bærekraftig utvikling, men tar utgangspunkt i et samlende fellesskapsmiljø. Det er derfor nødvendig å supplere med bærekraftsdefinisjonene for å skape et helhetlig inntrykk av den bærekraftige og aldersvennlige byen.

De to bærekraftsdefinisjonene skiller seg fra hverandre på ulike måter. FNs definisjon favner bredt og har mange aspekter. Definisjonen får blant annet med seg de tre dimensjonene i bærekraftig byutvikling, IKT, innovasjon og forbedring av livskvalitet. Departementet sin definisjon fokuserer mer på å forbedre ulike tjenester og livskvalitet for innbyggere, og gjøre det til bedre byer å bo i. Felles for de to definisjonene er at den smarte byen kobler sammen mennesker og skaper forbindelser.

Volden definerer et prosjekt som bærekraftig hvis fordelene sannsynligvis vil vedvare gjennom hele prosjektets levetid. Dette krever at de totale konsekvensene hos de økonomiske, miljømessige og sosiale er akseptable i det lange løp (Volden, 2018).

Ser man eksempelvis på Oslo sine utvalgte tiltak er det to som er knyttet til miljø og klima. Det er fire tiltak som er knyttet til den økonomiske dimensjonen, og seks tiltak er knyttet til den sosiale dimensjonen. Ser man på Trondheim sine utvalgte tiltak har de fire tiltak knyttet til miljø og klima, to tiltak på den økonomiske dimensjon og fire tiltak på den sosiale dimensjon. Levanger sine utvalgte tiltak har én knyttet til miljø og klima, én på den økonomiske dimensjonen og to knyttet til den sosiale dimensjonen.

I de neste delkapitlene vil det bli gjennomgått hvor bærekraftige de ulike tiltakene er ut ifra tre dimensjoner.

4.5.1.1 Bærekraftig utvikling knyttet til miljødimensjonen

Handler om å ta vare på naturen og klimaet som en fornybar ressurs for mennesker. Måten man bruker naturen på i dag har store konsekvenser for natur og mennesker.

Klimagassutslippene våre varmer opp havet og luften, ødelegger hele økosystemer og bidrar til at arter utrykkes for godt. Utslippene rike land som Norge har hatt, har bidratt til økonomisk vekst og velstand for oss. I utviklingsland har utslippene vært betraktelig mindre, men konsekvensene desto større (FN-sambandet, 2019):

Tiltak	By
Uteområder og fysisk aktivitet	Oslo
Områdesatsing i bydel sagene	Oslo
Nye parker og rehabilitering av gamle parker	Trondheim
Nærturer, snarveiprojekt og utebelysning	Trondheim
Økt sykkelbruk	Levanger

De valgte tiltakene er alle knyttet til miljøaspektet, og handler om å ta vare på naturen. Oslo har valgt å tilrettelegge byrommene og grønne områder så de er tilpasset alle aldersgrupper, og dette har blitt gjort i samråd med de eldre (Oslo kommune, 2017). De har også valgt å bruke bydel Sagene til områdesatsing, ved å etablere nye møteplasser, utvikle friområder og ulike tjenester (Nytveit, 2021). Trondheim har valgt å rehabilitere gamle parker og lage klar nye. Universell utforming har vært selve grunnpilaren i utformingen, og det er lagt til rette for at både rullestoler, barnevogner og trehjuls sykler kan rulle lett uten å skli. I tillegg har Trondheim kartlagt og oppgradert ulike snarveier i kommunen så folk kan velge å gå istedenfor å kjøre bil. Levanger har også utarbeidet et tiltak for økt sykkelbruk som kan redusere bilforbruket til folk.

Disse tiltakene har ikke bare en effekt for de eldre innbyggerne, med de har også ringvirkninger for hele samfunnet. Man skaper et levende nærmiljø, forbedrer sosiale og fysiske forhold, som igjen bidrar til en trygghet og økt trivsel for alle som bor i området. Man tar også vare på naturen og klimaet som en fornybar ressurs for mennesker, og tiltakene kan derfor sies å være miljømessig bærekraftige. De ser også ut til å kunne vedvare etter prosjektets slutt.

4.5.1.2 Bærekraftig utvikling knyttet til den sosiale dimensjonen

Handler om å sikre at alle mennesker får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Menneskerettighetene er det viktigste utgangspunktet for dette. Utdanning, anstendig arbeid, likestilling, kulturelt mangfold og et godt helsetilbud er noen av områdene som berøres (FN-sambandet, 2019):

Tiltak	By
Senior i sentrum-ukene	Oslo
Tilrettelagt transport – rosa busser	Oslo
Seniorveileder	Oslo
Oslo+ helsefremmende møteplasser	Oslo
BABA	Trondheim
AtB buss	Trondheim
Forebyggende hjemmebesøk	Trondheim
Den kulturelle spaserstokken	Trondheim
Seniortrakk	Levanger
Opplive mestring og sosial tilhørighet	Levanger

De valgte tiltakene er alle knyttet til den sosiale dimensjonen, og handler om et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Oslo har valgt flere ulike tiltak som omfatter den sosiale dimensjonen. Blant annet har de siden 2013 arrangert senior i sentrum-ukene som er for seniorer, ansatte og andre interesserte – her får de eldre ulike workshops, en åpen dag i Almas hus, rullator-løpet, utdeling av seniorpriser og festforestilling. De har også opprettet et busstilbud for de over 67 år, noe som gjør at de eldre kan være mer sosiale, komme seg til daglige ærend som igjen gjør de mer fleksible. Oslo har også seniorveiledere tilgjengelig i alle bydeler, og tilbudet er gratis. Seniorveilederen hjelper til med å finne aktiviteter i nærmiljøet, og kan gi eldre råd og veiledning. Oslo tilbyr også helsefremmende møteplasser for de over 60 år i flere bydeler.

Busstilbudet for eldre har også Trondheim iverksatt, og dette blir kalt for AtB 67plus fleksibel transport. Oslos rosa busser var en inspirasjon for Trondheim sitt arbeid med en aldersvennlig transport. I likhet med Oslo får eldre her muligheter til transportere seg selv til en venn, butikken, sykehuset eller til frisøren. Per nå er dette et pilotprosjekt som skal

vare i to år. Trondheim kan også tilby forebyggende hjemmebesøk til alle over 80 år, og hensikten er å ha en samtale der de kan reflektere over hverdagen sin, sikkerhet i hjemmet, kosthold og temaer de selv er opptatt av. Den kulturelle spaserstokken som kommunen tilbyr, er med og bidrar til at alle seniorer i byen skal ha mulighet til å delta på kulturelle aktiviteter og fritidstilbud.

Levanger har gjennom sitt arbeid med aldersvennlig by utarbeidet en temaplan for arbeid og aktivitet som skal gjelde for alle innbyggerne i kommunen fra 18 til 100 år. Gjennom den skal de fremme livskvalitet, god helse og mestring i hverdagen ved å få folk til å delta lengst mulig i arbeidslivet om de ønsker det. Dette skal de gjøre ved å etablere et aktivitetshus, gi beboere i omsorgshjem tilgang til aktiviteter der de bor etc. I tillegg til dette har Levanger gjennomført Seniortråkk der de gikk igjennom byen og kartla behov for strøing, skilting, merking og lignende. I etterkant av dette ble det utarbeidet en tiltaksliste og estimerte kostnader.

Den sosiale dimensjonen handler om å sikre at alle mennesker får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. De overnevnte tiltakene bidrar til dette, og gir de eldre økte muligheter til å bevege seg, til å sosialisere seg, til å bli sett og hørt og bli mer mobile. Tiltakene som er iverksatt er til et gode for de eldre, og de kan sies å være sosialt bærekraftige.

4.5.1.3 Bærekraftig utvikling knyttet til den økonomiske dimensjonen

Handler om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. Fattigdom og ulikhet er en kilde til uro og splittelse i befolkningen som kan skape konflikt og opprør. Dette truer en bærekraftig utvikling. En jevnere fordeling av ressurser og god trygg tilgang til offentlige tjenester som helse og utdanning er viktige forutsetninger (FN-sambandet, 2019):

Tiltak	By
Pilotbydel Nordre-aker	Oslo
Pilotbosetting av studenter i «seniorhus»	Oslo
Oslo+ velferdsteknologi	Oslo
Heat-kart	Trondheim
Pilotbydel	Trondheim
Etablering av informasjonskanal	Levanger

De valgte tiltakene er alle knyttet til den økonomiske dimensjonen, og handler om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. Oslo valgte ut Nordre Aker som alders- og demensvennlig bydel fra 2015-2017, og i forbindelse med dette ble det gjennomført folkemøter der deltakerne kunne komme med innspill. Et av innspillene var å skape naturlige møteplasser på tvers av generasjoner. Seniorhuset i Pastor Fangens vei 22 ble til som et resultat av dette. Tanken bak var at studenter skulle bo sammen med eldre å forebygge ensomhet gjennom å være samtalepartnere, bidra til gode møter mellom organisasjoner og få de eldre til å oppleve økt hverdagsmestring hjemme.

I en artikkel fra Dagsavisen nevnte daværende kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner at bydelssløft bidrar i kampen mot sosiale skjevheter, og at bydelssatsinger bør derfor øke de neste årene (Strøm, 2017). En jevnere fordeling av ressurser og mindre ulikheter skaper økonomisk trygghet for flere.

Oslo har også satset på velferdsteknologi som tilbyr nye tjenester innenfor helse og omsorgsområdet. Tjenester som trygghetsalarm, trygghetspakker, elektroniske medisindispensere og lokalisering av personer med bruk av GPS. Velferdsteknologi kan på sikt gi enorme sparte kostnader for helsevesenet, og gi økt trygghet for brukerne – knyttet til økt kvalitet, spart tid og unngåtte kostnader. Det sistnevnte ble nevnt i en rapport gjennomført av Velferdsteknologiprogrammet som evaluerte 34 kommuner som hadde tatt i bruk velferdsteknologi i Norge, og funnet ut at det hadde ført til bedre kvalitet på de kommunale tjenestene både for brukerne, pårørende og ansatte (Kommunesektorens organisasjon, 2019b).

Trondheim har valgt å kartlegge byen ved hjelp av Heat-kart med hjelp fra kartverket. Denne kartleggingen ga de en verdifull oversikt over hvor behovet for aldersvennlige tiltak var størst, og byen ble delt inn i grønne, røde og gule soner. I forbindelse med kartleggingen kunne de også se hvor det bodde flest eldre over 75 år i kommunen, og ut ifra dette definerte de pilotområdene for aldersvennlig by.

Levanger har valgt å etablere en informasjonskanal der innbyggerne kan få en samlet oversikt over aktiviteter i sitt eget lokalsamfunn. På denne måten kan man lettere følge opp

innbyggerne, og motivere til frivillighet og samfunnsdeltagelse (Levanger kommune, 2019b).

Tiltakene som er iverksatt påvirker de eldre indirekte, og man vil ikke merke de på samme måte som den sosiale- og miljømessige dimensjonen. Den økonomiske dimensjonen handler om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn. Det fremgår ikke av tiltakene at de er skjevfordelt eller at de skaper ulikhet. Tiltakene kan derfor sies å være også økonomisk bærekraftige.

Etter en samlet vurdering kan alle tiltakene som er nevnt favne inn under bærekraftig byutvikling da de både er økonomisk, miljømessig og sosialt bærekraftige – som er de tre dimensjonene i bærekraftig byutvikling som må være til stede for at en by skal kunne kalle seg bærekraftig. De positive effektene kan se ut til at de vedvarer etter prosjektets slutt, og

4.5.2 Positive og negative effekter av tiltakene

Det vil alltid være vanskelig å vite nøyaktig hvilke konsekvenser som kan tilskrives prosjektet og tiltakene, og hvilke konsekvenser som hadde skjedd uavhengig.

Trondheim hadde eksempelvis et aldersvennlig tiltak som gikk på å bygge nye parker og rehabilitering av gamle parker. Dette tiltaket har positive ringvirkninger utover kun de eldre. At gangveiene i parken har fast dekke påvirker småbarnsfamilier som ferdes med barnevogn, svaksynte, folk med rullestoler og rullatorer og trehjulssykler (Trondheim kommune, 2021a). «*Har man bevissthet og kunnskap om de rette grepene når man planlegger, så koster det ikke mer å utforme uterom og bygninger så alle kan bruke dem,*» sier Solveig Dale (ibid.).

Det er vanskelig å spesifikt måle bærekraften til tiltakene. Det er også vanskelig å vite om prosjektene kommer til å være bærekraftige også etter at prosjektet er avsluttet, og om de videreføres (Aarseth m.fl. 2016).

4.6 Bærekraftig utvikling i den aldrende byen

Forskningsspørsmål 3: Kan man se en bærekraftig utvikling i den aldrende byen?

Som nevnt innledningsvis er en vanlig misforståelse av begrepet aldersvennlige samfunn at det handler om tiltak som kun er rettet mot de eldre. Både forskning og WHO sitt arbeid viser tydelig at det som er bra for eldre ofte er til gode for alle (Moneta, 2019).

Det overgripende målet med oppgaven har vært å skape en økt forståelse til hvordan de aldersvennlige tiltakene kan bidra til mer bærekraftige byer. Dette har blitt gjort gjennom å svare på to forskningsspørsmål. Forskningsspørsmål nummer tre er i hovedsak en diskusjon av resultatfremstillingen som har kommet frem i de to første spørsmålene.

Funn fra tidligere forskning har vist til at ved at man skaper aldersvennlige miljøer så skaper man også bærekraftige byer for alle aldre (Moneta, 2019 og Hoof .fl., 2018). Men for å få til dette er man avhengig av at man setter fokus på bærekraft tidlig i prosessen.

Utenriksdepartementet utga i 2002 en nasjonal strategi for bærekraftig utvikling som er like relevant i dag:

«Bærekraftig utvikling krever helhetstenking i planlegging og forvaltning. Skal vi klare utfordringene, må bærekraftig utvikling inn som et grunnleggende hensyn i all økonomisk virksomhet, alle sektorer og hos alle aktører. Globale utfordringer følger summen av lokale handlinger og må møtes gjennom samordnede internasjonale og nasjonale rammebetingelser og målrettede lokale og individuelle valg»
(Utenriksdepartementet, 2002:33).

Disse ordene ble skrevet for nesten 20 år siden, men de er likevel aktuelle og relevante i dag - om ikke mer.

Kan man se en bærekraftig utvikling i den aldrende byen?

Det som tydelig kommer frem i evalueringen av tiltakene er at de skaper en effekt utover kun den tiltenkte målgruppen. Eksempelvis de miljømessige tiltakene har ikke bare en effekt for de eldre innbyggerne, men også for de andre beboerne. Man skaper levende

nærmiljø, forbedrer sosiale og fysiske forhold – som bidrar til en trygghet og økt trivsel for nærområdet. Man tar vare på naturen og klimaet som en fornybar ressurs for menneskene som bor der. De sosiale tiltakene er med på å sikre at menneskene som bor der får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Eldre får større mulighet til å bevege seg, sosialisere seg, bli hørt og bli mer mobile. Dette skaper også positive ringvirkninger på hele samfunnet. De økonomiske tiltakene er ikke synlig i like stor grad for de eldre som de miljømessige og sosiale tiltakene. Det handler mer om økonomisk trygghet, og at man unngår å skape skjevheter og ulikhet.

Tiltakene bidrar til en bærekraftig byutvikling, og det er vanskelig å tro at tiltakene som blir iverksatt for de eldre har noen negativ innvirkning på resten av byen. Byer som arbeider med bærekraftige tiltak på flere arenaer, og som er opptatt av å balansere den tredelte bunnlinjen er med på å skape positive effekter på alle samfunnsområder. Elkington (1997) sin underliggende tanke bak å utvikle den tredelte bunnlinjen var at det selskapet faktisk måler er *det de faktisk fokuserer på!*

Eksempelvis ble Oslo i 2019 kåret av EU til årets fremste miljøby, en by som med sitt miljøarbeid har fremhevet seg som en rollemodell for grønne løsninger (Miljøhovedstaden, 2019). I 2019 ble Trondheim utdelt offisiell status som FN-senter, og statusen innebærer at FN anerkjenner Trondheim som en av de fremste byene i arbeidet med å forvalte de 17 bærekraftsmålene som organisasjonen besluttet å bruke for fremtidig utvikling (FN-sambandet, 2018).

Det er ikke grunn til å tro at de aldersvennlige tiltakene har en direkte årsakssammenheng med dette. Men det som derimot kan stemme er at ved at man arbeider med aldersvennlige tiltak, blir man også mer bevisste på de valgene man gjør når det kommer til bærekraft. Dette fokuset er med på å pålegge byen et ansvar, og dette kan være en faktor. Ved at man skaper bedre løsninger på hvert enkelt område, bidrar dette til at man gjør verden litt bedre enn i går. Fordi vi vet at alle monner drar, og mange bekker små gjør en stor å.

Men selv om man iverksetter tiltak for å bli mer aldersvennlig er det ikke gitt at tiltakene er effektive nok til å løse problemet. Fokuset må settes på bærekraft tidlig i prosessen, og grundig evalueringskriterier før, under og etter er nødvendig for å skape et bærekraftig prosjekt gjennom hele dets levetid. Det er nødvendig å skape sammenligningsgrunnlag.

Men det er viktig å ta med i betraktningen at utvikling av aldersvennlige byer ikke er helt sømløst, og at behovene til de eldre kan komme i konflikt med andre viktige målsetninger for byen. Det er ikke gitt at aldersvennlige tiltak fører til bærekraftig utvikling på alle plan, siden man må prioritere bort noe annet. I bunn og grunn faller det ned på økonomisk betalingsvillighet. Og i en by er det mange hensyn som skal ivaretas.

Det er også viktig å ta med i tolkningen at de eldre ikke er en ensartet gruppe, og at det fortsatt vil være spesielle grupper som fortsatt er utsatt for sosial marginalisering, og som derfor ikke får benyttet seg av de aldersvennlige tiltakene. Eksempelvis kan dette gjelde den aldrende rusbrukeren, eller eldre med kriminelt rulleblad. Tiltakene som er nevnt i oppgaven kan naturlig ikke favne om alle grupper av samfunnet i like stor grad.

5.0 Avslutning

Formålet med denne oppgaven her har vært å belyse på hvilken måte aldersvennlige tiltak kan være med å bidra til mer bærekraftige byer.

Gjennom oppgaven har det blitt sett på hvordan tre norske byer har arbeidet frem for å bli aldersvennlige byer. Byene kom inn i nettverket på ulike tidspunkt, og det finnes derfor ikke like mye datagrunnlag på byene. Det kan også tenkes at de to største byene, Oslo og Trondheim, har hatt mer økonomiske midler til å utvikle prosjektene, sammenlignet med Levanger kommune. Dette må tas med i betraktning når man leser denne oppgaven.

Det har også vært viktig å koble de aldersvennlige tiltakene til bærekraft og se om de kan være med å bidra til en bærekraftig utvikling. Som nevnt innledningsvis er dette to av de viktigste og kanskje mest fremtredende utfordringene vi står ovenfor i dag. En økende aldring av befolkning, bærekraftsproblematikken og urbanisering. Oppgaver som belyser denne problematikken og som prøver å finne løsninger er helt essensielt i møte med de store forandringene som verden står ovenfor.

Det kan sees på som en begrensning med min oppgave at den omhandler kun tre caser i Norge, og det foreligger derfor ingen mulighet til å generalisere. Målet med oppgaven var heller ikke det, men var rettet mot å belyse og gi innblikk i hvordan kommunene sitt arbeid har vært. Case-studier egner seg godt til å studere prosesser, men er ikke egnet for å generalisere på grunn av det lave antallet enheter som studeres (Andersen, 2013). Hver by har unike særtrekk, og gode løsninger kan være stedsspesifikke. Aldersvennlige byer er et relativt nytt begrep som det er behov for mer forskning på. En annen begrensning med denne oppgaven er knyttet til metodekapittelet. Intervju som supplerende metode kunne vært benyttet for å belyse flere aspekter ved den aldersvennlige byen, og erfaringer som ikke kommer frem i den publiserte teksten.

Det er verdt å bemerke at resultatene som er presentert i denne oppgaven er en subjektiv tolkning. Tolkningen av hvorvidt noe er bærekraftig eller ikke er i stor grad subjektivt da det ikke opereres med et standardisert begrep.

Forslag til videre forskning kan være å gjennomføre en ekstern evaluering av tiltakene

etter at kommunene har gjennomført sin interne evaluering. Aldersvennlige byer og fokus på bærekraft kommer til å bli bare mer aktuelt i tiden som kommer.

Bibliografi

- Aarseth, Wenche, Tuomas Ahola, Kirsti Aaltonen, Andreas Økland og Bjørn Andersen. 2016. "Project sustainability strategies: A systematic literature review". Lesedato: 13.05.21 <https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2016.11.006>
- Ahvenniemi, Hannele, Aapo Huovila, Isabel Pinto-Seppä, og Miimu Airaksinen. 2017. "What Are the Differences between Sustainable and Smart Cities?". *Cities* 60 234-45.
- Aldersvennlige Norge. 2020. «KS lanserer håndbok for aldersvennlige lokalsamfunn». Lesedato: 28.01.21 <https://www.aldersvennlig.no/2020/09/03/ks-lanserer-handbok-for-aldersvennlige-lokalsamfunn/>
- Andersen, Svein S. 2013. «Casestudier». Vigmostad & Bjørke AS.
- Asdal, Kristin og Hilde Reinertsen. 2020. «Hvordan gjøre dokumentanalyse – en praksisorientert metode». Cappelen Damm Akademisk. 1.utg 1.opplag 2020. Bøk Oslo AS.
- Atb. 2021. «67pluss». Lesedato: 28.03.21 <https://www.atb.no/67pluss/>
- Bickman, L. 1987. "Using program theory in evaluation. New directions for evaluation". Vol. 33 (pp.1–3). San Francisco: Jossey-Bass publishers.
- Brousselle, Astrid og Francois Champagne. 2010. "Program theory evaluation: Logic analysis. Evaluation and Program Planning". 34 (2011) 69–78.
- Brundtland, Gro Harlem. 1987. "Our Common Future". Oxford: Oxford University Press. Lesedato: 25.01.21 <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
- Byrådsavdeling for eldre, helse og sosiale tjenester. 2016. «Ditt aldersvennlige Oslo». Oslo kommunes medvirkningskonferanse 7.mars 2016. Lesedato: 09.05.2021. <https://lop.no/resources/Ditt-aldersvennlige-Oslo-1.pdf>
- Campagni, Roberto, Roberta Capello og Peter Nijkamp. 1998. "Towards sustainable city policy: an economy-environment technology nexus". *Ecological Economics*, Volume 24, Issue 1, January 1998, Pages 103-118 Lesedato: 25.01.21 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800997000323>
- Castells, Manuel. 2000. "Urban sustainability in information age". *City*, 4 (1) (2000), pp. 118-122, 10.1080/713656995 Lesedato: 25.01.21 <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/713656995>
- Cohen, Boyd. 2018. "Blockchain cities and the smart cities wheel". Lesedato: 25.01.21 <https://medium.com/iomob/blockchain-cities-and-the-smart-cities-wheel-9f65c2f32c36>
- Dalby, Kristin. 2007. «Hva er evaluering?». Kvalitetskommuner. Regjeringen. Lesedato: 14.02.21 https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/krd/kampanjer/kvalitetskommuner/foredrag/pulje4/hva_er_evaluering_kristen_dalby.pdf
- Dale, Solveig og Kirsti Buseth. 2019. «Leve hele livet – et aldersvennlig samfunn, universell utforming». Trondheim kommune. Lesedato: 13.03.21 <https://www.jobbaktiv.no/wp-content/uploads/Solveig-Dale.pdf> PP-presentasjon,
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). 2016. «Hva er forskningsetikk?» Lesedato: 05.04.21 <https://www.forskningsetikk.no/om-oss/hva-er-forskningsetikk/>
- Dolven, Heidi og Carina Farnes. 2016. «Oslo+ Program for tjenesteinnovasjon, en aldersvennlig by». Lesedato: 29.03.21 <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13288084-1533294299/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Prosjekter/Oslo%2B%20Program%20for%20tjenesteinnovasjon/Programplan%20Oslo%2B%20program%20for%20tjenesteinnovasjon.pdf>

- Drevland, Trude og Wenche Halsen. 2021. «Eldre kommer ikke som en bølge». Leserinnlegg i Romsdals Budstikke 23.02.21. Lesedato: 27.02.21 <https://www.rbnett.no/meninger/2021/02/23/Eldre-kommer-ikke-som-en-b%C3%B8lge-23544260.ece>
- D’Auria, Anna, Marco Tregua, og Manuel Vallejo-Martos. 2018. “Modern Conceptions of Cities as Smart and Sustainable and Their Commonalities”. Sustainability (Basel, Switzerland) 10, no. 8 (2018): 2642.
- Elkington, John. 2007. Partnerships from cannibals with forks: The triple bottom line of 21st-century business Lesedato: 09.05.2021. <https://doi.org/10.1002/tqem.3310080106>
- — — . 2018. “25 years ago I coined the phrase “Triple bottom line”. Here’s why it’s time to rethink it.” Lesedato: 09.05.2021 <https://hbr.org/2018/06/25-years-ago-i-coined-the-phrase-triple-bottom-line-heres-why-im-giving-up-on-it>
- Engedal, Knut. 2018. «Alderdom». Store medisinske leksikon. Universitetet i Oslo. Lesedato: 26.01.21 <https://sml.snl.no/alderdom>
- FN-sambandet. 2018. «Trondheim skal lede verdens byer I bærekraftig utvikling.» Lesedato: 13.05.21 <https://www.fn.no/nyheter/Trondheim-skal-lede-verdens-byer-i-baerekraftig-utvikling>
- — — . 2019. «Bærekraftig utvikling». Fattigdom. Lesedato: 22.01.21 <https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>
- — — . 2020. “Sustainable smart cities”. Housing and land management. Lesedato: 07.03.21 <https://unece.org/housing/sustainable-smart-cities>
- — — . 2021. Bærekraftige byer og lokalsamfunn. FNs bærekraftsmål. Lesedato: 22.01.21 <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/baerekraftige-byer-og-lokalsamfunn>
- FramtidsTrondheim. 2020. «Byutviklingsstrategi for Trondheim mot 2050». Lesedato 21.03.21 <https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/framtidstrondheim/byutviklingsstrategi/byutviklingstrategi-for-trondheim-mot-2050>
- Grønmo, Sigmund. 2016. «Samfunnsvitenskapelige metoder». Fagbokforlaget. Utgave 2.
- Hanssen, Gro Sandkjær, Hege Hofstad og Inger-Lise Saglie. 2015. «Kompakt byutvikling – muligheter og utfordringer». Universitetsforlaget, Oslo.
- Helse- og omsorgsdepartementet. 2019. «Folkehelsemeldinga — Gode liv i eit trygt samfunn (Meld. St. 19)». Lesedato: 24.04.21 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20182019/id2639770/sec1>.
- Helsedirektoratet. 2018. «Folkehelse og bærekraftig samfunnsutvikling – Helsedirektoratets innspill til videreutvikling av folkehelsepolitikken». Rapport IS-2748. Oslo. Lesedato: 25.05.21 https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/folkehelse-og-baerekraftig-samfunnsutvikling/Folkehelse%20og%20b%C3%A6rekraftig%20samfunnsutvikling.pdf/_attachment/inline/3bee41d0-0b38-4957-913e-bedad965e37a:a89f2b8d35a30992c90f2f4c4f872d2ffdd0abaa/Folkehelse%20og%20b%C3%A6rekraftig%20samfunnsutvikling.pdf
- — — . 2021. «Fysisk aktivitet for voksne og eldre». Lesedato: 25.04.21 <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/fysisk-aktivitet-for-barn-unge-voksne-eldre-og-gravide/fysisk-aktivitet-for-voksne-og-eldre/voksne-og-eldre-bor-vaere-fysisk-aktive-i-minst-150-minutter-med-moderat-intensitet-eller-75-minutter-med-hoy-intensitet-per-uke>

- Hoof, Joost Van, Jan K. Kazak, Jolanta M Perek-Bialas, Sebastiaan T.M Peek. 2018. «The Challenges of Urban Ageing: Making Cities Age-friendly in Europe». Lesedato: 01.05.21 <https://www.mdpi.com/1660-4601/15/11/2473/htm>
- Hollands, Robert. 2008. “Will the Real Smart City Please Stand Up?”. *City* 12(3):303-320.
- Höjer, Mattias og Josefin Wangel. 2014. “Smart sustainable cities: definition and challenges”. Lesedato: 25.01.21
https://www.researchgate.net/publication/265594929_Smart_Sustainable_Cities_Definition_and_Challenges
- Jacobsen, Frode og Astrid Ouahyb Sundsbø. 2020. «Et aldersvennlig Norge, kunnskapsnotat». Senter for omsorgsforskning. Lesedato: 25.01.21
<https://hdl.handle.net/11250/2654396>
- Jacobsen, Dag Ingvar og J. Thorsvik. 2013. «Hvordan organisasjoner fungerer». 4. utg. Bergen: Fagbokforl.
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2005. «Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode». Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jerkøy, M. 2009. «Det norske formålet "bærekraftig utvikling"». *Tidsskrift for rettsvitenskap* Volume 122 (03/2009).
- Joss, Simon. 2015. “Sustainable Cities: Governing for Urban Innovation”. *Planning, Environment, Cities*. London: Palgrave.
- Knill, Christoph og Jale Tosun. 2012. “Public Policy – A new Introduction”. Palgrave Macmillan.
- Knill, Christoph, Christina Steinbacher og Yves Steinebach. 2020. “Balancing Trade-Offs between Policy Responsiveness and Effectiveness: The Impact of Vertical Policy-Process Integration on Policy Accumulation”. Lesedato: 16.04.21
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/puar.13274>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. 2019. «Smarte byer og kommuner i Norge – en kartlegging». Agenda kaupang. Lesedato: 25.01.21
https://www.regjeringen.no/contentassets/d6fa05005d5d4ea3a45f62286c2ba2fe/kartlegging_av_smarte_byer.pdf
- Kommunesektorens organisasjon (KS). 2019a. «Universell utforming bidrar til et aldersvennlig samfunn. Gode eksempler fra norske kommuner og fylkeskommuner». Felix Media. Lesedato: 03.02.21.
<https://www.ks.no/globalassets/190119-ks-hefte-gode-eksempler.pdf>
- — —. 2019b. «Store gevinster av ny teknologi». Lesedato: 25.04.21
<https://www.ks.no/fagomrader/helse-og-omsorg/velferdsteknologi3/store-gevinster-av-ny-teknologi/>
- — —. 2020a. «Gode eksempler: Trondheim kommune. Aldersvennlige lokalsamfunn». Lesedato: 28.01.21 <https://www.ks.no/fagomrader/velferd/aldersvennlige-lokalsamfunn/trondheim-kommune/>
- — —. 2020b. «Aldersvennlige lokalsamfunn utvikles i nettverk sammen med kommunene». Video. 0.08. 14.02.21.
https://www.youtube.com/watch?v=LXaCWkSQHW4&ab_channel=KSKommunesektorensorganisasjon
- — —. 2020c. «Kommunesektorens løft for bærekraft». Lesedato: 28.02.21
<https://www.ks.no/fagomrader/samfunnsutvikling/barekraft/kommunesektorens-loft-for-barekraft/>
- — —. 2021. «Å utforme et aldersvennlig lokalsamfunn. Håndbok i aldersvennlige lokalsamfunn». Lesedato: 15.02.21.
<https://www.ks.no/fagomrader/velferd/aldersvennlige-lokalsamfunn/handbok-i-aldersvennlige-lokalsamfunn/4-A-utforme-et-aldersvennlig-lokalsamfunn/>

- Leknes, Stefan, Sturla A Løkken, Astrid Syse og Marianne Tønnessen. 2018. «Befolkningsframskrivingene 2018, modeller, forutsetninger og resultater». Lesedato: 30.03.21 <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/354129?ts=1643ab45088>
- Levanger kommune. 2015. «Temaplan for økt sykkelbruk 2015-2018 (2019-2022)». Lesedato: 25.04.21 https://www.levanger.kommune.no/PageFiles/375491/syssel_stavseth.pdf
- — —. 2016. «PS-4116 Aldersvennlig by». Lesedato: 30.03.21 https://levanger.kommune.no/PageFiles/380007/160427_for_ref.pdf
- — —. 2019a. «Delrapport Aldersvennlig by og lokalsamfunn Levanger». Lesedato: 30.03.21 https://www.levanger.kommune.no/PageFiles/426812/190621_aldersvennlig_by_lokalsamfunn.pdf
- — —. 2019b. «Prosjektrapport med handlingsplan – mot en aldersvennlig by og et aldersvennlig lokalmiljø». Lesedato: 30.03.21 https://levanger.kommune.no/PageFiles/426812/tiltak_aldersvennlig_by_nermiljo_dokument_2019.pdf
- — —. 2019.c. «Temaplan arbeid og aktivitet 2019-2022». Lesedato: 23.04.21 https://www.levanger.kommune.no/Documents/planer/arbeid_aktivitet_temaplan.pdf
- Martinsen, Maria Langenes. 2019. «En kvalitativ studie om visjoner, planer og praksiser omkring eldres bosituasjon i aldersvennlige Oslo». Masteroppgave, NTNU. Lesedato: 25.02.21 <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu->
- McKinsey & Company. 2013. “How to Make a City Great. McKinsey & Company’s Cities Special Initiative”. Lesedato: 23.01.21 <https://www.mckinsey.com/featured-insights/urbanization/how-to-make-a-city-great#>
- Mitchell, Glenn W, MD, MPH, F.A.C.E.P., C.P.E. 2014. “The Silver Tsunami”. Physician Executive 40 (4): 34-8. Lesedato: 27.02.21 <https://search.proquest.com/scholarly-journals/silver-tsunami/docview/1547942832/se-2?accountid=40814>.
- Miljøhovedstaden. 2019. «Oslo europeisk miljøhovedstad 2019». Lesedato: 13.05.21 <https://www.miljohovedstaden.no/#gref>
- Moneta, Camilla. 2019. «Håndbok Aldersvennlig stedsutvikling. Norske arkitekters landsforbund». Oslo 2019. Lesedato: 03.02.21 <https://www.arkitektur.no/handbok-i-aldersvennlig-stedsutvikling?iid=532081&pid=NAL-Article-Files.Native-InnerFile-File&attach=1>
- Myhre, Siri-Anett. 2017. «Aldersvennlige Oslo – hvordan kan eldre innbyggere medvirke i utviklingen av en aldersvennlig by?». Masteroppgave, Høgskolen i Sørøst-Norge. Lesedato: 28.03.21 <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/bitstream/handle/11250/2466705/MasteroppgaveMyhre.PDF?sequence=1&isAllowed=y>
- Nordbakke, Susanne, Ross Owen Phillips, Kåre H Skollerud og Vibeke Milch. 2020. «Helseeffekter av Ruter aldersvennlig transport». Lesedato: 24.04.21 <https://www.toi.no/publikasjoner/helseeffekter-av-ruter-aldersvennlig-transport-article36660-8.html>
- Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. 2021. «Bærekraftige byer og landskap». Lesedato: 27.02.21 <https://www.nmbu.no/historier/byer>
- Nytveit, Jan Olsen. 2021. «Oslo+ program for tjenesteinnovasjon». Lesedato: 29.03.21 <https://www.oslo.kommune.no/prosjekter/oslo-program-for-tjenesteinnovasjon/>
- Næss, Petter. 2000. «Bærekraftig utvikling – hva kan arealplanleggerne gjøre?» I: Fiskaa, G og Skjeggedal, T. (red.) Planlegging og bærekraftig utvikling. Tapir forlag. 1-31.

- OECD. 2012. "Compact City Policies: A Comparative Assessment". OECD Green Growth Studies, OECD Publishing, Paris.
- Ohrem, Silje og Silje Corneliussen. 2019. «Eldre i Oslo». Nr. 1 mars 2019. Utgitt i Oslospeilet Årgang 28. Lesedato: 20.02.21.
https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13317580-1552290973/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/OsloSpeilet_1_19.pdf
- Oldervoll, L.M, B. Klungerbo, A.B Sødal, I. Ødegård og M. Lillefjell. 2014. «Helsefremmende og forebyggende hjemmebesøk til 80-åring i Trondheim kommune». Lesedato: 28.03.21
<https://omsorgsforskning.brage.unit.no/omsorgsforskning-xmlui/handle/11250/2635353>
- Omsorgsforskning. 2020. «Et aldersvennlig samfunn – et anliggende på tvers av fag og departement». Lesedato: 25.01.21
http://www.omsorgsforskning.no/nyheter/aldersvennlig_samfunn
- Oslo Bystyre. 2016. «Planstrategi for Oslo 2016-2026». Oslo kommune. Lesedato: 20.02.21 <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13183631-1484731479/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20Vestre%20Aker/Politikk/Politiske%20saker/2017/2017-02-09%20Bystyret%20har%20vedtatt%20planstrategi%20og%20planprogram/Planstrategi%20vedtatt%20bystyret%2014.12.2016.pdf>
- Oslo kommune. 2014. «Bystyremelding nr. 1/2014 – Seniorsmelding: Selvstendige, aktive og trygge eldre i Oslo». Byrådssak 66/14. Lesedato: 20.02.21
https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/1332815-1426159543/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20Vestre%20Aker/Politikk/Politiske%20saker/2015/2015-03-19%20Seniorsmelding%20-%20Bystyremelding%20nr.%201_2014/Seniorsmeldingen.pdf
- — — . 2017. «Handlingsplaner for: Aldersvennlig by, trygg og mangfoldig eldreomsorg. Byrådssak 174/17 og 175/17». Lesedato: 20.02.21
https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13285063-1529324619/Tjenester%20og%20tilbud/Helse%20og%20omsorg/Tjenester%20til%20eldre/Aldersvennlig%20by/Handlingsplan_aldersvennlig%20PDF%20juni%2018.pdf
- — — . 2018. «Erfaringsrapport – pilot bosetting av studenter i Pastor Fangens vei 22 Seniorhus. Tiltak for møter på tvers av generasjoner». Lesedato: 21.02.21
<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13368972-1589442596/Tjenester%20og%20tilbud/Helse%20og%20omsorg/Tjenester%20til%20eldre/Aldersvennlig%20by/Erfaringsrapport%20januar%202019.pdf>
- — — . 2019. «Senior i sentrum-uken 2019». Aldersvennlig by, Oslo kommune. Lesedato: 21.02.21 <https://www.oslo.kommune.no/helse-og-omsorg/tjenester-til-eldre/aldersvennlig-by/senior-i-sentrum-uken/>
- — — . 2021. «Aldersvennlig by. Tjenester til eldre». Oslo kommune. Lesedato: 21.02.21 <https://www.oslo.kommune.no/helse-og-omsorg/tjenester-til-eldre/aldersvennlig-by/#gref>
- Ottervik, Rita. 2014. "Commitment letter. Trondheim Kommune, the office of the mayor". Lesedato: 03.02.21 <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2015/03/WHO-2015.pdf>

- Prop. 64L (2019-2020). «Lov om eldreombudet». Helse- og omsorgsdepartementet. Lesedato: 13.03.21 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-64-l-20192020/id2694590/?ch=2>
- Regjeringen. 2016. «Flere år – flere muligheter. Regjeringens strategi for et aldersvennlig samfunn». Lesedato: 21.03.21 https://www.regjeringen.no/contentassets/c8a8b14aadf14f179a9b70bc62ba2b37/strategi_eldrepolitikk_110316.pdf
- — —. 2020. «Notat – bærekraft og aldersvennlighet. Innspill til arbeidet med nasjonal handlingsplan for bærekraftsmålene». Aldersvennlig Norge. <https://www.regjeringen.no/contentassets/5a5f8e3323c14acaa0a30f54412588a3/aldersvennlig-norge.pdf>
- Ringdal, Kristen. 2018. «Enhet Og Mangfold : Samfunnsvitenskapelig Forskning og Kvantitativ Metode». 4. Utg. 1 ed. Bergen: Fagbokforl, 2018.
- Rosvold, Knut A. 2020a. «Trondheim». Store norske leksikon Lesedato: 14.02.2021. <https://snl.no/Trondheim>
- — —. 2020b. «Levanger». Store norske leksikon. Lesedato: 29.03.2021. <https://snl.no/Levanger>
- Røvik, Kjell Arne. 2007. «Trender og translasjoner – ideer som former det 21. århundrets organisasjoner». Universitetsforlaget. Oslo.
- Rådet for et aldersvennlig Norge. 2020. «Skal jobbe for et mer aldersvennlig Norge». Lesedato 24.04.21 <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/skal-jobbe-for-et-mer-aldersvennlig-norge?publisherId=17847522&releaseId=17894522>
- Slaper, Timothy F. og Tanya J Hall. 2011. «The triple bottom line: what is it and how does it work?» Lesedato: 09.05.2021 <https://www.ibrc.indiana.edu/ibr/2011/spring/article2.html>
- St.meld. nr. 15 (2017-2018). «Leve hele livet – en kvalitetsreform for eldre. Helse- og omsorgsdepartementet». Lesedato: 25.01.21 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-15-20172018/id2599850/?ch=4>
- St.meld. nr. 27 (2015-2016). «Digital agenda for Norge — IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet. Lesedato: 24.04.21 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-27-20152016/id2483795/?ch=3>
- Statistisk sentralbyrå (SSB). 2021. «Norges 100 mest folkerike kommuner». Befolkning Lesedato: 27.02.21 <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/norges-100-mest-folkerike-kommuner?tabell=446939>
- Steels, S. 2015. “Key characteristics of age-friendly cities and communities: A review. Cities», 47, 45–52. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cities.2015.02.004>
- Store norske leksikon. 2021. «Universitetet i Oslo». Lesedato 14.05.21 https://snl.no/Universitetet_i_Oslo
- Strøm, Katrine. 2017. «Bydelssatsing bør øke de neste årene». Dagsavisen, 20.01.2017. Lesedato: 25.04.21 <https://www.dagsavisen.no/fremtiden/nyheter/2017/01/20/bydelssatsing-bor-oke-de-neste-arene/>
- Stübinger, Johannes og Lucas Schneider .2020. «Understanding Smart City – A Data-driven literature review”. Sustainability 2020, 12, 8460; doi:10.3390/su12208460
- Svarva, Robert. 2017. “Political commitment to join the Global network for age-friendly cities and communities”. Levanger kommune. Lesedato: 30.03.21 <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2017/07/Levanger-Letter-of-Commitment.pdf>

- Sæther, Maria Helene. 2018. «Planlegging av aldersvennlige samfunn; En studie av pilotprosjektet «alders- og demensvennlig bydel» i Nordre Aker». Masteroppgave, Fakultetet for landskap og samfunn, NMBU. Lesedato: 20.02.21
<https://nmbu.brage.unit.no/nmbu-xmlui/bitstream/handle/11250/2593853/S%c3%a6ther2018.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Thorsnæs, Geir. 2020. «Norges befolkning». Lesedato: 30.03.21
https://snl.no/Norges_befolkning
- Tjora, Aksel. 2020. «Kvalitative forskningsmetoder I praksis». Gyldendal Norsk Forlag AS 20171 Utgave 3, 4 opplag 2020.
- Townsend, A. M. 2013. “Smart cities: Big data, civic hackers, and the quest for a new utopia”. WW Norton & Company.
- Trondheim kommune. 2010. «Kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020». Trondheim bystyre. <https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byplankontoret/kommuneplan/kommuneplanens-samfunnsdel-trondheim/kommuneplanens-samfunnsdel-2009-2020.pdf>
- — —. 2014. «Saksdokumenter – Sak PS 0178/14 Medlemskap i Verdens helseorganisasjons nettverk av aldersvennlige byer». Lesedato: 14.03.21
https://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag/render_behandling_pdf?behid=1003361800
- — —. 2015. «Saksdokumenter – Sak FO 0029/15 Eventuelt – Orientering fra kommunaldirektør Helge Garåsen om status for Trondheims søknad om deltagelse i WHO's nettverk for aldersvennlige byer og samfunn». Lesedato: 14.03.21
https://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag/render_behandling_pdf?behid=1003366096
- — —. 2016. «Eldreplan 2016-2026». Lesedato: 28.01.21
<https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/04-helse-og-velferd/ergoterapitjenester/infosenteret/eldreplan.pdf>
- — —. 2017. «Saksdokumenter – sak PS 0009/17 Til uttalelse – Trondheim som aldersvennlig by». Lesedato: 28.01.21
https://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag/render_behandling_pdf?behid=1003378807
- — —. 2018. «Saksdokumenter – sak PS 0005/18 Prosjekt Aldersvennlig bys plassering i det politiske systemet». Lesedato: 28.01.21
https://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag/render_behandling_pdf?behid=1003386849
- — —. 2020a. «Saksdokumenter – sak PS 0082/20. Meldt.st.15 Leve hele livet». Lesedato: 28.02.21
https://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag/render_behandling_pdf?behid=5005156
- — —. 2020b. «Den kulturelle spaserstokken». Lesedato: 28.02.21
<https://www.trondheim.kommune.no/tema/kultur-og-fritid/aktivitetstilbudkulturtilbud/spaserstokken/kontakt-og-bakgrunnsinformasjon/>
- — —. 2021a. «Aldersvennlig by». Lesedato: 03.02.21
https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/aldersvennligby/hjem#h.p_OIPkG6EBmVzx
- — —. 2021b. «Kommune direktørens forslag til handlings- og økonomiplan 2021-2024» Trondheim kommune. Lesedato: 03.02.21
<https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/11-politikk-og-planer/budsjettdokumenter/m1605-nett.pdf>

- Trøndelag fylkeskommune. 2020. «Den kulturelle spaserstokken». Lesedato: 28.03.21
<https://www.trondelagfylke.no/vare-tjenester/kultur/kulturtilskudd-priser-og-stipend/den-kulturelle-spaserstokken/>
- Undheim, Tonje. 2020. «En by for alle – aldersvennlig planlegging». Masteroppgave, Universitetet i Stavanger. Lesedato: 10.11.20 <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/2681009>
- UNEP (United Nations Environment Programme). 2018. “The Weight of Cities–Resource Requirements of Future Urbanization”. Paris: International Resource Panel Secretariat.
- Utenriksdepartementet. 2002. «Nasjonal strategi for bærekraftig utvikling». Lesedato: 13.05.21
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/ud/pla/2002/0003/ddd/pdfv/158507-baerekraftigutvikling.pdf>
- Volden, Gro Golst. 2018. “Public project success as seen in a broad perspective. Lessons from a meta-evaluation of 20 infrastructure projects in Norway”. *Evaluation and Program Planning* 69 (2018) 109–117.
- Weiss, C. H. 1998. “Evaluation”. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- WHO (World Health Organization). 2007. “Global age-friendly cities – a guide”. Lesedato: 12.11.20
https://www.who.int/ageing/publications/Global_age_friendly_cities_Guide_English.pdf
- — —. 2014. “Oslo – age friendly world. Committed to become more age-friendly”. Lesedato: 29.03.21 https://extranet.who.int/agefriendlyworld/search-network/?sft_countries=norway
- — —. 2015a. “Measuring the age-friendliness of cities: a guide to using core indicators”. Lesedato: 09.11.20
<https://www.who.int/ageing/publications/measuring-cities-age-friendliness/en/>
- — —. 2018. “The Global Network for Age-friendly Cities and Communities. Looking back over the last decade, looking forward to the next”. Lesedato: 25.01.21
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/278979/WHO-FWC-ALC-18.4-eng.pdf?sequence=1>
- — —. 2021. “About the Global Network for Age-friendly Cities and Communities”. Lesedato: 25.01.21 <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/who-network/>
- Willis, Katharine S., and Alessandro Aurigi. 2018. *Digital and Smart Cities*. Routledge Critical Introductions to Urbanism and the City. London: Routledge, 2018.

Figurliste

- Figur 1: Leknes, Stefan, Sturla A Løkken, Astrid Syse og Marianne Tønnessen. 2018. «Befolkningsframskrivingene 2018, modeller, forutsetninger og resultater». Lesedato: 30.03.21 <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/354129?ts=1643ab45088>
- Figur 2: Statistisk sentralbyrå (SSB) 2021. «Norges 100 mest folkerike kommuner». Befolkning. Lesedato: 27.02.21 <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/norges-100-mest-folkerike-kommuner?tabell=446939>
- Figur 3: Elkington, John. 2007. “Partnerships from cannibals with forks: The triple bottom line of 21st-century business”. Lesedato: 09.05.2021 <https://doi.org/10.1002/tqem.3310080106>
- Figur 4: Cohen, Boyd. 2018. “Blockchain cities and the smart cities wheel”. Lesedato: 25.01.21 <https://medium.com/iomob/blockchain-cities-and-the-smart-cities-wheel-9f65c2f32c36>
- Figur 5 og 6:
D’Auria, Anna, Marco Tregua, og Manuel Vallejo-Martos. 2018. “Modern Conceptions of Cities as Smart and Sustainable and Their Commonalities”. Sustainability (Basel, Switzerland) 10, no. 8 (2018): 2642.
- Figur 7: Knill, Christoph og Jale Tosun. 2012. “Public Policy – A new Introduction. Palgrave Macmillan.
- Figur 8: Ohrem, Silje og Silje Corneliusen. 2019. «Eldre i Oslo». Nr. 1 mars 2019. Utgitt i Oslospeilet Årgang 28. Lesedato: 20.02.21 https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13317580-1552290973/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/OsloSpeilet_1_19.pdf
- Figur 9 og 10: Oslo kommune. 2017. «Handlingsplaner for: Aldersvennlig by, trygg og mangfoldig eldreomsorg. Byrådssak 174/17 og 175/17». Lesedato: 20.02.21 https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13285063-1529324619/Tjenester%20og%20tilbud/Helse%20og%20omsorg/Tjenester%20til%20eldre/Aldersvennlig%20by/Handlingsplan_aldersvennlig%20PDF%20juni%2018.pdf
- Figur 11: Kommunesektorens organisasjon. 2019a. «Universell utforming bidrar til et aldersvennlig samfunn. Gode eksempler fra norske kommuner og fylkeskommuner». Felix Media. Lesedato: 03.02.21 <https://www.ks.no/globalassets/190119-ks-hefte-gode-eksempler.pdf>